Utredning av dagens kalveslaktetilskudd og produksjonspremie

Oppdrag til forhandlingene om Reindriftsavtalen 2021/2022

Rapport nr. 35/2020

Landbruksdirektoratet
Eanandoallodirektoráhtta

Landbruksdirektoratet
Eanandoallodirektoráhtta

Rapport:	Utredning av dagens kalveslaktetilskudd og produksjonspremie
Avdeling:	Avdeling Reindrift
Dato:	30.11.2020
Ansvarlig:	Ola C. Rygh
Arbeidsgruppe:	Ola C. Rygh, Camilla Berntzen, Karianne Opgård, Askild Solberg, Johan Ingvald Hætta
Referansegruppe:	Tom K. Lifjell, Silje Trollstøl, Ingolf Balto, Berit Marie P. E. Eira,
Bidragsytere:	NIBIO, Animalia
Rapport-nr.:	35/2020
Forsidebilde:	Bjørnar Strøm-Hågensen

Sammendrag

Avtalepartene har uttalt at det er naturlig at man nå foretar en evaluering og gjennomgang av dagens kalveslaktetilskudd og produksjonspremie. Det er bedt om en kartlegging og vurdering av ordningene som grunnlag for en anbefaling om hvordan de eventuelt kan endres for å oppnå økt næringsretting og produksjonsoptimalisering.

Kalveslaktetilskuddet bør videreføres med dagens sats og innretning. Begrunnelsen for anbefalingen er at tilskuddet inngår som en viktig del av den samlede satsingen langs hele verdikjeden for økt næringsretting og produksjonsoptimalisering. Vi drøfter nærmere to alternativ; innføre en egen kvalitetssats i tillegg til kalveslaktetilskuddets sats for å stimulere til økt kvalitetsproduksjon, eller i første omgang å innføre en økt sats for slaktevekter over en viss vektgrense for å unngå suboptimalisering av produksjonen i områder som fortsatt har for lave slaktevekter. Vi vil primært anbefale at klassifiseringssystemet tas i bruk som grunnlag for en kvalitetssats i kalveslaktetilskuddet. Produksjonspremien bør videreføres. Tilskuddet er viktig for økonomien i reindriften, og det bidrar også til god flokkstruktur ved at dyr fra alle årsklasser blir slaktet.

Kartleggingen viser at tilskuddene bidrar sammen med markedet i hele verdikjeden for reinkjøtt (konkurranse i foredlingsleddet, importvernet og prisutviklingen). Det er grunn til å understreke at sumvirkningen av statlige virkemidler, sammen med økt konkurranse og profesjonalisering av reinkjøttbransjen, er en samlet satsing for økt næringsretting og optimalisering av produksjonen som skal understøtte måloppnåelsen i reindriftspolitikken. Forutsetningen for at dette i sum skal trekke i riktig retning, er at hovedvirkemidlet for regulering og styring i reindriftsloven – reintallet - er fastsatt, overholdt av siidaer og siidaandeler og kontrollert av forvaltningen.

I vurderingen har vi brukt kriteriene og normene for økologisk bærekraftig reindrift og gjennomgangen av klassifiseringsdataene. Det er vår vurdering at materialet samlet sett viser at reindriften er inne i en positiv utvikling når det gjelder økt næringsretting og produksjonsoptimalisering. Utviklingen er positiv når det gjelder leveranser av kalveslakt til slakteri, økte slaktevekter og ikke minst tendensen til at en rekke siidaer og distrikter øker slakteprosenten for kalv. Det siste kriteriet er en viktig forutsetning for gode flokkstrukturer. Det er imidlertid behov for økt kontroll med reintallet der slaktevektene i en femårsperiode ikke har nådd normen. Når det gjelder kjøttavkastningen, (kilo kjøtt produsert per rein i vårflokk) gjenstår en del før normene er oppfylt i hele reindriften. Klassifiseringssystemet fungerer, og resultatene viser en utvikling i retning av økt kvalitetsproduksjon.

Bakgrunnen for gjennomgangen er målene for reindriftspolitikken. Økologisk bærekraft skal prioriteres som en grunnleggende forutsetning, reindriftsnæringen skal videreutvikles som en markedsorientert næring og det skal legges til rette for utøvere med reindrift som hovedvirksomhet. For å nå de reindriftspolitiske målene er de økonomiske virkemidlene i reindriftsavtalen brukt i sammenheng med reindriftslovens bestemmelser. Produksjonsoptimalisering er definert som å innrette driften slik at man når et best mulig produksjonsresultat for å oppnå best mulig økonomisk gevinst fra produksjonen over tid.

Kautokeino, Alta, Oslo

01.12.2020

Innholdsfortegnelse

1 Innledning 5
1.1 Mandat, tolkning av mandatet og avgrensinger 5
1.2 Arbeidet med rapporten 6
1.3 Datamateriale – gruppering og periodisering 6
1.3.1 Gruppering av datamaterialet 7
1.3.2 Periodisering av datamaterialet 8

2 Bakgrunn 9
2.1 Målene for reindriftspolitikken 9
2.2 Utvikling i virkemiddelbruken for å nå reindriftspolitiske mål 10
2.3 Optimalisering av driften og flokkstruktur 11

3 Kartlegging 13
3.1 Tidligere utredninger 13
3.2 Reintallsutvikling 14
3.3 Tilskudd over reindriftsavtalen 17
3.3.1 Kalveslaktetilskudd 19
3.3.2 Produksjonspremie 21
3.4 Tilskudd til tidlig slakting av kalv i Nordland 22
3.5 Markedet for reinkjøtt 23
3.5.1 Slakteristruktur 23
3.5.2 Opphevelse av målprissystemet og importvernet 25
3.5.3 Slakteuttak 26
3.5.4 Pris fra slakteri til reineier 27
3.6 Inntektsutvikling 29
3.7 Rovvilterstatninger 30
3.8 Oppsummering kartlegging 32

4 Vurdering 34
4.1 Kriterieutvalget og veileder for økologisk bærekraftig reindrift 34
4.2 Kjøttavkastning per rein i vårflokk 35
4.3 Utviklingen i gjennomsnittlige slaktevekter 36
4.4 Utvikling i kalvetilgang og slakteuttaket av kalv 40
4.5 Utvikling i vekt og kvalitetsklasse for kalv gjennom slaktesesongen 48
4.5.1 Om klassifiseringssystemet 48
4.5.2 Slakt av kalv 49
4.5.3 Vektutvikling for kalv 51
4.5.4 Utvikling i kvalitetsklasse for kalv 52
4.5.5 Kvalitetsklasse og slaktevekt 54
4.5.6 Slaktevekttilvekst 55
4.6 Oppsummering vurderingen 57

5 Anbefaling 59

Tabelloversikt 61

Figuroversikt 62

1 Innledning

I forbindelse med forhandlingene om Reindriftsavtalen 2020/2021, ble avtalepartene Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) og Landbruks- og matdepartementet (LMD) enige om å tildele Landbruksdirektoratet oppdraget med å utrede dagens kalveslaktetilskudd og produksjonspremie. I dette kapitlet presenterer vi mandatet og datamaterialet for utredningen, vår forståelse av mandatet og hvilke avgrensninger vi har valgt å gjøre. Når det gjelder datamaterialet, omfatter kapitlet også en beskrivelse av hvilke forutsetninger som ligger til grunn og hvilke valg vi har tatt når det gjelder gruppering og periodisering.

1.1 Mandat, tolkning av mandatet og avgrensinger

Kalveslaktetilskuddet har økt betydelig de siste årene, fra 275 kroner per kalv i avtalen 2013/2014 til 500 kroner per kalv i avtalen 2018/2019. I tillegg til å stimulere til produksjonsoptimalisering, har formålet med økningen vært at også kalv i lavere vektklasser blir levert til slakteriet.

Utover endring i satsene er det gjort få justeringer i gjeldende ordninger. Det er derfor naturlig at man nå foretar en evaluering og gjennomgang av dagens kalveslaktetilskudd og produksjonspremie.

Det vises også til Granavolden-plattformen, hvor det fremkommer at regjeringen vil vurdere innretningen på tilskudd til reindrift med tanke på både å stimulere til næringsutvikling ved å belønne matproduksjon, samtidig som man ivaretar kulturbaserte aspekter ved reindriften.

Avtalepartene er enige om at Landbruksdirektoratet får oppdraget med å gjennomføre utredningen, med følgende mandat:

a) Kartlegge og vurdere hvordan kalveslaktetilskuddet og produksjonspremien bidrar til å fremme:
   - en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift,
   - kvalitet og produktivitet,
   - inntektsøkning,
   - hvilke insentiver gir kalveslaktetilskuddet og produksjonspremien til reindriftsutøverne innenfor dagens rammer,
   - hvordan påvirker de samlede effektene av kalveslaktetilskuddet og produksjonspremien reindriftsutøverenes interne samhandling med hensyn på et optimalt slakteuttak og bærekraftig utviklingsløp,
   - hvordan bidrar kalveslaktetilskuddet og produksjonspremien til reindriftsutøverenes tilpasning etter de andre virkemidlene for regulering og intern styring i reindriftsloven.
b) Med bakgrunn i kartleggingen og gitte reindriftspolitiske mål foreslå om, og eventuelt hvordan, kalveslaktetilskuddet og produksjonspremien kan endres for økt næringsretting og produksjonsoptimalisering. Eventuelle endringer skal ivareta de kulturbaserte aspekter ved reindriften, jf. Granavolden-plattformen.
c) Det skal opprettes en referansegruppe bestående av fire personer, hvorav to oppnevnes av LMD, og to av Norske reindriftsamers landsforbund.
d) Gjennom referansegruppen skal Landbruksdirektoratet arbeide i nær kontakt med avtalepartene for drøfting og innspill.
e) Landbruksdirektoratet skal utarbeide en rapport som legges fram for avtalepartene innen 1. desember 2020.

Tolkning av mandatet og avgrensninger

Vi har lagt vekt på at avtalepartene har uttalt at det er naturlig at man nå foretar en evaluering og gjennomgang av dagens kalveslaktetilskudd og produksjonspremie. Det er bedt om en kartlegging og vurdering av ordningene som grunnlag for en anbefaling om hvordan de eventuelt kan endres for å oppnå økt næringsretting og produksjonsoptimalisering.

Med *bakgrunn* i målene for reindriftspolitikken skal økologisk bærekraft prioriteres som en grunnleggende forutsetning, reindriftsnæringen skal videreutvikles som en markedsorientert næring og det skal legges til rette for utøvere med reindrift som hovedvirksomhet. For å nå de reindriftspolitiske målene er de økonomiske virkemidlene i reindriftsavtalen brukt i sammenheng med reindriftslovens bestemmelser. Produksjonsoptimalisering er definert som å innrette driften slik at man når et best mulig produksjonsresultat for å oppnå best mulig økonomisk gevinst fra produksjonen over tid.

Vi har *kartlagt* tilskuddsordningene og markedet for reinkjøtt som grunnlag for vurderingen. I kartleggingen beskriver vi reintallsutviklingen, tilskudd over reindriftsavtalen, tilskudd og erstatninger utenfor reindriftsavtalen, slakteristruktur og importvern, slakteuttak, kjøttpriser og inntektsutvikling.

I *vurderingen* har vi brukt kriteriene og normene for økologisk bærekraftig reindrift som grunnlag for å vurdere om endringene i virkemiddelbruken har hatt effekt i reindriften. Vi har valgt ut kriteriene kjøttavkastning, slaktevekter og slakteprosent av kalv etter tap. I tillegg presenterer vi de siste års klassifiseringsdata for å få et oppdatert bilde av kvalitetsutviklingen.

Bakgrunnen, kartleggingen og vurderingen utgjør grunnlaget for *anbefalingen* til avtalepartene.

1.2 Arbeidet med rapporten

Landbruksdirektoratet har etablert en arbeidsgruppe for å utføre oppdraget fra avtalepartene. Arbeidsgruppen har bestått av Ola Chr Rygh (leder), Karianne Opgård, Camilla Berntzen, Johan Ingvald Hætta og Askild Solberg. Gruppa har hatt ukentlige møter. Arbeidsgruppa har hatt god kontakt med reinkjøttbransjen for informasjonsinnhenting, diskusjon og kvalitetssikring underveis i arbeidet.

Landbruksdirektoratet har engasjert NIBIO ved Lars Johan Rustad til å skrive kap. 4.5 *Utvikling i vekt og kvalitetsklasse for kalv gjennom slaktesesongen*.

Referansegruppa har bestått av Berit Marie P. E. Eira og Tom K. Lifjell fra NRL og Silje Trollstøl og Ingolf Balto har representert LMD. Det har vært to møter i referansegruppa. Det første møtet var en gjennomgang med tolkning og avgrensning av mandatet. I tillegg ble deler av datamaterialet diskutert. I det siste møtet ble et utkast av rapporten slik den forelå medio november diskutert.

1.3 Datamateriale – gruppering og periodisering

Utredningen er basert på datamateriale fra følgende kilder:

- NILF-rapport nr. 9/2002: Reindrift – nye virkemidler økt verdiskaping.
- Rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe 2007: Gjennomgang av enkelte av de direkte og kostnadssenkende tilskuddene, protokoll 2 Reindriftsavtalen 2007/2008.

- Veileder for fastsetting av økologisk bærekraftig reintall. Landbruks- og matdepartementet, november 2008
- NILF-notat 2012-23: Gjennomgang av de direkte og kostnadssenkende tilskuddene over reindriftsavtalen
- Arbeidsgrupperapport av 19. desember 2014.
- NIBIO-rapport nr. 11/2018: Kalveklassifisering og kalveslaktetilskudd for reinkalv.
- Meld St. 32 (2016-2017): Reindrift, lang tradisjon – unike muligheter.
- St.prp. nr. 54 (1998-1999): Om reindriftsavtalen 1999/2000.
- St.prp. nr. 65 (2003-2004): Om reindriftsavtalen 2004/2005.
- St.prp. nr. 74 (2006-2007): Om reindriftsavtalen 2007/2008.
- St.prp. nr. 76 (2008-2009): Om reindriftsavtalen 2009/2010.
- Prop. 108 S (2013-2014): Reindriftsavtalen 2014/2015.
- Prop. 117 S (2018-2019): Reindriftsavtalen 2019/2020.
- Prop. 99 S (2019-2020): Reindriftsavtalen 2020/2021).
- Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.
- Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.
- Slaktedata fra slakteriene (Landbruksdirektoratets slaktebase) og fra Animalia.

1.3.1 Gruppering av datamaterialet

Vi har i hovedsak valgt å presentere datamaterialet fordelt etter reinbeiteområder. Vi har også brukt inndelingen av Øst-Finnmark reinbeiteområde i tre deler Polmak/Varanger, Karasjok østre sone og Karasjok vestre sone, brukt de tre sonene i Vest-Finnmark og presentert data på distrikts-siida- og siidaandelsnivå der vi har funnet det hensiktsmessig.

Distriktsstyret skal i samarbeid med siidaene avklare hvordan de i fellesskap skal benytte de beiteressursene de har tilgjengelig og komme frem til et øvre reintall tilpasset de beiteressursene siidaene disponerer. Distriktsstyrets viktigste oppgave er å *utarbeide bruksregler*.

En *siida* er en gruppe reineiere som utøver reindrift i fellesskap. Siidaen er *rettighetsbærer for bruk av arealene* og grunnleggende arbeidsfellesskap i reindriften. Det er siidaen som er i bevegelse hos flyttsamene. Flokken og folket flytter i lag.

En *siidaandel* er en gruppe, gjerne en familie, eller en enkeltperson, som utøver reindrift under ledelse av en person, eller av ektefeller/samboere i fellesskap. Siidandelsleder skal bla *levere melding om reindrift og er søker og mottaker av tilskudd*. Siidandelslederen er utøvernes leder i den forstand at vedkommende representerer og er ansvarlig for driften i siidaandelen overfor distriktet og forvaltningen. Dette innebærer at vedkommende har ansvar for at reineierne i siidaandelen følger bestemmelsene i reindriftsloven og distriktets bruksregler.

Bare personer som har *rett til reinmerke har rett til å eie rein* i det samiske reinbeiteområdet. Det er et vilkår for å eie rein at reinen inngår i en siidaandel. Oppgjøret for slakt gjennom prisen fra slakteriet er til reineier.

1.3.2 Periodisering av datamaterialet

Datamaterialet i denne utredningen er i hovedsak knyttet til kalenderår. Vi har spesifisert for hver enkelt tabell og figur i rapporten hvilken periode den gjelder for. Kalenderåret er også utgangspunktet for beregningene i *Totalregnskapet for reindriftsnæringen*.

Tallmaterialet som er hentet fra *Ressursregnskapet for reindriftsnæringen* gjelder for driftsåret. Et driftsår starter 1. april og slutter 31. mars påfølgende år. I tillegg inngår slaktedata som datamateriale i denne utredningen. Innrapportering av s*laktedataene* følger driftsåret. I praksis foregår imidlertid slaktingen i perioden fra og med september til og med mars.

Videre inngår tallmateriale fra *Reindriftsavtalen*, som gjelder for avtaleåret. Et avtaleår starter 1. juli og slutter 30. juni påfølgende år, men de avsatte økonomiske rammene over reindriftsavtalen gjelder for kalenderåret.

Datamaterialet som er brukt i kartleggingen og vurderingen er satt opp i tidsserier over flere år. Hensikten er å danne et bilde av utviklingen over flere år selv om periodiseringen er ulik for de ulike datakildene og for å utligne utslagene av perioder med vanskelige driftsforhold i reindriften.

2 Bakgrunn

2.1 Målene for reindriftspolitikken

I Melding til Stortinget (Meld. St. 32 (2016-2017)) side 7 står følgende om målene for reindriftspolitikken:

«1.1 Mål for reindriftspolitikken.

Den tredelte målsettingen om en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift ble første gang trukket opp i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 28 (1991–92) En bærekraftig reindrift, jf. Innst. S. nr. 167 (1991–92). Målene skulle stå i innbyrdes sammenheng; økologisk bærekraft ga grunnlag for økonomisk bærekraft, og sammen ga økologisk og økonomisk bærekraft mulighet for å ivareta og utvikle kulturell bærekraft.

Stortinget har gjennom behandling av de senere års reindriftsavtaler uttrykt en politisk målsetting om å utvikle reindriftsnæringen som en rasjonell, markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv. I den forbindelse ønsker regjeringen blant annet å legge til rette for de utøverne som har reindrift som hovedvirksomhet. I de senere reindriftsavtalene er også verdien av en familiebasert reindrift løftet frem og drøftet. Optimalisering av produksjon, slik at den gir god dyrevelferd og god kjøttkvalitet, vil være avgjørende for en vellykket familiebasert drift. De verdiene som familien kan skape i tillegg til kjøttproduksjonen i tilknytning til reindriften, avgjør om hele eller store deler av familien kan ha reindrift som hovedvirksomhet. Det er denne typen familiebasert reindrift som regjeringen ønsker å tilrettelegge for fremover, og det er dette som gir bærekraft i reindriften. De reindriftspolitiske virkemidlene skal tilrettelegge for at familiene kan skape seg et økonomisk handlingsrom og frihet til å organisere egen drift.

Regjeringen vil videreføre målet om en bærekraftig reindrift, men prioritere økologisk bærekraft som en grunnleggende forutsetning for å ivareta reindriftskulturen fremover, og for utviklingen av næringen og potensialet for økt lønnsomhet. Med en næring som også er økonomisk lønnsom, vil grunnlaget for å oppnå målet om kulturell bærekraft være langt bedre enn i en situasjon med overbeite og dårlig inntjening.»

I Reindriftsloven av 2007 fremgår det at:

"For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig."

I Granavolden-plattformen som ble lagt fram i 2019 står det:

«Den samiske reindriften er en viktig kulturbærer for det samiske folk. Grunnlaget for dette sikres gjennom en bærekraftig og dyrevelferdsmessig forsvarlig bruk av beiteområdene. Derfor vil regjeringen i samarbeid med reindriftsnæringen legge til rette for en økologisk bærekraftig reindriftsnæring. Næringen må fortsette markedsorienteringen.»

Videre står det særskilt om tilskudd til reindrift i Granavolden-plattformen:

«Vurdere innretningen på tilskudd til reindrift med tanke på både å stimulere til næringsutvikling ved å belønne matproduksjon samtidig som man ivaretar kulturbaserte aspekter ved reindriften.»

Følgende punkter kan fremheves ut av dette:

- Økologisk bærekraft prioriteres som en grunnleggende forutsetning for å ivareta de andre målene.
- Reindriftsnæringen skal videreutvikles som en markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv.
- Det skal legges til rette for utøvere med reindrift som hovedvirksomhet, og familiebasert reindrift. For at dette skal skje, vil det være avgjørende at produksjonen optimaliseres slik at det blir god dyrevelferd og kjøttkvalitet.

I kapittel 2.3 belyser vi begrepene «økologisk bærekraft» og «optimalisering av produksjonen» nærmere.

2.2 Utvikling i virkemiddelbruken for å nå reindriftspolitiske mål

Det er to hovedvirkemidler for å nå målene i reindriftspolitikken: juridiske og økonomiske. Reindriftsloven er blant annet rammen for de juridiske virkemidlene, og reindriftsavtalen gjelder økonomiske virkemidler, særlig i form av tilskudd og utviklingstiltak. Skatte- og avgiftsområdet, importvernet og andre næringsrettede virkemidler er også viktige for reindriften som næring, men hører ikke inn under reindriftsavtalen.

Utviklingen i virkemiddelbruken har endret seg over tid. Det var i hovedsak reindriftslovens virkemidler som ble brukt for å tilpasse reintallet til beiteressursene, jf. St. prp. nr. 58 (2001-2002): *«I forbindelse med forhandlingene for reindriftsavtalen 1999/2000 ble det foretatt en avklaring om at tiltak for tilpasning av reintallet til beiteressursene skal følges opp gjennom reindriftslovens virkemidler, dvs. gjennom fastsetting av øvre reintall per distrikt, men også per driftsenhet der utøverne ikke selv blir enige om fordelingen av distriktets reintall.»*

I 2003 ble tilskuddene lagt om for å stimulere produksjon og verdiskaping: *«Reindriftsavtalen 2003/2004 er basert i vesentlig grad på anbefalingene fra NILF og innebærer at tilskuddene til driftsenheter og tamreinlag legges vesentlig om - fra ordninger som i stor grad har vært faste beløp per driftsenhet til ordninger som premierer produksjon og verdiskaping. Det innføres en produksjonspremie, der hensikten er å premiere innsats, produksjon og videreforedling i næringen.»* St. prp nr. 63 (2002-2003).

I 2013 ble det nødvendig å se virkemidlene i sammenheng for å nå de reindriftspolitiske målene. Grunnlaget for å bruke økonomiske virkemidler for å stimulere til oppfølging av reindriftslovens bestemmelser ble formulert slik i Prop. 104 S (2012–2013) Reindriftsavtalen 2013/2014, og endringer i statsbudsjettet for 2013 m.m.: *«Det ble vist til at de godkjente bruksreglene vil utgjøre fundamentet i ressursforvaltningen framover, og at de vil være en forutsetning for at en rekke av reindriftslovens bestemmelser kommer til anvendelse. Ett sentralt satsingsområde er å bruke økonomiske virkemidler for å stimulere til oppfølging av godkjente bruksregler, herunder særskilt oppfølging av siidaer i distrikter med et for høyt reintall i forhold til det godkjente. I den forbindelse ble det vist til betydningen av at kommende reindriftsavtale tar høyde for en økning i slakteuttaket i forbindelse med distriktenes oppfølging av godkjente bruksregler.»*

Stortinget ga tilslutning og tydelige føringer på virkemiddelbruken året etter. Ved behandlingen av Prop. 108 S (2013–2014) Reindriftsavtalen 2014/2015, og endringer i statsbudsjettet 2014 m.m. uttalte en samlet Næringskomité blant annet følgende: *«Komiteen peker også på det viktige i at reindriftsloven og reindriftsavtalen utfyller hverandre og trekker i samme retning.*

Komiteen er derfor tilfreds med at statens tilbud dreier tilbudet mot, og forsterker, de ordningene som fører til høyere slaktevolum, og derved tar næringen mer i retning av økologisk bærekraft.»

2.3 Optimalisering av driften og flokkstruktur

Optimalisering vil si å innrette driften slik at man når et best mulig produksjonsresultat for å oppnå best mulig økonomisk gevinst fra produksjonen over tid.

Optimalisering av produksjonen i reindrift innebærer følgende:

- Tilpasse flokkstørrelsen til beitegrunnlaget for å sikre at produksjonsdyrene har god kondisjon, som gir slaktedyr i god kondisjon og lave tap.
- Strukturere flokken slik at den består av flest mulig voksne simler som produksjonsdyr, samtidig som man sikrer bedekning. Dette gir grunnlag for at en reinflokk kan produsere flest mulig kalv per år.
- Maksimere slakteuttaket av kalv, samtidig som man slakter simler i eldre årsklasser og sikrer tilstrekkelig påsett til flokken.

I Finnmark har vi over tid sett at slaktevolumet og produksjonsvolumet ikke har økt proporsjonalt med økninger i reintall. Økende reintall har gitt vekttap gjennom vinteren, simlene bruker i større grad sommeren til å gjenvinne vekt og man får stor sårbarhet for tapt produksjon og tap ved sein vår og år med dårlige grønnbeiter. Det er kalvene som er mest utsatt. Effektiv høsting to-tredobler slaktekvantumet, gir færre og større produksjonsdyr, større andel av simlene produserer kalv og man får mindre sårbarhet for klimatiske forhold.

Den årlige kalvetilgangen er den viktigste enkeltfaktoren for økonomisk inntjening i reindriften, som for andre beitenæringer. Men den årlige kalvetilgangen kan også si mye om dyrevelferden i flokken. Kalvetilgangen sier mye om hvor bra reinflokken har det, og hvor god den er til å gi økonomisk inntjening.

Vi deler inn kalvetilgang i tre: 1) antall kalv som er født, 2) antall kalv som blir merket og 3) antall kalv etter at tapene er trukket fra ved slutten av året (kalv ved fot om høsten). Den siste kalles kalvetilgang etter tap, og beregnes ved å legge sammen antall kalv til påsett og antall kalv som slaktes.

I et økonomisk og økologisk bærekraftperspektiv er det spesielt kalvetilgang etter tap som er mest interessant. Kalvetilgang etter tap sier noe konkret om hvor mange kalv reineier faktisk hadde som driftsresultat til å fordele på henholdsvis slakt og inntjening eller påsett og rekruttering til produksjonsflokken. Samtidig sier kalvetilgangen etter tap mye om tapsnivået i flokken og dermed også om dyrevelferd.

Flokkstruktur

Man ønsker også å opprettholde en stabil produksjonsflokk over tid som kan produsere slaktedyr. Når eldre voksne dyr slaktes, når de ikke lenger «er god til å produsere kalv», må disse erstattes årlig med påsett av yngre dyr for å holde produksjonsflokken stabil i størrelse. Bakgrunnen for dette har Holand redegjort for:

«Tradisjonelt var flokkstrukturen sterkt påvirket av behovet for trekkdyr, og slakteuttaket var i stor grad basert på voksne bukker, spesielt kastrater. Akkumulasjon av dyr var ansett som den beste forsikringen for fortsatt drift og ga status og makt. Dette førte til relativt store svingninger i tamreintallet. Et høyt innslag av voksne dyr sikret kontroll over flokken da de var lettere å gjete og bedre i stand til å takle harde vintre. Det materielle grunnlaget for omleggingen av

flokkstruktur og slaktestrategi var innføringen av mekanisert trekkraft; særlig snøskuteren på 1960- tallet, kombinert med en markedsøkonomi basert på kjøttproduksjon. Det biologiske utgangspunktet er en begrenset beiteressurs som må utnyttes optimalt. Dette gjøres primært gjennom å tilpasse beitebelegget til ressursgrunnlaget. Men også flokksammensetningen og en tilpasset slaktestrategi er avgjørende for hvor mange kilo kjøtt en kan høste på et gitt areal.» (...) «I sin rendyrkede form innebærer den nye flokkstrukturen en høyest mulig andel simler i vinterflokken. Disse reproduserer og fostrer årlig opp kalver slik at flest mulig er i live og i godt hold første høst. Antall bukker holdes på et minimum, men høyt nok til å sikre full bedekking. Slaktestrategien tilpasses denne flokkstrukturen ved at de fleste kalvene slaktes; bare de beste settes på til livdyr eller parringsbukker. Dette betyr at simlene utrangeres når aldringen begynner å påvirke reproduksjonen negativt, normalt ved 12 års alder. Bruk av 1,5-årige parringsbukker innebærer at disse kan slaktes etter brunst. Som et resultat blir vinterflokken bestående av produktive simler pluss påsettet av simlekalver til livdyr og bukkekalver til bedekking av simlene neste høst. Beregninger viser at en ved å optimalisere flokksammensetningen etter slike kriterier kan øke slakteuttaket per arealenhet med rundt 50 prosent sammenlignet med en tradisjonell struktur og uttak. Dette krever imidlertid kontroll med miljøet gjennom en god beitebalanse og med andre miljøfaktorer som rovvilt og menneskelig forstyrrelse. Utvalg av framtidige mordyr og avlsbukker, basert på simlekalvenes og bukkekalvenes høstvekt har vist seg å gi en avlsmessig framgang.» *Øystein Holand, Flokkstruktur og slaktestrategi i reindrifta – et historisk perspektiv. Rangifer Report No. 12 (2007): 21-33 2007.*

Et eksempel kan illustrere dagens situasjon sammenliknet med Holands beskrivelse. Reintallet i 2019 var 215 144 dyr. 77 prosent var simlerein, dvs. 165 660 dyr. Det blir hvert år slaktet 6-8000 simler over 2 år. Det tilsvarer et omløp på simledyr på over 20 år. Det reelle omløpet er sannsynligvis mye høyere bla ved tap på beite inkludert tap til rovdyr. Med kalveslakteprosenter på under 60 prosent er enten takten på utskiftingen av simlene mye høyere, tapene mye større eller reintallet øker.

Det er eksempler i Finnmark på distrikter som kan ha en årlig kalvetilgang etter tap på rundt 80 prosent av simleflokken. Dette er noe av den høyeste kalvetilgangen man med rimelighet kan forvente av en utmarksbasert næring, men indikerer også at det er flere gunstige egenskaper med flokken som er økonomisk og økologisk bærekraftig:

- Kalvevekter over 19 kg, og en måloppnåelse over øvre norm på alle kriteriene.
- Slaktedyr av god kvalitet og god kroppsfylde.
- Lave tap til klima (variasjoner i været).
- Lave tap til rovvilt.
- Lave tap som følge av tetthetsavhengige faktorer.
- God pris hos slakteri på slaktedyrene.
- Lave driftskostnader.
- Gode beiter og forutsigbarhet i drift.
- Buffer mot klimatisk vanskelige driftsforhold. Den beste måten å håndtere en krisevinter er å ha en flokk i god kondisjon og gode beiter.

3 Kartlegging

I dette kapitlet kartlegger vi tilskuddsordningene og markedet for reinkjøtt som grunnlag for vurderingen. Innledningsvis ser vi på tidligere gjennomførte utredninger som er relevante for denne utredningen. Deretter beskriver vi reintallsutvikling, tilskudd over reindriftsavtalen, tilskudd og erstatninger utenfor reindriftsavtalen, slakteristruktur og importvern, slakteuttak, kjøttpriser og inntektsutvikling.

3.1 Tidligere utredninger

Avtalepartene har også tidligere initiert utredninger av kalveslaktetilskuddet og/eller av produksjonspremien/produksjonstilskuddet. De vi vurderer som mest relevante i forhold til vår utredning, er følgende:

- NILF-rapport nr. 9/2002: «Reindrift – nye virkemidler økt verdiskaping». I denne rapporten fremmes relativt omfattende og detaljerte forslag til endringer i eksisterende tilskuddsordninger og innføring av nye tilskuddsordninger over reindriftsavtalen. Viktigst i denne sammenheng er forslaget om å endre produksjonstilskuddet fra et flatt tilskudd på 50 000 kroner per driftsenhet, til en distriktsdifferensiert prosentvis produksjonspremie beregnet med utgangspunkt i verdien av salg og hjemmeforbruk oppgitt i næringsoppgaven. Distriktsdifferensiering foreslås vurdert som følge av at effekten av både produksjonspremien og reindriftsfradraget, som også foreslås innført i rapporten, vil være størst i de sørlige områdene. I den grad dette vurderes som problematisk, bør man vurdere å distriktsdifferensiere produksjonspremien. Videre fremheves det at en produksjonspremie vil kunne gi insentiv til å levere kjøtt av høyere kvalitet, da premien skal være utformet som prosent av omsatt *verdi* og ikke av omsatt mengde. Når det gjelder kalveslaktetilskudd, foreslås det at ordningen videreføres med en fast sats per kalv som slaktes, men avsetningen til kalveslaktetilskuddet foreslås redusert. Det bør vurderes om kalveslaktetilskuddet avvikles i enkelte områder, eller om det er behov for differensiering av satsen. Det fremheves at dette gjelder spesielt i Finnmark, hvor det kan være behov for en høyere sats for å øke andelen kalveslakt. Produksjonspremien, med noen justeringer ift. forslaget, ble innført som ordning over reindriftsavtalen og satsen for kalveslaktetilskuddet ble redusert i etterkant av denne rapporten. Det ble ikke innført distriktsdifferensiering.
- Rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe 2007: «Gjennomgang av enkelte av de direkte og kostnadssenkende tilskuddene, protokoll 2 Reindriftsavtalen 2007/2008». Av denne rapporten fremgår det at foreliggende datamateriale på det tidspunktet ikke ga grunnlag for å se noen klar positiv effekt mellom innføringen av produksjonspremien og reintallstilpasningen og/eller en dreining mot en mer markedsrettet produksjon i form av økt verdiskaping og videreforedling. Når det gjelder kalveslaktetilskuddet, fremgår det av rapporten at det har skjedd en dreining mot økt andel kalveslakt i områder som tidligere har basert driften i større grad på uttak av eldre dyr til slakt. Videre fremgår det at områder som også tidligere har hatt en stor andel kalveslakt, har opprettholdt en høy andel kalveslakt også ved reduksjon i satsen for kalveslaktetilskuddet.
- Rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe av 19. desember 2014: «Kartlegging og evaluering av de siste års forlengelse av kalveslaktetilskuddsordningen». Her fremgår det at ut fra de overordnede mål om optimalisering av produksjon og tilpasning av reintallet, bør det stimuleres til slakting av kalv, uavhengig av om slaktingen skjer før eller etter jul. Videre fremgår det at kartleggingen av kalveslaktingen i forhold til år

med og uten frist i løpet av driftsåret, viser at størstedelen av slaktingen gjennomføres før jul, så fremt forholdene ligger til rette for det. I tilfeller og år hvor en større andel av slaktingen må foretas etter jul, er årsakene til dette forhold som ligger utenfor reineiers kontroll. Det er derfor ikke rimelig at dette skal medføre tap av tilskudd. Arbeidsgruppen anbefaler på denne bakgrunn at fristen 31. mars for kalveslaktetilskuddet videreføres.

- NIBIO-rapport nr. 11/2018: «Kalveklassifisering og kalveslaktetilskudd for reinkalv». I denne rapporten vurderes differensiering av kalveslaktetilskuddet etter kvalitet. Her konkluderes det med at et kvalitetsdifferensiert kalveslaktetilskudd i stor grad vil opprettholde incitamentet til å ta ut en høy andel kalv til slakt, dvs. å drive lønnsom tilpasning av flokkstruktur tilpasset beitegrunnlaget slik at samlet reintall holdes innenfor rammer som gir gode slaktevekter. Videre fremgår det at de største kostnadene ved kvalitetsdifferensierte kalveslaktetilskudd er dekket ved etablering og videreutvikling av et pålitelig klassifiseringssystem, og at det derfor ikke virker å være store kostnader forbundet med å benytte klassifiseringsinformasjon som grunnlag for tilskuddsutmåling. I rapporten fremheves det samtidig at det er et mål for reindriftspolitikken at næringens evne til selvregulering skal styrkes. Derfor bør man være forsiktig med reguleringstiltak som kan erstatte næringens egne rasjonelle tilpasninger. Anbefalingen i rapporten er på denne bakgrunn en gradvis, i starten forsiktig, innføring av incentiver for kvalitetsheving gjennom kvalitetsdifferensierte tilskudd.

3.2 Reintallsutvikling

Selv om reintallsutviklingen i seg selv ikke er en del av denne utredningen, er den en forutsetning for mange av de forholdene vi vurderer her. I den grad det er større avvik mellom det faktiske reintallet og det offisielle reintallet vil det påvirke effekten av virkemidlene og dermed vurderingen av innretningen av tilskuddene. Figur 1 viser reintallsutviklingen i perioden fra årtusenskiftet frem til i dag fordelt etter reinbeiteområde. Det fremgår av figuren at reintallet i Finnmark nå har stabilisert seg, etter en periode med reintallsøkning og påfølgende reintallsreduksjonsprosess. For reinbeiteområdene sør for Finnmark har reintallet vært stabilt gjennom hele sammenligningsperioden.

Kilden for de offisielle reintallene slik de framkommer i Ressursregnskap for reindriftsnæringen er Melding om reindrift (MOR). Hvert år skal lederen av en siidaandel og tamreinlagene gi melding om reindrift til fylkesmannen. Meldingen skal inneholde opplysninger om tilgang og avgang av rein og om reineiere i siidaandelen. Meldingen danner grunnlaget for blant annet behandlingen av søknader om tilskudd til siidaandeler og tamreinlag.

Kontrollen av opplysninger i Melding om reindrift skjer ved at fylkesmannen behandler Melding om reindrift etter forskrift om melding om reindrift. Dersom meldingen er mangelfull og/eller feilaktig, kan fylkesmannen be siidaandelsleder om å rette på meldingen. Fylkesmannen kan nekte godkjenning dersom den inneholder feil eller mangler. Kontrollen av opplysningene kan også skje ved at fylkesmannen gjennomfører offentlig kontrollert telling av rein i siidaer, siidaandeler og tamreinlag.

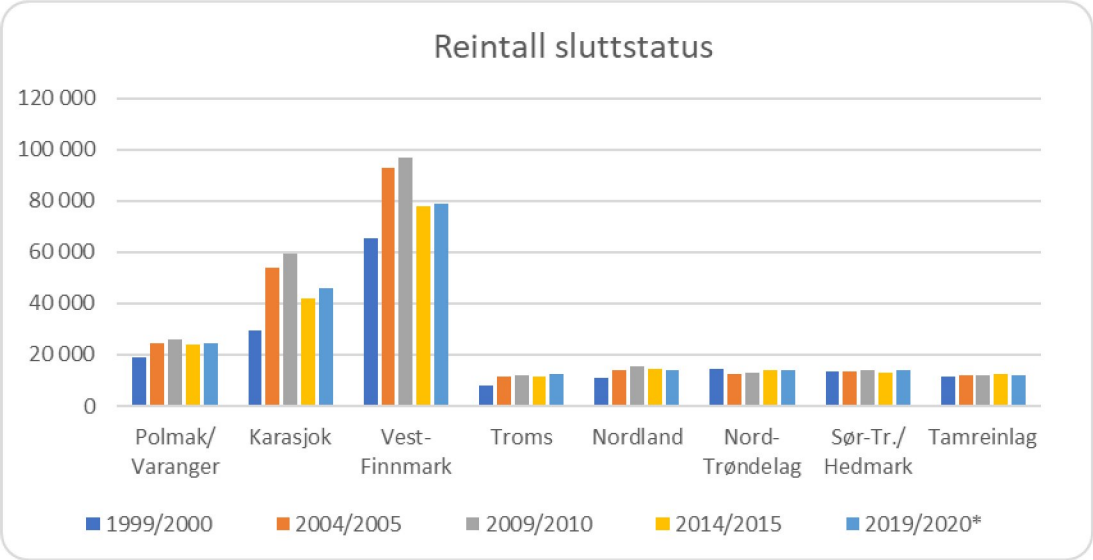

Figur 1. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Det er utviklingen i Finnmark som er av størst interesse, ettersom reintallet i områdene sør for Finnmark har vært og fortsatt er stabile og under fastsatt øvre reintall. Figurene 2-4 viser utviklingen i Finnmark etter årtusenskiftet.

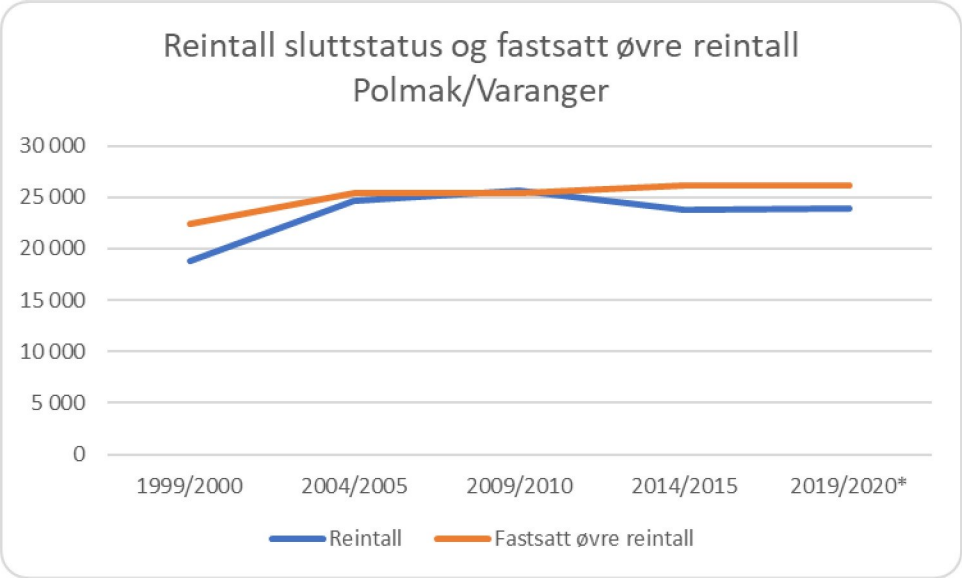

Figur 2. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020) og fastsatt øvre reintall for sonen Polmak/Varanger i Øst-Finnmark reinbeiteområde. Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Figur 2 viser at for sonen Polmak/Varanger i Øst-Finnmark reinbeiteområde har reintallet vært under eller på nivå med fastsatt øvre reintall i hele perioden. Det samme gjelder reintall på distriktsnivå innenfor denne sonen.

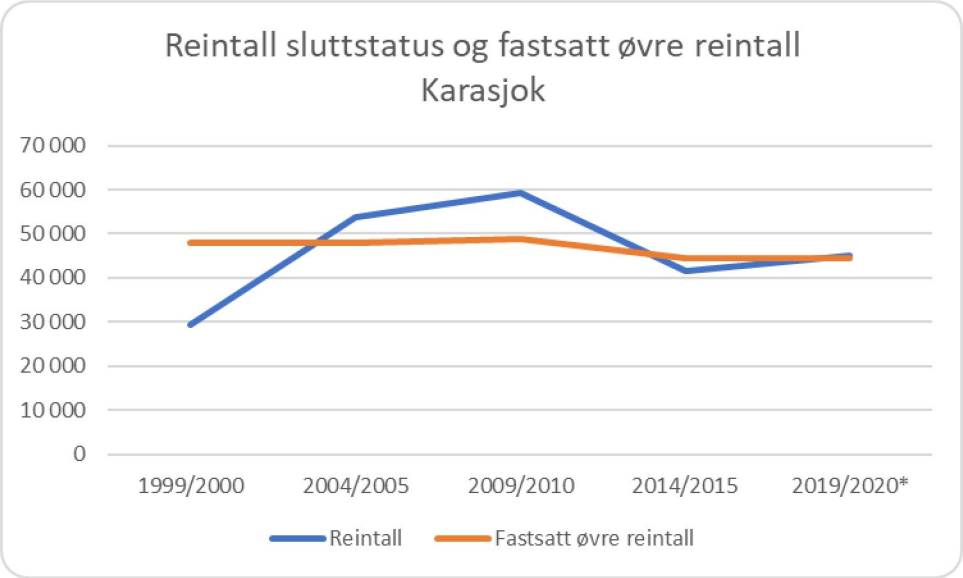

Figur 3. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020) og fastsatt øvre reintall for Karasjok i Øst-Finnmark reinbeiteområde. Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Figur 3 viser at det var en betydelig økning i reintallet i Karasjok (de to sonene Karasjok østre sone og Karasjok vestre sone) i Øst-Finnmark reinbeiteområde i første del av perioden. I siste del av perioden er reintallet tilnærmet redusert til nivået for fastsatt øvre reintall, som følge av reintallsreduksjonsprosessen som er gjennomført her. Det er likevel fortsatt slik at enkelte av distriktene i Karasjok har reintall over fastsatt øvre nivå.

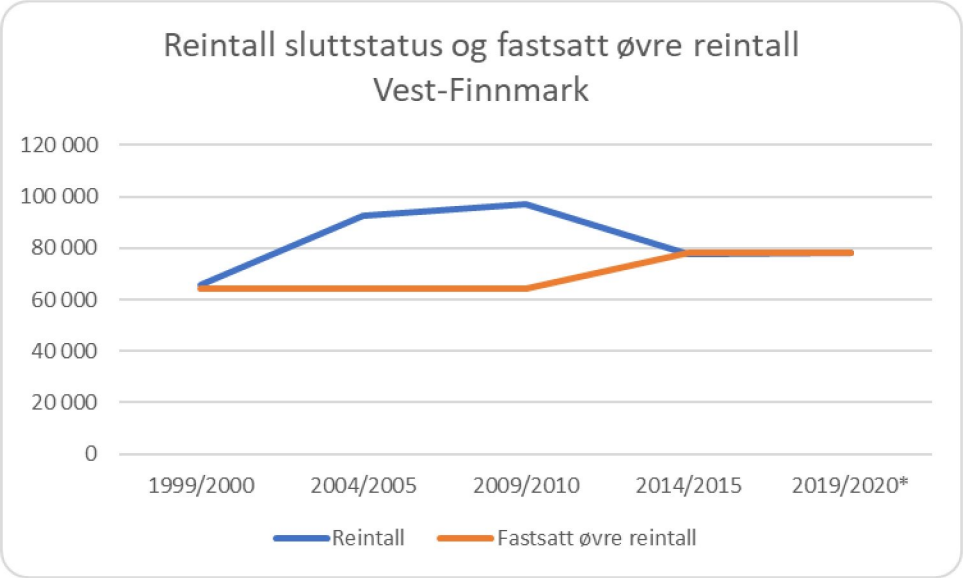

Figur 4. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020) og fastsatt øvre reintall for Vest-Finnmark reinbeiteområde. Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Figur 4 viser at utviklingen i Vest-Finnmark reinbeiteområde har vært relativt lik utviklingen i Karasjok i Øst-Finnmark reinbeiteområde, og også her er reintallet nå redusert til nivået for fastsatt øvre reintall etter gjennomført reintallsreduksjonsprosess. I likhet med situasjonen i Karasjok, er det også i Vest-Finnmark fortsatt enkelte distrikter som er over fastsatt øvre reintall, selv om reinbeiteområdet totalt sett har et reintall på nivå med fastsatt øvre reintall.

Vi kan oppsummere med at det offisielle reintallet i hovedsak er innenfor rammen av gjeldende vedtak om reintall. Slik har det i all hovedsak vært de siste fem årene. Når det er fastsatt et øvre reintall per siida og per siidaandel, og vi legger til grunn at reintallet overholdes, kan vi forvente at tilskuddene sammen med andre tiltak bidrar til næringsretting og produksjonsoptimalisering.

3.3 Tilskudd over reindriftsavtalen

I dette avsnittet redegjør vi for innretningen og utviklingen av tilskuddsordningene over reindriftsavtalen.

I reindriftsavtalen som fremforhandles årlig mellom staten og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL), fastsettes rammene for og utformingen av tilskuddene til reindriften.

Reindriftsavtalen 2020/2021 har en ramme på 149,5 mill. kroner, hvorav 95,8 mill. kroner (64 prosent) gjelder direkte tilskudd. Det har vært en betydelig økning både i avtalens totale ramme og i de direkte tilskuddene over tid. Fra årtusenskiftet (Reindriftsavtalen 1999/2000 som gjaldt for budsjettåret 2000) og frem til den sist fremforhandlede avtalen (Reindriftsavtalen 2020/2021 som gjelder for budsjettåret 2021), har den totale rammen økt fra 80,0 til 149,5 mill. løpende kroner (+87 prosent). Utviklingen er presentert i tabell 1.

Tabell 1. Fordeling av reindriftsavtalens ramme i perioden 1999/2000-2020/2021.

Fordeling av reindriftsavtalens ramme (mill. løpende kroner)						
Avtaleår	**1999/2000**	**2004/2005**	**2009/2010**	**2014/2015**	**2019/2020**	**2020/2021**
Budsjettår	**2000**	**2005**	**2010**	**2015**	**2020**	**2021**
Reindriftens utviklingsfond	32,9	33,5	29,9	33,7	36,6	42,4
Organisasjonstilskudd	4,0	5,8	6,2	6,1	7,3	7,3
Direktetilskudd	41,3	53,9	63,1	69,1	88,2	95,8
Velferdsordninger	1,8	1,8	1,8	2,6	4,0	4,0
Totalt	**80,0**	**95,0**	**101,0**	**111,5**	**136,1**	**149,5**

Kilde: Reindriftsavtalen

Denne utredningen gjelder ordningene kalveslaktetilskudd og produksjonspremie, som hører inn under direktetilskudd. Rammen for direktetilskudd har økt fra 41,3 til 95,8 mill. løpende kroner fra avtalen 1999/2000 til avtalen 2020/2021. I samme periode har rammen for kalveslaktetilskudd økt fra 3,0 til 24,5 mill. løpende kroner, og rammen for produksjonspremie/produksjonstilskudd økt fra 17,6 til 40,4 mill. løpende kroner. Når det gjelder satser, har det vært en økning fra 200 til 500 kroner per kalv for kalveslaktetilskuddet, og en økning/endring fra 50 000 kroner per driftsenhet i avtalen 1999/2000 til inntil 36 prosent av avgiftspliktig salgsinntekt for produksjonspremie/produksjonstilskudd i samme periode.

Tabell 2. Rammer og satser for produksjonspremie og kalveslaktetilskudd i perioden 1999/2000-2020/2021.

Rammer og satser for kalveslaktetilskudd og produksjonspremie						
Avtaleår	**1999/2000**	**2004/2005**	**2009/2010**	**2014/2015**	**2019/2020**	**2020/2021**
Budsjettår	**2000**	**2005**	**2010**	**2015**	**2020**	**2021**
Ramme kalveslaktetilskudd	3,0 mill. kroner	5,0 mill. kroner	5,9 mill. kroner	17,8 mill. kroner	25,6 mill. kroner	24,5 mill. kroner
Sats kalveslaktetilskudd	200 kr per kalv	150 kr per kalv	200 kr per kalv	350 kr per kalv	Inntil 500 kr per kalv	Inntil 500 kr per kalv
Ramme produksjonspremie/ produksjonstilskudd	17,6 mill. kroner	18,4 mill. kroner	23,1 mill. kroner	32,7 mill. kroner	35,5 mill. kroner	40,4 mill. kroner
Sats produksjonspremie/ produksjonstilskudd	50 000 kr per driftsenhet	25 % av avgiftspliktig salgsinntekt	25 % av avgiftspliktig salgsinntekt	35 % av avgiftspliktig salgsinntekt	Inntil 34 prosent av avgiftspliktig salgsinntekt	Inntil 36 prosent av avgiftspliktig salgsinntekt

Kilde: Reindriftsavtalen

Øvrige vilkår fremgår av Forskrift om tilskudd til siidaandeler og tamreinlag for det enkelte avtaleår. I henhold til forskriftens formålsparagraf skal tilskudd etter denne ordningen: "bidra til å fremme en bærekraftig reindrift, kvalitet og produktivitet samt heve inntekten i næringen".

Når det gjelder utbetalte direktetilskudd i perioden fra 1999/2000 til 2020/2021 er utviklingen målt i faste kroner presentert i figur 1. Det fremgår av figuren at produksjonspremie/produksjonstilskudd har vært den største ordningen gjennom hele perioden, og at kalveslaktetilskudd har vært en betydelig ordning etter 2010.

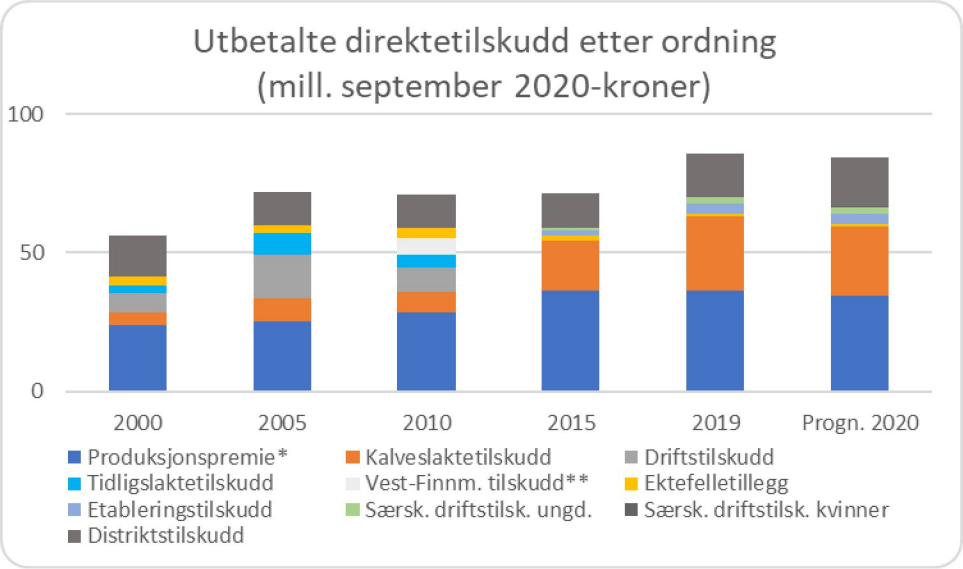

Figur 5. Utbetalte direktetilskudd etter ordning i perioden 2000-2020 (prognose per september for 2020). For år 2000 viser figuren utbetalte produksjonstilskudd. Produksjonspremien ble innført f.o.m. Reindriftsavtalen 2003/2004 som gjaldt for budsjettåret 2004.
Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Økning i tilskuddsordningene

Begrunnelsen for hva man ønsker å oppnå med økningene i tilskuddordningene er gitt i Meld. St. nr. 32 (2016-2017), side 49:

«*Dersom det er fastsatt et øvre reintall per siida og per siidaandel, og det overholdes, kan det forventes at produksjonspremien bidrar til å øke inntjeningen av den enkelte rein i større grad enn i dag. Istedenfor å øke kjøttinntektene ved å ha flere rein, vil reineieren ved et fastsatt reintall i større grad se* ***nytteverdien av å øke inntjeningen av den enkelte rein.*** *Økt inntjening vil med gjeldende tilskuddsordninger bidra til økt produksjonspremie. Kalveslaktetilskuddet er, sammen med produksjonspremien, de to store tilskuddsordningene som sorterer under tilskudd til siidaandeler og tamreinlag. I de siste reindriftsavtalene har regjeringen valgt å prioritere en økning av kalveslaktetilskuddet. Uttak av kalv reduserer presset på vinterbeitene, og reduserer tapene i løpet av vinteren. Økt uttak av kalv bidrar også til økt produktivitet fordi tilveksten på kalv er større enn tilveksten på større dyr. I forbindelse med reintallsprosessen har det vært viktig å legge til rette for at også kalv med lave vekter blir tatt ut. Dette for å unngå at kalven blir sluppet inn på vinterbeitene, og ytterligere øke belastingen av beitene.*» (vår utheving).

3.3.1 Kalveslaktetilskudd

Formålet med kalveslaktetilskuddet er å stimulere til at kalv blir en større andel av kjøttproduksjonen, av ressursøkonomiske hensyn (Prop. 99 S (2019-2020)). Bakgrunnen for dette er at et økt uttak av kalv reduserer trykket på vinterbeitene og reduserer tapene i løpet av vinteren, og at produktiviteten i flokken øker ettersom tilveksten på kalv er større enn tilveksten på større dyr. Kalveslaktetilskuddet er den eneste ordningen over reindriftsavtalen som har vært med fra avtalens opprettelse.

For 2019/2020 innvilges kalveslaktetilskudd på 500 kroner per kalv som er slaktet og innrapportert etter kravene som er fastsatt i regelverket for rapportering av slaktet rein. Ordningen gjelder for kalver som slaktes mellom 15. august og 31. mars. Kalveslaktetilskuddet kan også innvilges for kasserte kalver (for å få levert kalv i lavere vektklasser) og kalver som tapes som følge av radioaktivitetstiltak.

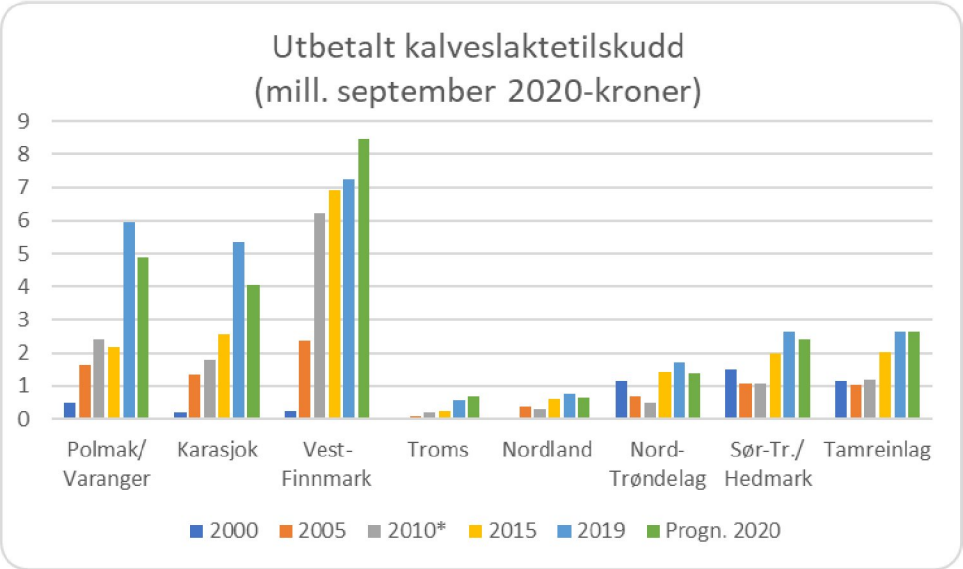

Figur 6. Utbetalte kalveslaktetilskudd i perioden 2000-2020 (prognose per september for 2020). I 2010 var det ingen i Vest-Finnmark som fikk kalveslaktetilskudd. De fikk da i stedet særskilt tilskudd for Vest-Finnmark (prøveordning). Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Figur 5 viser at kalveslaktetilskuddet har økt i perioden 2000-2020, og av figur 6 fremgår det at økningen særlig gjelder Finnmark. Økningen i Finnmark har særlig sammenheng med en betydelig økning i antallet siidaandeler som har fått innvilget kalveslaktetilskudd etter årtusenskiftet, se tabell 3.

Tabell 3. Antall siidaandeler som har fått innvilget kalveslaktetilskudd i perioden 2000-2020.

	Antall siidaandeler som har fått innvilget kalveslaktetilskudd					
Reinbeiteområde	**2000**	**2005**	**2010**	**2015**	**2019**	**2020***
Øst-Finnmark	20	142	140	130	153	134
Polmak/Varanger	*13*	*41*	*43*	*43*	*44*	*42*
Karasjok	*7*	*101*	*97*	*87*	*109*	*92*
Vest-Finnmark	13	166	95	151	162	161
Troms	0	27	23	26	27	25
Nordland	0	30	24	25	23	23
Nord-Trøndelag	31	33	31	36	35	33
Sør-Tr./Hedmark	29	30	30	29	28	28
Tamreinlag	4	4	4	4	4	4
Totalt	**97**	**432**	**347**	**401**	**432**	**408**
Tilslagsprosent	**17**	**74**	**63**	**74**	**80**	**75**

Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.
For driftsåret 2009/2010 (utbetalingsår 2010) var det ingen i Vest-Finnmark som fikk kalveslaktetilskudd. De fikk da i stedet særskilt tilskudd for Vest-Finnmark (prøveordning). *Prognose per september for 2020.

Tabell 3 viser for øvrig at tilslagsprosenten, det vil si andelen siidaandeler og tamreinlag som har fått innvilget tilskudd målt i forhold til totalt antall siidaandeler og tamreinlag, har variert noe i perioden, men at det har vært en betydelig økning etter år 2000. Fra 2019 til 2020 forventes en reduksjon i tilslagsprosenten i hovedsak på grunn av avslag på tilskudd som følge av for høyt reintall.

Kontroll av kalveslaktetilskuddet

Fylkesmannen fatter vedtak om kalveslaktetilskudd etter forskrift om tilskudd til siidaandeler og tamreinlag, og kan innvilge tilskudd til tamreinlag og leder av siidaandel dersom

- det er levert melding om reindrift (MOR) for tilskuddsåret,
- søker har hatt avgiftspliktig salgsinntekt fra salg av kjøtt fra rein i eget merke på minimum 50 000 kroner eksklusive merverdiavgift det siste kalenderåret,
- leder av siidaandelen ikke mottar alderspensjon etter folketrygdens regler i driftsåret søknaden gjelder,
- reintallet ikke overskrider øvre reintall fastsatt i godkjente bruksregler (med noen unntak)

Tilskuddet kan innvilges til kalv som er slaktet i henhold til forskrift om rapportering av slaktet rein og lagerbeholdning. Forskriften skal sikre at det foreligger en forvaltningsmessig kontroll av det slakteuttak som kreves for enkelte ordninger over reindriftsavtalen, samt oversikt over lagerbeholdning av reinkjøtt.

Offentlig godkjente slakterier for slakting av rein kan søke om tilskudd til å gjennomføre de alders- og kjønnsbestemmelser som kreves ved at en øvd person skjønnsmessig kan fastsette alder og kjønn på slaktet. På store slakterier gjøres dette i forbindelse med avliving. Klassifisørene kan også se farge på leddflater ved klassifisering. Unge dyr har blå leddflater, mens disse flatene blir hvite på eldre dyr.

Det er slakteriet som har ansvaret å fastsette slaktets *kategori* ut fra kjønn og alder og rapporterer til Landbruksdirektoratet i slaktejournalen. Kategori «Reinkalv» er slakt av dyr som kan være

inntil ett år gamle. De yngste slaktedyrene vil kun være 110 til 120 dager gamle. Med bakgrunn i formålet med kalveslaktetilskuddet er det viktig at dyr som er over ett år gamle ikke blir kategorisert som reinkalv (1,5-åringer).

Kontrollen av de som slakter rein gjennomføres av vedkommende fylkesmann ved at det foretas kontroll, etterkontroll og stikkprøver. Dersom ikke annen kontroll er bedre eller mer kostnadseffektiv, skal det gjennomføres stikkprøvekontroll av det samlede reinslakt. Omfanget av stikkprøvekontrollen bestemmes av Landbruksdirektoratet. Kontrollene skal i den grad det er praktisk mulig, ta utgangspunkt i slaktedyrets eier og ikke i hvem som leverer dyret. Dersom det ved kontroller blir konstatert feilavregning, skal vedkommende slakteri og berørte reineier(e) informeres. I slike tilfeller skal ørene beslaglegges for eventuell senere kontroll av partene, merkenemnd eller annen offentlig myndighet.

3.3.2 Produksjonspremie

Formålet med produksjonspremien er å stimulere til økt verdiskaping i næringen gjennom å premiere innsats, produksjon og videreforedling (Prop. 99 S (2019-2020)). Produksjonspremien bidrar også til å verdsette innsatsen som utføres i tillegg til arbeidet på fjellet.

For 2019/2020 innvilges produksjonspremie på inntil 34 prosent av avgiftspliktig salgsinntekt eksklusiv merverdiavgift av kjøtt og andre avgiftspliktige salgsinntekter fra rein tilhørende alle reineierne i siidaandelen/tamreinlaget det siste kalenderåret. Beregningsprosenten økes fra inntil 34 prosent til inntil 36 prosent i Reindriftsavtalen 2020/2021. Det utbetales ikke produksjonspremie for avgiftspliktig salgsinntekt som overstiger 600 000 kroner per siidaandel og 1 000 000 kroner per tamreinlag.

Fra og med reindriftsavtalen 2003/2004 som gjaldt for budsjettåret 2004 gikk man bort fra faste beløp per driftsenhet til tilskudd basert på produksjon og videreforedling. I denne forbindelse ble blant annet produksjonstilskuddet med en fast sats per driftsenhet erstattet av produksjonspremie med en prosentsats for beregning av tilskudd basert på avgiftspliktig salgsinntekt. Grunnlaget for overgangen fra produksjonstilskudd til produksjonspremie var anbefalinger i rapporten «Reindrift - Nye virkemidler, økt verdiskaping», utarbeidet av Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) i 2002.

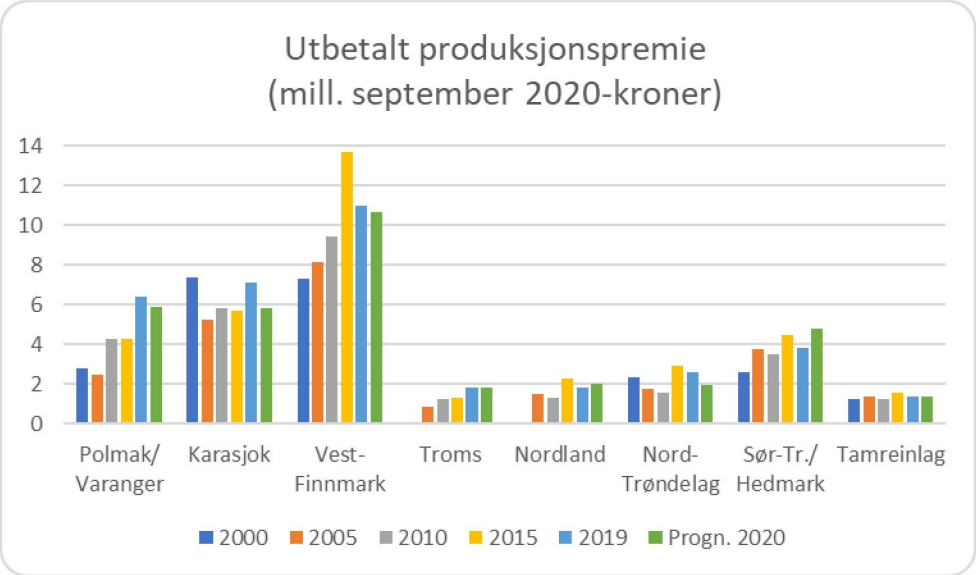

Figur 7. Utbetalt produksjonspremie i perioden 2000-2020 (prognose per september for 2020). For 2000 viser figuren utbetalt produksjonstilskudd (produksjonspremien ble innført i Reindriftsavtalen 2003/2004). Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Det fremgår av figur 5 at produksjonspremien for hele landet under ett har økt noe i perioden målt i faste priser. Figur 7 viser at økningen særlig gjelder Polmak/Varanger, Vest-Finnmark og Sør-Trøndelag/Hedmark. Økningen har i hovedsak sammenheng med økt antall slaktedyr (se figur 8), økt sats for beregning av produksjonspremien (se tabell 2) og økte priser (se figur 10). Antallet siidaandeler som har mottatt produksjonstilskudd/-premie og tilhørende tilslagsprosent har også økt fra begynnelsen til slutten av perioden, men fra 2005 til 2015 var det en reduksjon, og det forventes også en reduksjon fra 2019 til 2020 (se tabell 4). Den forventede reduksjonen fra 2019 til 2020 har i hovedsak sammenheng med avslag på tilskudd som følge av for høyt reintall.

Tabell 4. Antall siidaandeler som har fått innvilget produksjonspremie i perioden 2000-2020.

	Antall siidaandeler som har fått innvilget produksjonspremie					
Reinbeiteområde	**2000**	**2005**	**2010**	**2015**	**2019**	**2020***
Øst-Finnmark	131	148	144	128	153	135
Polmak/Varanger	*40*	*41*	*43*	*42*	*44*	*42*
Karasjok	*91*	*107*	*101*	*86*	*109*	*93*
Vest-Finnmark	97	199	157	160	167	165
Troms	32	33	30	30	28	25
Nordland	33	36	30	29	25	26
Nord-Trøndelag	31	33	31	36	35	32
Sør-Tr./Hedmark	29	30	30	29	28	29
Tamreinlag	4	4	4	4	4	4
Totalt	**357**	**483**	**426**	**416**	**440**	**416**
Tilslagsprosent	**62**	**82**	**77**	**77**	**81**	**77**

Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale
For år 2000 viser figuren utbetalt produksjonstilskudd (produksjonspremien ble innført i Reindriftsavtalen 2003/2004).
*Prognose per september for 2020.

Oppsummering tilskudd over reindriftsavtalen

Vi kan oppsummere med at stortingsmeldingen om reindrift er fulgt opp konkret over flere år, med en gradvis utvikling i tilskuddene over reindriftsavtalen. Bevilgningene til tilskudd har økt betydelig i perioden, antall tilskuddsmottakere som har fått innvilget kalveslaktetilskudd og produksjonspremie har økt, satsene for kalveslaktetilskuddet og produksjonspremien har økt og utbetalingene har økt. Tilskuddene har høy tilslagsprosent. Innretningen på tilskuddene bidrar til å øke inntjeningen av den enkelte rein. Det er et svært viktig tiltak for økt næringsretting og produksjonsoptimalisering.

3.4 Tilskudd til tidlig slakting av kalv i Nordland

I 2019 utbetalte Fylkesmannen i Nordland 206 425 kroner i FKT-tilskudd (Forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdempende tiltak) til tidlig slakting av kalv. Dette er hjemlet i FKT-forskriften *§ 5c Andre tiltak som kan være direkte tapsreduserende*. Det ble gitt tilskudd til siidaandeler, siidagrupper eller til distriktet i følgende reinbeitedistrikt: Byrkije, Røssåga/Toven, Hestmannen-Strandtindene og Saltfjellet.

Økt uttak av kalv tidlig på høsten kan bidra til reduserte tap til rovvilt. Bakgrunnen for dette er:

- Kalv er generelt mer utsatt enn voksne dyr for tap til både rovdyr og andre tapsårsaker.
- Tilveksten for kalv er svært begrenset utover seinhøsten, så det er lite å vinne i slaktevekt på å vente med kalveslaktinga.
- Tapet av rein til rovdyr øker utover høsten i den mørke årstida.
- Ved å ha en lavere andel kalv på vinterbeitene belastes disse beitene mindre, og simlene kan prioritere egen kondisjon framfor å måtte ta vare på kalven.

- Forskning viser at man i mange tilfeller kan høyne kjøttproduksjonen og lønnsomheten i reindrifta ved å øke kalveuttaket.

Fylkesmannen har også lagt vekt på at fokus på økt uttak av kalv er i samsvar med reindriftsavtalen.

Potensielle ulemper med tidlig slakting av kalv kan være forstyrrelse av brunsten dersom man starter å samle rein før brunsten slipper, samt merarbeid og økte kostnader hvis det ikke er mulig å bruke snøskuter. De siste årene har Fylkesmannen gitt tilskudd på 200 kroner per kalv som slaktes innen utgangen av oktober måned, og innrapporteres i henhold til gjeldende regelverk. Fylkesmannen i Nordland har hatt en praksis med å forlenge fristen dersom for eksempel værforhold eller slakterikapasitet har gjort det vanskelig å rekke slakting til 31. oktober, men uansett ikke lenger enn til 15. november. Ordningen er videreført i 2020. Tilskuddet kommer i tillegg til tilskuddene over reindriftsavtalen, og er finansiert over Klima- og miljødepartementets budsjett.

3.5 Markedet for reinkjøtt

Det har vært en betydelig utvikling i markedet for reinkjøtt de siste årene. I dette avsnittet går vi gjennom utviklingen i slakteristrukturen, praktiseringen av importvernet for reinkjøtt, slakteuttaket og prisdannelsen for reinkjøtt. Gjennomgangen viser hvordan markedsutvikling gjennom økt konkurranse og profesjonalisering av reinkjøttbransjen, sammen med utviklingen av tilskuddordningene, påvirker økt næringsretting og produksjonsoptimalisering i reindriften.

3.5.1 Slakteristruktur

En viktig forutsetning for slakteuttaket og prisdannelsen for reinkjøtt er at det er tilstrekkelig slakterikapasitet, og at det er en slakteristruktur som bidrar til verdiskaping i - og næringsretting av - primærproduksjonen. Slakteristrukturen på reindriftssiden har vært i vesentlig endring de siste årene. Selv om det er om lag 20 registrerte slakterier, er det i dag tre aktører som står for om lag 80 prosent av slaktingen. Finnmark Rein, som er lokalisert i Finnmark, er den største aktøren og stod for om lag 57 prosent av slaktingen i sesongen 2019/2020. Stensaas reinsdyrslakteri, som er lokalisert nord for Røros, stod for 11 prosent. Min Njuovahat/Min Boazu (no: Vårt Slakteri/Vår Rein) stod for 12 prosent. I tillegg kommer det mindre enheter eid og drevet av reineiere. I sum utgjør de mindre enhetene en betydningsfull andel av slakterikapasiteten (14 prosent). Også Lierne Vilt slakter rein, og har 5-7 prosent av antall slaktet rein.

Tabell 5. Andel slakt fordelt mellom registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020.

	Fordeling antall slaktedyr ved registrerte slakterier (prosent)				
Slakteri	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020**
Finnmark Rein AS*	65	60	61	45	57
Boazu AS/Min Njuovahat AS	-	11	-	20	12
Andsvatn Reinslakteri AS	1	2	0	2	2
Kanstadfjord Vesre Hinnøy rbd.	1	1	1	1	2
Stensaas Reinsdyrslakteri AS	10	9	15	13	11
Lierne Viltforedling AS	5	5	8	7	7
Femundsmarka Vilt & Mobilslakt AS	2	2	3	2	1
Nortura SA	5	4	3	2	3
Fram Reinlag DA	2	2	3	2	2
Filefjell Reinlag ANS	3	3	4	3	3
Andre slakterier	6	3	2	2	2
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Kilde: Slaktedata Landbruksdirektoratet
*Inkl. slakt ved MT Slakt AS i Kautokeino og slakt ved Nortura SA avd. Karasjok

De siste årene har det vært konkurranse mellom de største slakteriaktørene om å tiltrekke seg, beholde og til dels utvikle produsentene. Den største aktøren har etablert et prissystem til produsent som består av en grunnpris og bonuser.

Et vesentlig trekk ved de siste års utvikling er at det også er etablert en ny aktør, Min Njuovahat/Min Boazu.

Det er også et marked for oppkjøp av hele og halve slakt til skjæring og videreforedling som er viktig for leverandørene til dagligvarebransjen og øvrige markedsområder. De store slakterienes andel av foredlingen er dermed lavere enn på slakterileddet.

De tre store dagligvarekjedene har forskjellige leverandører for reinkjøtt. Norgesgruppen har Finnmark Rein som hovedleverandør, Rema 1000 har Min Nuojvahat/Min Boazu og Coop får reinsdyrkjøttet fra blant annet Arctic Rein og Vilt (ARV). Kjedene har i tillegg leverandører på et sidesortiment og noen har egne merkevarer (emv), og en del regionale distribusjonsavtaler. Det er delvis eksklusive avtaler, men ingen vertikal integrering i form av eierskap ved at dagligvarehandelen eier foredlingsbedriftene eller slakteriene.

I tillegg til dagligvarebransjen er storhusholdning, omsetning i lokale markeder og privat forbruk viktige avsetningskanaler for reinkjøtt. Noen aktører leverer bare til storhusholdning og direktesalg. En andel av reinkjøttet går til hermetikkindustrien.

Markedsutvalget for reinkjøtt har også bidratt til å utvikle etterspørselssiden av markedet for reinkjøtt. Hovedoppgaven for Markedsutvalget er å sikre norsk reinkjøtt positiv oppmerksomhet, og kjøpsutløsende adferd hos sluttbruker. I tillegg skal Markedsutvalget formidle markedsrelevante problemstillinger til andre aktører.

Utviklingsprogrammene finansiert over reindriftsavtalen siden 2001, er et virkemiddel for økt verdiskaping i reindriften, blant annet ved å bidra til flere anlegg for videreforedling, og til å styrke reinkjøttbedriftene. Først ved etablering av Verdiskapingsprogrammet for rein (VSP-rein), senere ved etableringen av Reinprogrammet og siden 2015 «Utviklingsprogrammet – landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping».

Oppsummering slakteristrukturen

Det har skjedd store endringer innen slakteristrukturen de siste årene. Det er konkurranse om primærprodusentene, og det er økt konkurranse mellom slakteriene. Foredlingsleddene er knyttet til forbrukerne gjennom dagligvarebransjen, og det skjer merkevarebygging og generisk markedsføring som gir produktene oppmerksomhet og gjennomslag hos forbrukerne. Dette er en utvikling som bidrar mye til økt næringsretting og verdiskaping.

3.5.2 Opphevelse av målprissystemet og importvernet

Opphevelsen av målprissystemet er beskrevet i Meld. St. nr. 32 (2016-2017):

«Fram til og med Reindriftsavtalen 2001/2002 var det definert en målpris for reinkjøtt. Målprisen var ikke en maksimalpris, men en pris som avtalepartene mente var mulig å oppnå i markedet.

Importvernet for reinkjøtt var koblet til reindriftsavtalens målprissystem. Målprisen var styrende for en eventuell administrativ tollnedsettelse, og størrelsen på tollsatsene ved slik nedsettelse.

Etter ønske fra næringen, ble avtalepartene under forhandlingene om Reindriftsavtalen 2002/2003 enige om å oppheve målprisen på reinkjøtt. Etter dette har det vært fri prisdannelse på reinkjøtt innenfor den beskyttelse importvernet har gitt. Siden 2003 er det heller ikke gitt anledning til import av reinkjøtt til redusert toll. Med bakgrunn i opphevelsen av målprisen og at det ikke ble åpnet for import av reinkjøtt til redusert toll, økte prisen på reinsdyrkjøtt fra 2005 til 2008. Etter et rekordstort slakteuttak de første ukene av slaktesesongen 2009/2010, stoppet slaktingen i Finnmark tilnærmet opp. Prisen på reinkjøtt hadde en negativ utvikling til og med 2012.»

Importvernet er en vesentlig forutsetning for innenlandsk prisdannelse på råvarenivå. Forvaltningen av importvernet for reinkjøtt følger av § 23 i forskrift om administrative tollnedsettelser for landbruksvarer. Landbruksdirektoratet kan etter denne bestemmelsen sette ned tollsatsen innenfor en kvote for hele/halve skrotter, eller levende rein til slakt, dersom norsk produksjon ikke dekker etterspørselen. I henhold til tildelingsbrevet til Landbruksdirektoratet for 2020 skal saken forelegges departementet ved søknader om importkvote på rein med redusert tollsats. Tilsvarende formulering er gitt i tildelingsbrevet til Landbruksdirektoratet over en rekke år. Reintallsutviklingen viser at norsk produksjon ikke har medført behov for administrative tollnedsettelser, og innenlandsk prisdannelse har skjedd innenfor stabile rammer uten markedsforstyrrelser fra importskapte overskudd.

Det er en særskilt kvote for slakting av rein i utlandet innenfor ordningen utenlandsk bearbeiding. Kvoten er på 200 tonn årlig, og det er Landbruksdirektoratet som auksjonerer den ut. Denne kvoten er nesten ikke brukt, og det har ikke vært søkt om uttak de siste tre årene (2018-2019-2020). En forutsetning for denne kvoten er at det føres ut levende rein, som så slaktes, for å returnere som skrotter inkludert innmat. All videre foredling skal foregå i Norge. En aktør fikk innvilget tillatelse til prøveproduksjon i 2018. De ønsket å sende skrotter til Finland for nedskjæring, og returnere foredlet kjøtt. De fikk tillatelser på til sammen 50 tonn. Tillatelsen ble ikke brukt.

Tabell 6. Import av reinkjøtt i perioden 2015-2019 (tonn).

	Import av reinkjøtt (tonn)				
Varenummer/-type	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
0106.0010 - Levende rein	0,14	5,00	13,61	5,65	-
0208.9021 - Hele og halve skrotter	-	-	0,02	-	-
0208.9022 - Kjøttstykker med bein	1,23	1,10	0,70	0,55	0,50
0208.9029 - Utbeinet kjøtt	0,88	4,42	3,28	2,08	2,90
0210.9903 - Saltet, tørket, røkt etc.	-	-	-	-	-
Totalt	**2,26**	**10,52**	**17,61**	**8,28**	**3,40**

Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen/SSB

Oppsummering importvernet

Praktiseringen av importvernet er en viktig forutsetning for stabil innenlandsk prisdannelse for reinkjøtt uten påvirkning av importskapte overskudd. Prisene til råvareprodusent er avgjørende for å oppnå optimalisering slik at produksjonen gir god dyrevelferd og god kjøttkvalitet.

3.5.3 Slakteuttak

Det årlige uttaket av slaktedyr er avhengig av kalvetilgang, tap av dyr og hvor mange dyr reineier velger å avsette til livdyr. Utvelgelsen av slakterein med hensyn til antall og type dyr er den viktigste beslutningen den enkelte reineier tar i løpet av driftsåret. De valg som treffes har betydning for fremtidig avl, flokkstruktur, tap av dyr og inntekt.

Slaktedyr leveres i hovedsak til slakteri, men i praksis slaktes det rein både til eget forbruk og for privat salg. I kapittel 3.4.3 ser vi nærmere på den delen av slakteuttaket som gjelder slakt ved registrerte slakterier, ettersom det er denne delen av slakteuttaket det beregnes tilskudd av.

Utviklingen når det gjelder antall slaktedyr ved registrerte slakterier fra årtusenskiftet og frem til i dag er presentert i figur 8. Det fremgår av figuren at antallet slaktedyr har økt i Finnmark i begynnelsen av perioden, for senere å variere noe. For de sørlige områdene har slakteuttaket vært relativt stabilt.

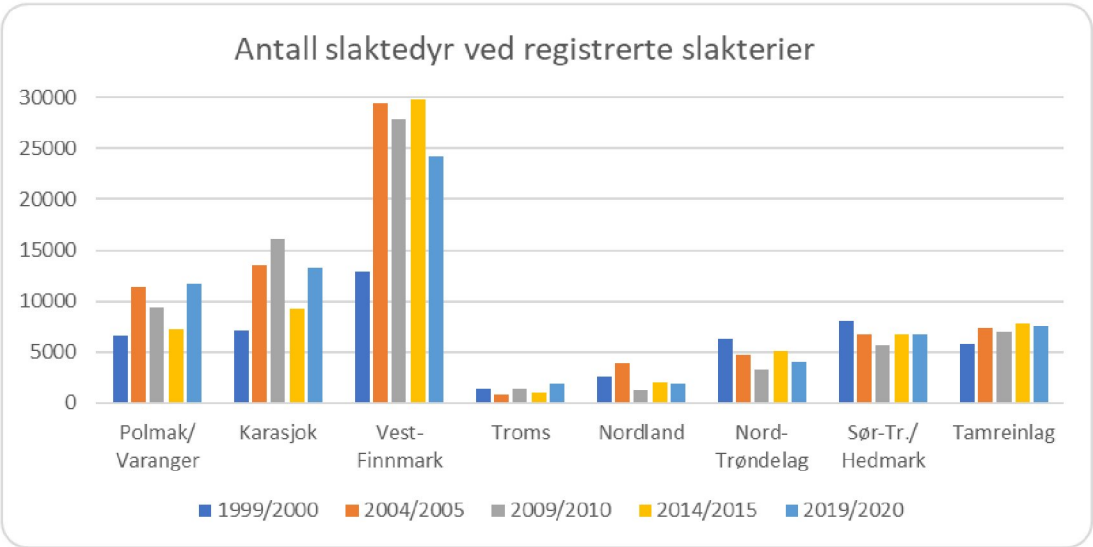

Figur 8. Antall slaktedyr ved registrerte slakterier i perioden 1999/2000-2019/2020. Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Når det gjelder andel kalveslakt av totalslakt ved registrerte slakterier, viser figur 9 at det har vært en klar økning i Finnmark og Troms etter årtusenskiftet, mens andelen kalveslakt for de sørligste

områdene allerede ved årtusenskiftet var over 60 prosent, slik at det ikke har vært mulighet eller behov for en tilsvarende økning her. Figuren viser for øvrig at både Polmak/Varanger, Karasjok og Vest-Finnmark hadde en større andel kalveslakt i driftsåret 2019/2020 enn sør-områdene.

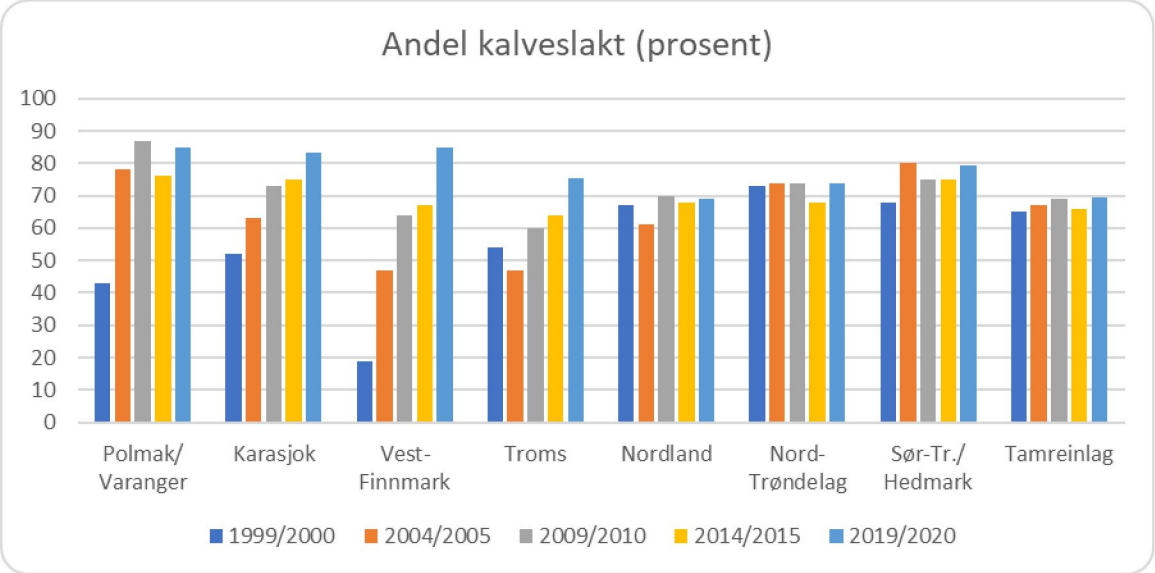

Figur 9. Andel kalveslakt av totalslakt ved registrerte slakterier i perioden 1999/2000-2019/2020. Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Oppsummering slakteuttak

Antallet slaktedyr har økt i Finnmark i begynnelsen av perioden, for senere å variere noe. For de sørlige områdene har slakteuttaket vært relativt stabilt. Andelen kalveslakt har økt betydelig de siste årene i Finnmark og Troms. For de sørligste områdene var andelen kalveslakt høy allerede i begynnelsen av perioden.

3.5.4 Pris fra slakteri til reineier

De største aktørene har differensiert prisen fra slakteri til reineier etter kategoriene kjønn/alder og slaktevekt. Per august 2020 tilbyr en av aktørene 100 kroner per kg for kalv over 22 kg. Deretter går prisen ned 10 kroner per kg for hver vektklasse (20-21,9 kg, 17-19,9 kg, 15-16,9 kg) og 50 kroner per kg for kalv under 15 kg i slaktevekt (Kilde: Avvir). Stensaas reinslakteri og Lierne Viltforedling bruker klassifiseringssystemet til å differensiere pris til reineier. De to aktørene har en samla andel av slaktedyr på under 20 prosent, se tabell 5.

Figur 10 viser utviklingen i kjøttpriser fra slakteri til reineier fra årtusenskiftet og frem til i dag, målt i faste priser. For perioden 2000-2015 viser figuren bruttopriser, det vil si netto skrottpris med tillegg av slakte- og eventuelle fraktekostnader, eksklusive merverdiavgift. Fra og med Reindriftsavtalen 2016/2017 ble vilkår for beregning av produksjonspremie presisert. Fra og med dette driftsåret er ikke slakte- og fraktekostnader inkludert i den avgiftspliktige inntekten, og dermed heller ikke i grunnlaget for beregning av produksjonspremien. Dette innebærer også at slakteriene endret sine avregningsmetoder til ikke å inkludere slakte- og fraktekostnadene i sine avregningsbilag til reineierne. For figur 10 er konsekvensen av denne endringen at den viser bruttopriser til og med 2015 og nettopriser for 2019.

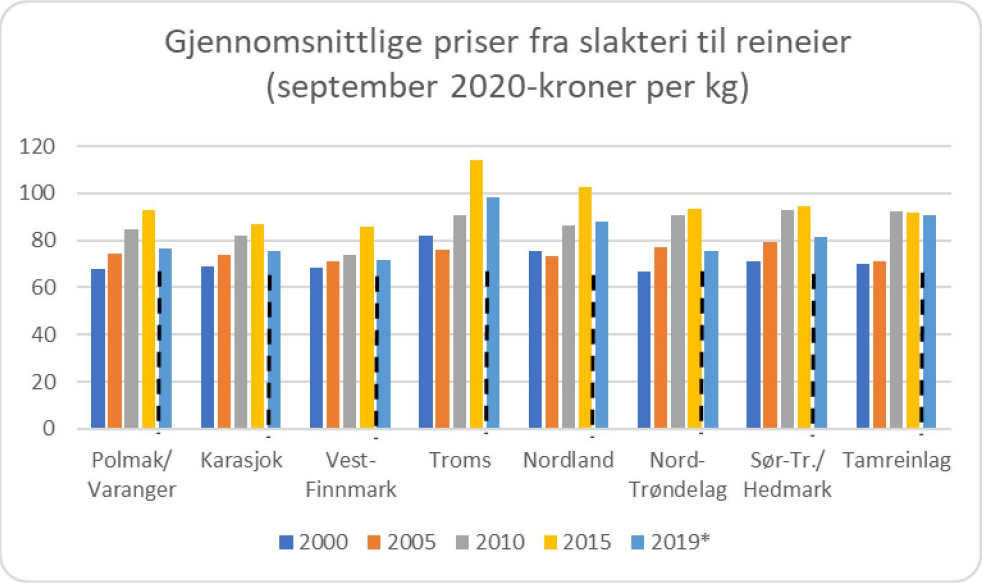

Figur 10. Gjennomsnittlige priser fra slakteri til reineier i perioden 2000-2019. Bruttopriser for perioden 2000-2015, foreløpige nettopriser for 2019. Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Det fremgår av figur 10 at pris fra slakteri til reineier har økt for alle områder i perioden 2000-2015. Ettersom tallene for 2019 ikke er sammenlignbare med tallene for begynnelsen av perioden, er det markert brudd i tallserien mellom 2015 og 2019.

Tabellene 7 og 8 viser utviklingen når det gjelder gjennomsnittlige nettopriser for henholdsvis voksne dyr og kalv de fem siste driftsårene.

Tabell 7. Gjennomsnittlige nettopriser per kg for voksne dyr i perioden 2015/2016-2019/2020.

	Gjennomsnittlige nettopriser voksne dyr (kroner per kg)					
Reinbeiteområde	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020**	**Endring***
Øst-Finnmark	50,17	62,74	74,51	80,70	70,69	-10,01
Polmak/Varanger	*52,06*	*56,74*	*73,50*	*75,44*	*74,37*	*-1,07*
Karasjok øst	*47,60*	*65,99*	*75,37*	*82,48*	*68,03*	*-14,45*
Karasjok vest	*48,19*	*66,76*	*74,68*	*85,03*	*66,00*	*-19,03*
Vest-Finnmark	44,89	65,84	73,66	79,02	69,85	*-9,17*
Kautokeino øst	*47,68*	*63,70*	*73,86*	*78,95*	*74,05*	*-4,90*
Kautokeino midt	*43,79*	*66,07*	*73,00*	*78,03*	*67,65*	*-10,38*
Kautokeino vest	*44,55*	*66,96*	*74,35*	*80,77*	*67,04*	*-13,73*
Troms	92,75	96,24	97,32	94,47	102,77	*8,30*
Nordland	82,61	83,88	82,47	86,11	89,81	*3,70*
Nord-Trøndelag	63,92	69,61	69,31	69,36	75,64	*6,28*
Sør-Tr./Hedmark	69,29	77,01	76,48	79,16	80,32	*1,16*
Tamreinlag	62,16	78,28	81,77	84,08	88,83	*4,75*
Totalt	**59,54**	**71,72**	**76,50**	**80,12**	**78,04**	**-2,08**

Kilde: Slaktedata Landbruksdirektoratet

*Endring fra 2018/2019 til 2019/2020

Det fremgår av tabellen at prisen for voksne dyr har økt i Finnmark de fire første årene i sammenligningsperioden, for deretter å reduseres betydelig i 2019/2020. For de øvrige områdene er hovedtrenden økende priser. Vi bemerker for øvrig at Troms har hatt de høyeste prisene for voksne dyr gjennom hele perioden.

Tabell 8. Gjennomsnittlige nettopriser per kg for kalv i perioden 2015/2016-2019/2020.

Reinbeiteområde	Gjennomsnittlige nettopriser kalv (kroner per kg)					Endring*
	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	
Øst-Finnmark	59,44	72,99	74,09	79,78	72,32	-7,46
Polmak/Varanger	*62,00*	*72,14*	*74,66*	*77,61*	*74,18*	*-3,43*
Karasjok øst	*59,33*	*76,10*	*76,73*	*83,83*	*72,98*	*-10,85*
Karasjok vest	*53,62*	*71,80*	*72,56*	*81,27*	*68,06*	*-13,21*
Vest-Finnmark	49,60	67,00	72,91	73,93	67,77	*-6,16*
Kautokeino øst	*55,76*	*71,85*	*76,56*	*76,40*	*72,74*	*-3,66*
Kautokeino midt	*47,68*	*63,87*	*71,51*	*70,33*	*64,33*	*-6,00*
Kautokeino vest	*45,84*	*64,10*	*71,88*	*75,88*	*66,03*	*-9,85*
Troms	84,63	96,58	94,35	94,09	91,50	*-2,59*
Nordland	78,49	83,58	79,60	85,54	84,35	*-1,19*
Nord-Trøndelag	65,74	69,63	67,95	68,18	74,75	*6,57*
Sør-Tr./Hedmark	69,68	77,64	78,13	79,12	81,53	*2,41*
Tamreinlag	58,48	80,91	82,52	84,22	89,61	*5,39*
Totalt	**58,13**	**72,63**	**75,67**	**78,35**	**74,55**	**-3,80**

Kilde: Slaktedata Landbruksdirektoratet

*Endring fra 2018/2019 til 2019/2020

Tabell 8 viser at utviklingen når det gjelder prisen for kalv har vært lik prisutviklingen for voksne dyr i Finnmark, med en økning de fire første årene i sammenligningsperioden, og en betydelig reduksjon i 2019/2020. For Troms og Nordland har prisene variert noe, og det har vært en prisreduksjon i 2019/2020, men denne har ikke vært like stor som i Finnmark. For de sørligste områdene er hovedtrenden økende priser, og det har også vært en prisøkning i 2019/2020. Vi bemerker at Troms også for kalv har hatt betydelig høyere priser enn de øvrige områdene gjennom hele perioden. For øvrig viser tabellene 6 og 7 at de totale gjennomsnittsprisene for voksne dyr har vært litt høyere enn de totale gjennomsnittsprisene for kalv perioden sett under ett, men at det har vært store variasjoner både mellom og innad i reinbeiteområder og soner innenfor samme år og mellom år. Utover dette viser både tabell 6 og tabell 7 at det har vært en betydelig prisreduksjon fra 2018/2019 til 2019/2020 i Finnmark. De viktigste reinkjøttaktørene i Finnmark er Finnmark Rein AS og Min Njuovahat AS (tidligere Min Boazu AS). Begge aktørene har redusert sine priser fra 2018/2019 til 2019/2020, men at samlet prisreduksjon i Finnmark er *betydelig* skyldes at Min Njuovahat AS/Min Boazu AS har redusert gjennomsnittsprisen med 16,15 kroner per kg mellom de to slaktesesongene. Dette henger sammen med konkursen i Min Boazu AS sommeren 2019.

Prisutviklingen

Prisutviklingen for reinkjøtt i den siste femårsperioden (2015-2020) viser betydelige økninger i prisen til produsentene. Unntatt er siste år i perioden for Finnmark, men prisnivået er likevel stabilisert over tid på et høyere nivå enn tidligere. Dette er et viktig incentiv for reindriften til å øke næringsrettingen og optimalisere produksjonen.

3.6 Inntektsutvikling

For å vurdere reindriftsnæringens *økonomiske* bærekraft er kjøttinntektene en sentral indikator. Næringens kjøttinntekter omfatter førstehåndssalg og hjemmeforbruk av ikke foredlede produkter av rein, slik som kjøtt, innmat, skinn, gápmasat (dvs. skinn til bellinger) og gevir.

Figur 11 viser utviklingen i kjøttinntektene fra og med årtusenskiftet.

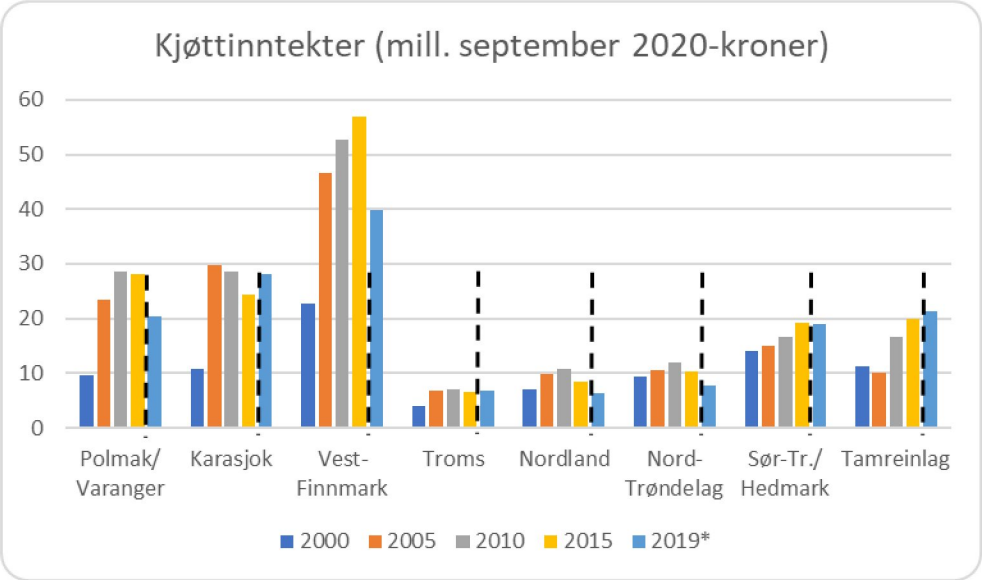

Figur 11. Kjøttinntekter i perioden 2000-2019. Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen. Foreløpige tall for 2019.

Det fremgår av figuren at kjøttinntektene har økt etter årtusenskiftet i Sør-Trøndelag/Hedmark og tamreinlagene. For Polmak/Varanger, Vest-Finnmark, Nordland og Nord-Trøndelag økte kjøttinntektene i begynnelsen av perioden, for så å reduseres mot slutten av perioden. For Troms økte kjøttinntektene helt i starten av perioden for så å stabilisere seg på et litt høyere nivå. For Karasjok økte kjøttinntektene fra 2000 til 2005. Etter 2005 har kjøttinntektene i Karasjok først avtatt noe frem mot 2015 for deretter å øke igjen. Ettersom tallene for 2019 ikke er sammenlignbare med tallene for begynnelsen av perioden på grunn av overgangen fra bruttopriser til nettopriser f.o.m. Reindriftsavtalen 2016/2017, er det markert brudd i tallserien mellom 2015 og 2019 (se nærmere omtale i kapittel 3.4.4). I Totalregnskap for reindriftsnæringen er det også brudd i inntektsseriene mellom 2008-2009, som følge av at rapportene fra slakteriene hadde flere feil i perioden 2006-2009.

Oppsummering inntektsutvikling

Tallmaterialet for inntektsutviklingen (kjøttinntektene) har for mange brudd og endringer til å kunne oppsummere en tydelig utvikling over flere år. Det er likevel rimelig – med nevnte forbehold - å legge til grunn at kjøttinntektene i reindriften også har økt i perioden. Det er med på å understøtte måloppnåelsen om optimalisering av produksjonen og økt næringsretting.

3.7 Rovvilterstatninger

Tabell 9 viser omfanget av totale erstatningsutbetalinger de fem siste årene, hvorav rovvilterstatninger utgjør 85-89 prosent per år. Det fremgår av tabellen at det utbetales betydelige beløp til formålet. Sammenliknet med kjøttinntektene på 146,8 mill. kroner i 2019 (foreløpig tall) og direktetilskudd over reindriftsavtalen på 84,0 mill. kroner i 2019, utgjør erstatningsbeløpet til rovilttap på 80,5 mill. kroner en betydelig del av den samlede reindriftsøkonomien. Rovvilterstatningene er bevilget over Klima- og miljødepartementets budsjett.

Tabell 9. Erstatninger for tap av rein i perioden 2015-2019.

Reinbeiteområde	Erstatning for tap av rein (1 000 løpende kroner)				
	2015	2016	2017	2018	2019*
Øst-Finnmark	15 111	12 240	17 519	22 948	13 504
Polmak/Varanger	*6 188*	*4 111*	*7 660*	*10 418*	*5 884*
Karasjok øst	*4 286*	*3 673*	*3 757*	*6 287*	*4 274*
Karasjok vest	*4 637*	*4 456*	*6 102*	*6 243*	*3 347*
Vest-Finnmark	10 507	12 363	11 150	24 194	21 905
Kautokeino øst	*2 161*	*2 044*	*2 580*	*5 947*	*5 933*
Kautokeino midt	*5 110*	*5 975*	*5 435*	*12 922*	*11 271*
Kautokeino vest	*3 236*	*4 345*	*3 135*	*5 324*	*4 701*
Troms	12 095	10 050	11 129	13 260	13 307
Nordland	13 169	14 713	15 934	17 928	19 882
Nord-Trøndelag	8 107	8 541	9 076	9 283	10 758
Sør-Tr. /Hedmark	2 118	3 407	3 202	3 313	3 892
Tamreinlagene	2 744	468	491	743	422
Totalt	**63 850**	**61 783**	**68 501**	**91 667**	**83 671**

Kilde: Totalregnskap for reindriftsnæringen
Under erstatninger for tap av rein inngår erstatninger fra Miljødirektoratet for tap av rein til rovvilt, erstatninger fra Jernbaneverket for rein drept av tog og beregnede erstatninger fra forsikringsselskapene for rein drept i trafikken. Sistnevnte er beregnet med grunnlag i innrapporterte tall fra melding om reindrift.
*Foreløpige tall for 2019

Erstatningssatsen for rein drept av fredet rovvilt beregnes utfra distriktsvise, gjennomsnittlige slaktevekter de tre foregående år og en indeksregulert pris per kg kjøtt ved leveranse til slakteri (områdevise gjennomsnittspriser de tre siste årene). Kilde: Forskrift om grunnsatser for tap av tamrein drept eller skadet av rovvilt reindriftsåret 2019–2020. Utdrag av gjeldende forskrift § 1 for reinbeitedistriktene i Øst-Finnmark reinbeiteområde er vist som eksempel i utklippet under.

Distriktskode	*Reinbeitedistrikt/tamreinlag*	*Kalv*	*Okse*	*Simle*	*Kjørerein*
ZA	1/2/3 – ØSTRE SØR-VARANGER	2417	4211	3230	7000
ZB	5A/5C – PASVIK	2299	4355	3770	7000
ZC	4/5B – VESTRE SØR-VARANGER	1863	3403	2970	7000
ZD	5D/6 – VÁRJJATNJÁRGA	1986	4189	2954	7000
ZE	7 – RÁKKONJÁRGA	2301	4637	3650	7000
ZF	9 – ČORGAŠ	2059	3699	3140	7000
ZG	13 – LÁGESDUOTTAR	1817	3319	2823	7000
ZH	14 – SPIERTTANJÁRGA	2118	3533	2772	7000
ZJ	14A – SPIERTTAGÁISÁ	1901	3333	3060	7000
ZS	16 – KÁRÁSJOGA OARJABEALLI	1683	3326	2663	7000

Hvert dyr erstattes med grunnsatsen for gjeldende dyrekategori (kalv, simle, okse eller kjørerein) i distriktet. For de siidaandelene som oppfyller vilkårene for å motta tilskudd til siidaandeler og tamreinlag legges tapt produksjonspremie og kalveslaktetilskudd til erstatningssummen. Ved tap av voksne simler ytes det erstatning for et fremtidig tap av to kalver, beregnet som grunnsatsen for kalv multiplisert med 2. Kalv drept etter 31.12 erstattes med grunnverdien for voksne dyr, fordi dette er kalv som er satt på som fremtidige produksjonsdyr.

Til sammenligning kan man for en kalv på 15 kg oppnå 50 kroner per kg på slakteriet, det vil si en pris på 750 kroner. I tillegg vil man få 500 kroner i kalveslaktetilskudd og 277,50 kroner i produksjonspremie (ved en sats 36 prosent av avgiftspliktig omsetning). Totalen av dette utgjør 1 527,50 kroner.

Oppsummering erstatningsordningen for rovviltskader

Erstatningsordningen for rovviltskader betyr mye i områder med store rovdyrtap. Den har også innvirkning på reindriftens beslutninger om næringsretting og produksjonsoptimalisering ved valg av hvilke kalver som skal gå til påsett eller slakt. Det er en relativ ubalanse mellom det man kan oppnå i erstatning og slakteprisen, særlig for dyr som ikke oppnår vektklassene for de høyeste prisene fra slakteriene. Det kan innebære at flokksammensetningen består av for mange gamle simler og at kalv med for lave vekter får fortsette på beite.

3.8 Oppsummering kartlegging

Det offisielle reintallet er innenfor rammen av gjeldende vedtak om øvre reintall. Slik har det i all hovedsak vært de siste fem årene. Når det er fastsatt et øvre reintall per siida og per siidaandel, og vi legger til grunn at reintallet overholdes, kan vi forvente at tilskuddene sammen med økt konkurranse og profesjonalisering av reinkjøttmarkedet bidrar til økt næringsretting og produksjonsoptimalisering.

Stortingsmeldingen om reindrift er fulgt opp konkret over flere år med en gradvis utvikling i tilskuddene over reindriftsavtalen. Bevilgningene til tilskudd har økt betydelig i perioden, tilslagsprosent og antall tilskuddsmottakere som har fått innvilget både kalveslaktetilskudd og produksjonspremie har økt, satsene for kalveslaktetilskuddet og produksjonspremie har økt og utbetalingene har økt. Innretningen på tilskuddene bidrar til å øke inntjeningen av den enkelte rein.

Det har skjedd store endringer innen slakteristrukturen de siste årene. Det er konkurranse om primærprodusentene og det er økt konkurranse mellom slakteriene. Foredlingsleddene er knyttet til forbrukerne gjennom dagligvarebransjen, og det skjer merkevarebygging og generisk markedsføring som gir produktene oppmerksomhet og gjennomslag hos forbrukerne.

Praktiseringen av importvernet er en viktig forutsetning for stabil innenlandsk prisdannelse for reinkjøtt uten påvirkning av importskapte overskudd. Prisene til råvareprodusent er avgjørende for å oppnå optimalisering slik at produksjonen gir god dyrevelferd og god kjøttkvalitet.

Antall dyr til slakt har hatt økning de siste årene, særlig i Finnmark. Slakteuttaket har variert noe de siste årene, men det er stabilisert på et høyere nivå. Andel kalveslakt har økt betydelig de siste årene i Finnmark.

Prisutviklingen for reinkjøtt i den siste femårsperioden viser betydelige økninger i prisen til produsentene. Unntatt er siste år i perioden, men prisnivået er likevel stabilisert over tid på et høyere nivå enn tidligere. Dette er et insentiv for reindriften til å øke næringsrettingen og optimalisere produksjonen.

Tallmaterialet for inntektsutviklingen (kjøttinntektene) har for mange brudd og endringer til å kunne oppsummere en tydelig utvikling over flere år. Det er likevel rimelig – med nevnte forbehold - å legge til grunn at kjøttinntektene i reindriften også har økt i perioden. Det er med på å understøtte måloppnåelsen om optimalisering av produksjonen og økt næringsretting.

Erstatningsordningen for rovviltskader betyr mye i områder med store rovdyrtap. Den har også innvirkning på reindriftens beslutninger om næringsretting og produksjonsoptimalisering ved valg av hvilke kalver som skal gå til påsett eller slakt. Det er en relativ ubalanse mellom det man kan oppnå i erstatning og slakteprisen særlig for dyr som ikke oppnår vektklassene til slakteriene. Det kan innebære at flokksammensetningen består av for mange gamle simler og at kalv med for lave vekter får fortsette på beite.

Kartleggingen viser at tilskuddene bidrar sammen med markedet i hele verdikjeden for reinkjøtt (konkurranse i foredlingsleddet, importvernet og prisutviklingen). Det er grunn til å understreke at sumvirkningen av statlige virkemidler sammen med økt konkurranse og profesjonalisering av reinkjøttbransjen er en samlet satsing for økt næringsretting og optimalisering av produksjonen for å understøtte måloppnåelsen i reindriftspolitikken.

Forutsetningen for at dette i sum skal trekke i riktig retning er at hovedvirkemidlet for regulering og styring i reindriftsloven, reintallet, er fastsatt, overholdt av siidaer og siidaandeler og kontrollert av forvaltningen. Øvrige deler av reindriftsloven som bruksregler, styringssystem, rettigheter etter alders tids bruk faller utenfor mandatet og er ikke nærmere kartlagt her.

I tillegg viser kartleggingen at rovdyrsituasjonen og erstatningsordningen for rovviltskader kan ha motsatt virkning på flokksammensetningen og dermed på produksjonsoptimaliseringen.

4 Vurdering

I dette kapitlet har vi brukt kriteriene og normene for økologisk bærekraftig reindrift som grunnlag for å vurdere om endringene i virkemiddelbruken har hatt effekt i reindriften. Det er indirekte kriterier knyttet til reinens kondisjon som er brukt. Vi har valgt ut kriteriene kjøttavkastning, slaktevekter og slakteprosent av kalv etter tap. I tillegg har vi bedt NIBIO gå gjennom de siste års klassifiseringsdata for å få et oppdatert bilde av kvalitetsutviklingen.

4.1 Kriterieutvalget og veileder for økologisk bærekraftig reindrift

Veilederen for fastsetting av økologisk bærekraftig reintall angir kriteriene og normene for økologisk bærekraft.

Veilederen sier at økologisk bærekraftig reindrift innebærer en beitebruk som ikke forringer beiteressursene eller mangfoldet av dyr og planter i de ulike årstidsbeitene. Det er et mål at beitebruken skal gi god dyrevelferd, og tilgang på slaktedyr av god kvalitet. Det vises også til at reinens kondisjon er avgjørende for både overlevelse, kalvetilgang, produksjon og lønnsomhet i næringen.

Innenfor økologisk bærekraft har vi da følgende delmål (fra Kriterieutvalget og videreformidlet av LMD i sin veileder):

1) En beitebruk som ikke forringer beiteressursene i de ulike årstidsbeitene.
2) En beitebruk som ikke forringer mangfoldet av dyr og planter i de ulike årstidsbeitene.
3) En beitebruk som gir god dyrevelferd.
4) En beitebruk som gir tilgang på slaktedyr av god kvalitet.

Veilederen sier også at kartlegging og overvåking av beitenes tilstand og utvikling er den direkte måten å vurdere om et gitt reintall er tilpasset beitegrunnlaget. Men som følge av ulike forhold anbefales det at indirekte kriterier knyttet til reinens kondisjon benyttes for å vurdere om et reintall er økologisk bærekraftig.

Formålet med kriteriene er at de skal inngå i vurderingen ved fastsettelse av et økologisk bærekraftig reintall. Et utvalg av kriteriene er derfor svært relevante i denne kartleggingen og vurderingen av kalveslaktetilskuddet og produksjonspremien med sikte med på å fremme forslag om økt næringsretting og produksjonsoptimalisering av tilskuddene. Kriteriene er:

- Arealet på de ulike årstidsbeitene.
- En redegjørelse for beitenes tilstand og de driftsmessige forhold.
- Gjennomsnittlig slaktevekt for de ulike alders- og kjønnskategorier. Levende vekter kan brukes ved behov.
- Kjøttavkastning, kilo kjøtt produsert per rein i vårflokk.
- Stabilitet i kalveprosent, antall kalv etter at tapene er trukket fra ved slutten av året (kalv ved fot om høsten).
- Tidligere erfaringer med reintall som har vist seg å gi gode vekter, god kjøttavkastning og god kalvetilgang, kan brukes ved behov.
- Andre reindriftsfaglige vurderinger av forventet kondisjon og tilstand i flokken.

Følgende normer bør oppnås ved et økologisk bærekraftig reintall:

- Gjennomsnittlige slaktevekter for:

- ✓ Kalv: 17 -19 kg
- ✓ Okserein 1-2 år (horhtje/varit): 25 - 27 kg
- ✓ Simler over 2 år: 27 - 29 kg.

- Gjennomsnittlig kjøttavkastning: 8 - 9 kg per rein i vårflokk.
- Variasjon mellom år i kalveprosent om høsten: 10 - 15 prosent.

Veilederen viser til at distrikter og siidaer som har meget lave slaktevekter og lav måloppnåelse på kriteriene og normene har mulighet til en trinnvis måloppnåelse.

4.2 Kjøttavkastning per rein i vårflokk

Tabellen under viser kjøttavkastningen, eller slakteproduksjonen, per rein i vårflokk. Produktivitet uttrykkes i ulike sammenhenger som slaktekvantum per rein i vårflokk (slakteproduktivitet), eller som totalproduksjon per rein i vårflokk (totalproduktivitet). Med totalproduksjon menes slakteuttak i kg korrigert for endring i reintall omregnet til kg. Dersom reintallet et år ikke endrer seg, vil de to produktivitetsberegningene gi samme resultat.

Slakteproduktivitet relatert til reintall kan fortelle mye om hvordan tilpasningen mellom rein og beite er i et område. Eksempelvis vil en høy produksjon per livrein ofte innebære god kalvetilgang, lave tap og gode slaktevekter, mens en lav totalproduksjon per livrein gir signaler om lav kalvetilgang, høye tap og/eller lave slaktevekter.

*Tabell 10. Kjøttavkastning/slakteproduksjon per rein i vårflokk i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde (*foreløpige tall for 2018/2019 og 2019/2020).*

	Slakteproduksjon per rein i vårflokk (kg per rein)					
Reinbeiteområde	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019***	**2019/2020***	**Endring****
Øst-Finnmark	8,3	9,9	5,0	8,6	8,7	0,1
Polmak/Varanger	*12,2*	*13,8*	*6,2*	*11,7*	*12,2*	*0,5*
Karasjok øst	*5,3*	*8,6*	*2,6*	*4,9*	*6,1*	*1,2*
Karasjok vest	*6,8*	*6,9*	*5,7*	*8,7*	*7,6*	*-1,1*
Vest-Finnmark	6,6	6,5	5,1	5,5	6,8	1,3
Kautokeino øst	*6,3*	*7,1*	*4,5*	*5,6*	*8,1*	*2,5*
Kautokeino midt	*5,8*	*6,1*	*5,0*	*5,3*	*5,9*	*0,6*
Kautokeino vest	*8,3*	*6,5*	*5,8*	*5,7*	*6,7*	*1,0*
Troms	4,2	5,0	3,7	4,2	5,0	0,8
Nordland	5,3	5,3	4,6	4,9	4,8	-0,1
Nord-Trøndelag	9,2	8,6	9,4	9,1	6,9	-2,2
Sør-Tr./Hedmark	11,9	9,4	12,6	14,5	11,5	-3,0
Tamreinlag	16,8	17,0	17,0	15,4	18,6	3,2
Totalt	**8,1**	**8,4**	**6,5**	**7,8**	**8,1**	**0,3**

Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen, slaktedata Landbruksdirektoratet

**Endring fra 2018/2019 til 2019/2020, foreløpige tall

Tabell 10 viser at det kun er Polmak/Varanger, Nord-Trøndelag (i begynnelsen av perioden), Sør-Trøndelag/Hedmark og tamreinlagene som over tid har oppfylt normen om en slakteproduksjon på 8-9 kg per rein i vårflokk. Vi bemerker for øvrig at det har vært en betydelig reduksjon i slakteproduksjonen i Nord-Trøndelag fra 2018/2019 til 2019/2020. Reduksjonen her har sammenheng med en reduksjon i antall slaktedyr, en reduksjon i slaktevekter for voksne dyr og en økning i tapene til rovvilt.

4.3 Utviklingen i gjennomsnittlige slaktevekter

Utviklingen i gjennomsnittlige slaktevekter for kalv de fem siste driftsårene er presentert i tabell 8. Tabellen viser at vektene økte fra 2015/2016 til 2016/2017 for alle reinbeiteområdene. Fra 2016/2017 til 2017/2018 var det en reduksjon i vektene for alle reinbeiteområdene unntatt tamreinlagene. Reduksjonen må ses i sammenheng med den harde vinteren med låste beiter i 2017. Etter dette har slaktevektene for kalv økt i Finnmark, mens det har vært en reduksjon i sør-områdene.

*Tabell 11. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv slaktet ved registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde (*foreløpige tall for 2019/2020).*

	Gjennomsnittlige slaktevekter kalv (kg)					
Reinbeiteområde	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020***	**Endring****
Øst-Finnmark	19,5	19,9	18,0	18,6	19,1	0,5
Polmak/Varanger	*20,6*	*21,0*	*19,6*	*19,6*	*20,2*	*0,6*
Karasjok øst	*19,5*	*19,8*	*17,9*	*18,7*	*18,9*	*0,2*
Karasjok vest	*17,5*	*17,9*	*16,7*	*17,0*	*17,3*	*0,3*
Vest-Finnmark	16,5	17,2	16,1	16,8	16,9	0,1
Kautokeino øst	*18,1*	*18,2*	*17,8*	*17,6*	*18,5*	*0,9*
Kautokeino midt	*15,9*	*16,5*	*15,5*	*16,4*	*16,4*	*0,0*
Kautokeino vest	*15,9*	*16,7*	*15,7*	*16,7*	*15,9*	*-0,8*
Troms	22,8	23,5	23,3	22,9	21,8	-1,1
Nordland	21,7	23,0	22,1	21,8	21,9	0,1
Nord-Trøndelag	19,9	21,0	20,4	19,7	19,7	0,0
Sør-Tr./Hedmark	21,7	22,3	20,4	19,9	19,7	-0,2
Tamreinlag	24,4	24,4	25,2	23,9	24,2	0,3
Totalt	**19,0**	**19,6**	**18,8**	**18,9**	**19,0**	**0,1**

Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen, slaktedata Landbruksdirektoratet

**Endring fra 2018/2019 til 2019/2020, foreløpige tall.

Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv viser at det er kun Kautokeino midtre og vestre sone som i perioden 2015/2016-2018/2019 ikke oppfyller normen om slaktevekter for kalv på 17-19 kg. Oversikten over slaktevekt for kalver fordelt på reinbeitedistriktene i Finnmark viser at det er store variasjoner internt i Finnmark.

For å få nærmere innsikt i variasjonene internt i Finnmark har vi sett på slaktevektene for kalv fordelt etter sone og distrikt.

*Tabell 12. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv slaktet ved registrerte slakterier for reinbeitedistriktene i Øst-Finnmark i perioden 2015/2016-2019/2020 (*foreløpige tall for 2019/2020).*

	Gjennomsnittlige slaktevekter kalv (kg)					
Reinbeitedistrikt	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020***	**Endring****
1/2/3 - Østre Sør-Varanger	24,5	24,8	22,3	23,1	24,0	0,9
5A - Pasvik	22,1	22,5	20,8	23,1	22,2	-0,9
4/5B - Vestre Sør-Varanger	18,6	18,3	17,0	18,4	17,4	-1,0
6 - Várjjatnjárga	19,4	19,9	18,1	18,4	19,3	0,9
7 - Rákkonjárga	23,3	23,7	20,2	21,7	22,3	0,6
9 - Corgaš	20,7	21,4	19,6	18,3	18,8	0,5
Polmak/Varanger	**20,6**	**21,0**	**19,5**	**19,6**	**20,2**	**0,6**
13 - Lágesduottar	19,3	19,2	17,3	18,0	18,9	0,9
14A - Spierttanjárga	20,0	22,8	20,2	20,8	18,9	-1,9
14 - Spierttangáisá	19,9	20,1	17,9	19,6	20,3	0,7
Karasjok østre sone	**19,5**	**19,8**	**17,9**	**18,7**	**18,9**	**0,2**
Máhkarávjju ja Stiikonjárgga siida	18,5	18,7	17,6	16,8	16,5	-0,3
Skuothanjárgga siida	16,2	17,5	16,9	17,1	17,5	0,4
Skáiddeduottar siida	18,4	17,8	17,1	18,1	18,9	0,8
Márrenjárgga ja Boalotnjárgga siida	17,6	17,5	17,2	16,4	16,3	-0,1
Jáhkenjárgga siida	18,8	17,0	16,5	15,2	15,3	0,1
Rávdol siida	19,5	20,6	17,0	17,3	17,8	0,5
Láhtin siida	15,3	16,4	14,6	15,1	15,3	0,2
Njeaiddán siida	19,6	19,1	17,3	16,9	17,5	0,6
Vuorje siida	14,8	15,9	14,4	15,3	14,8	-0,5
Karasjok vestre sone	**17,5**	**17,9**	**16,7**	**17,0**	**17,3**	**0,3**
Øst-Finnmark reinbeiteomr.	**19,5**	**19,9**	**18,0**	**18,6**	**19,1**	**0,5**

Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen, slaktedata Landbruksdirektoratet
**Endring fra 2018/2019 til 2019/2020, foreløpige tall

I Øst-Finnmark reinbeiteområde er det mange distrikter som i femårsperioden 2015/2016-2019/2020 med god margin har ligget over normen for slaktevekt for kalv på 17-19 kg. Sammenholdt med reintallet representerer disse distriktene over halvparten av reindriften i Øst-Finnmark. I underkant av 40 prosent av distriktene målt i fastsatt øvre reintall har oppnådd normen og har hatt et gjennomsnitt innenfor rammen av 17-19 kg i hele femårsperioden. Det er tre siidaer i distrikt 16, Karasjok vestre sone, med et samlet reintall på ca 10 prosent av Øst-Finnmark som ikke har oppnådd normene i denne perioden.

*Tabell 13. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv slaktet ved registrerte slakterier for reinbeitedistriktene i Vest-Finnmark i perioden 2015/2016-2019/2020 (*foreløpige tall for 2019/2020).*

	Gjennomsnittlige slaktevekter kalv (kg)					
Reinbeitedistrikt	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020***	**Endring****
19 - Sállan	22,0	20,4	19,6	20,0	20,5	0,5
20 - Fálá/Kvaløy	15,1	13,9	15,4	14,6	15,0	0,4
21 - Gearretnjárga	17,1	18,6	18,6	17,2	18,2	1,0
22 - Fiettar	17,8	17,8	17,1	16,7	18,0	1,3
23 - Seainnus/Návggastat	17,4	18,3	17,7	17,4	18,4	1,0
24A - Oarje-Sievju	20,0	20,9	20,1	19,7	20,4	0,7
24B - Nuorta-Sievju	-	-	-	-	-	-
Kautokeino østre sone	**18,0**	**18,1**	**17,7**	**17,5**	**18,5**	**1,0**
25 - Stierdná	20,4	18,2	17,0	-	17,3	-
41 - Beaskádas	13,4	14,7	15,0	14,8	15,8	1,0
26 - Lakkonjárga	15,4	15,1	14,5	15,1	17,0	1,9
27 - Joahkonjárga	15,4	16,1	13,3	14,4	16,4	2,0
28 - Cuokcavuotna	19,6	19,7	19,1	18,8	20,0	1,2
29 - Seakkesnjárga ja Silda	18,3	18,1	17,3	18,4	18,1	-0,3
32 - Silvvetnjárga	18,7	18,7	17,2	17,8	17,8	0,0
33 - Spalca	15,1	16,0	15,1	15,8	15,0	-0,8
40 - Orda	14,7	16,4	16,8	16,2	15,7	-0,5
11T - Ráidná	19,0	16,4	20,3	19,9	18,1	-1,8
33T - Ittunjárga	20,5	19,2	19,4	19,3	18,7	-0,6
19/32T - Ivgoláhku	19,4	18,8	19,1	19,1	19,3	0,2
Kautokeino midtre sone	**15,9**	**16,5**	**15,5**	**16,4**	**16,4**	**0,0**
34 - Ábborašša	15,0	15,7	14,9	16,3	14,6	-1,7
35 - Fávrrosorda	16,4	16,9	16,4	17,5	16,9	-0,6
36 - Cohkolat	12,9	15,4	15,4	15,0	14,5	-0,5
37 - Skárfvággi	15,9	18,3	17,4	17,3	16,7	-0,6
39 - Árdni/Gávvir	20,8	19,7	19,4	19,5	19,3	-0,2
42 - Beahcegealli	17,0	17,4	15,3	17,9	17,7	-0,2
Kautokeino vestre sone	**15,9**	**16,7**	**15,7**	**16,7**	**15,9**	**-0,8**
Vest-Finnmark reinbeiteområde	**16,5**	**17,2**	**16,1**	**16,8**	**16,9**	**0,1**

Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen, slaktedata Landbruksdirektoratet

**Endring fra 2018/2019 til 2019/2020, foreløpige tall

I Vest -Finnmark er det en svært liten andel av distriktene som over femårsperioden 2015/2016-2019/2020 har levert kalver med slaktevekter med gjennomsnitt over normen på 19 kg. De utgjør i størrelsesorden 10 prosent av reintallet i dette området. 30 prosent av reindriften i Vest-Finnmark har levert kalver med slaktevekter innenfor spennet på 17-19 kg. Over halvparten av distriktene målt i reintall har i femårsperioden ikke oppnådd slaktevekter som oppfyller normene for økologisk bærekraftig reindrift.

Tabell 12 og 13 viser flere distrikter som i femårsperioden i gjennomsnitt ikke har oppnådd normene for slaktevekter for kalv. Det er i disse distriktene det er høyest risiko for å finne avvik mellom det faktiske og det offisielle reintallet. Tidsserien gir er et godt grunnlag for å velge distrikter som prioriteres til intensivert og målretta kontrolltiltak. Det er her behov for kontroll med at det faktiske reintallet i siidaene og siidaandelene stemmer med opplysningene gitt i melding om reindrift og sanksjonere avvik.

*Tabell 14. Gjennomsnittlige slaktevekter for simler over 2 år slaktet ved registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde (*foreløpige tall for 2019/2020).*

	Gjennomsnittlige slaktevekter simler > 2 år (kg)					
Reinbeiteområde	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020***	**Endring****
Øst-Finnmark	29,4	30,4	30,4	29,4	28,5	-0,9
Polmak/Varanger	*31,6*	*32,2*	*33,5*	*30,9*	*30,9*	*0,0*
Karasjok øst	*29,7*	*30,9*	*31,3*	*29,8*	*28,4*	*-1,4*
Karasjok vest	*26,4*	*27,5*	*27,1*	*27,6*	*25,8*	*-1,8*
Vest-Finnmark	25,2	27,7	26,4	27,6	26,4	-1,2
Kautokeino øst	*28,5*	*29,6*	*29,6*	*28,4*	*27,8*	*-0,6*
Kautokeino midt	*24,3*	*26,8*	*24,9*	*27,2*	*25,5*	*-1,7*
Kautokeino vest	*24,7*	*27,7*	*26,2*	*27,3*	*25,6*	*-1,7*
Troms	35,7	36,9	38,0	36,6	36,5	-0,1
Nordland	34,8	35,6	35,3	34,4	35,9	1,5
Nord-Trøndelag	32,6	33,6	33,8	32,7	32,3	-0,4
Sør-Tr./Hedmark	34,5	33,9	32,7	33,0	33,0	0,0
Tamreinlag	39,7	30,5	39,1	38,7	40,3	1,6
Totalt	**30,3**	**30,2**	**31,0**	**30,7**	**30,1**	**-0,6**

Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen, slaktedata Landbruksdirektoratet
**Endring fra 2018/2019 til 2019/2020, foreløpige tall

Utviklingen i gjennomsnittlige slaktevekter for simler over 2 år viser at alle områdene oppfyller minstenormene for økologisk bærekraftig reintall (27-29 kg). Karasjok vestre sone og sonene i Kautokeino (deler av Øst-Finnmark og Vest-Finnmark) har unntaksvis oppnådd minstenormen gjennom hele denne perioden.

*Tabell 15. Gjennomsnittlige slaktevekter for okserein 1-2 år (varit) slaktet ved registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde (*foreløpige tall for 2019/2020).*

	Gjennomsnittlige slaktevekter okserein 1-2 år (kg)					
Reinbeiteområde	**2015/2016**	**2016/2017**	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020***	**Endring****
Øst-Finnmark	26,7	28,5	28,2	27,2	26,8	-0,4
Polmak/Varanger	*27,4*	*30,6*	*30,5*	*28,7*	*28,5*	*-0,2*
Karasjok øst	*27,4*	*29,9*	*28,1*	*28,2*	*27,0*	*-1,2*
Karasjok vest	*24,7*	*26,0*	*26,1*	*26,0*	*24,2*	*-1,8*
Vest-Finnmark	23,0	25,0	26,8	25,1	24,3	-0,8
Kautokeino øst	*26,6*	*25,6*	*27,2*	*24,0*	*23,7*	*-0,3*
Kautokeino midt	*23,3*	*25,2*	*27,2*	*25,7*	*24,3*	*-1,4*
Kautokeino vest	*21,8*	*23,6*	*23,9*	*25,2*	*24,6*	*-0,6*
Troms	33,2	33,3	36,1	32,3	34,0	1,7
Nordland	36,9	36,6	36,5	36,4	34,2	-2,2
Nord-Trøndelag	29,6	31,6	29,9	29,6	28,7	-0,9
Sør-Tr./Hedmark	33,4	32,8	30,6	31,3	31,6	0,3
Tamreinlag	39,5	40,6	40,9	38,6	40,4	1,8
Totalt	**30,6**	**31,4**	**32,5**	**31,7**	**32,4**	**0,7**

Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen, slaktedata Landbruksdirektoratet
**Endring fra 2018/2019 til 2019/2020, foreløpige tall

Oppsummering slaktevekter

Reindriften oppfyller i all hovedsak normene for slaktevekter for kalv, simle og okse i femårsperioden som er gjennomgått. Unntaket er ca 50 prosent av reindriften i Vest-Finnmark og 3 siidaer i Øst-Finnmark som de fem siste årene ikke har oppfylt det økologiske normen for slaktevekt for kalv innenfor 17-19 kg. I tillegg er det kun 10 prosent i Vest-Finnmark som har slaktevekter for kalv på over 19 kg. Finnmark utgjør en stor og viktig andel av reindriften. Sett i lys av det samla reintallet for hele reindriften på 215 144 (korrigert reintall i sluttstatus pr 31.03

for 2018/2019) kan vi slå fast at 20 prosent av reindriften ikke har oppfylt slaktevektnormen for kalv.

4.4 Utvikling i kalvetilgang og slakteuttaket av kalv

I dette delkapitlet viser vi to figurer for hvert av reinbeiteområdene.

Den første figuren viser utviklingen over tid for reintall, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap. Andel kalver etter tap i forhold til simleflokken er også angitt i prosent i søylediagrammene for hvert av driftsårene. Figuren viser både hvor mange simler det er i vårflokken (flokkstruktur) og hvor mange kalv disse simlene får frem som enten kan slaktes eller gå til påsett. Figuren viser også den prosentvise kalvetilgangen i forhold til antall simler, som sier hvor god kalveproduksjonen er. En kalvetilgang etter tap over tid på 70-80 prosent må regnes som meget bra, og en kalvetilgang etter tap på 30-40 prosent må regnes som en svak produksjon.

Den andre figuren viser utviklingen over tid i kalvetilgangen etter tap og hvor mange kalv som ble slaktet på slakteri (antall kalv veid og innrapportert). Det prosentvise slakteuttaket av kalvetilgangen er vist for hvert driftsår. Distrikter med optimalisert drift, god dyrevelferd og god produksjon har gjerne et slakteuttak av kalvetilgangen etter tap som overstiger 70 prosent. Et slakteuttak på dette nivået over tid må regnes som meget bra, og viser også at man søker å holde reintallet mellom år stabilt. Meget høye slakteuttak av kalv i enkeltår kan tyde på justeringer av det faktiske reintallet. Når slakteuttaket av kalv etter tap går helt ned i under 40 prosent, har dette enten ført til at reintallet øker, eller at tapene har økt for denne årsklassen, eller en kombinasjon av disse to.

Øst-Finnmark reinbeiteområde

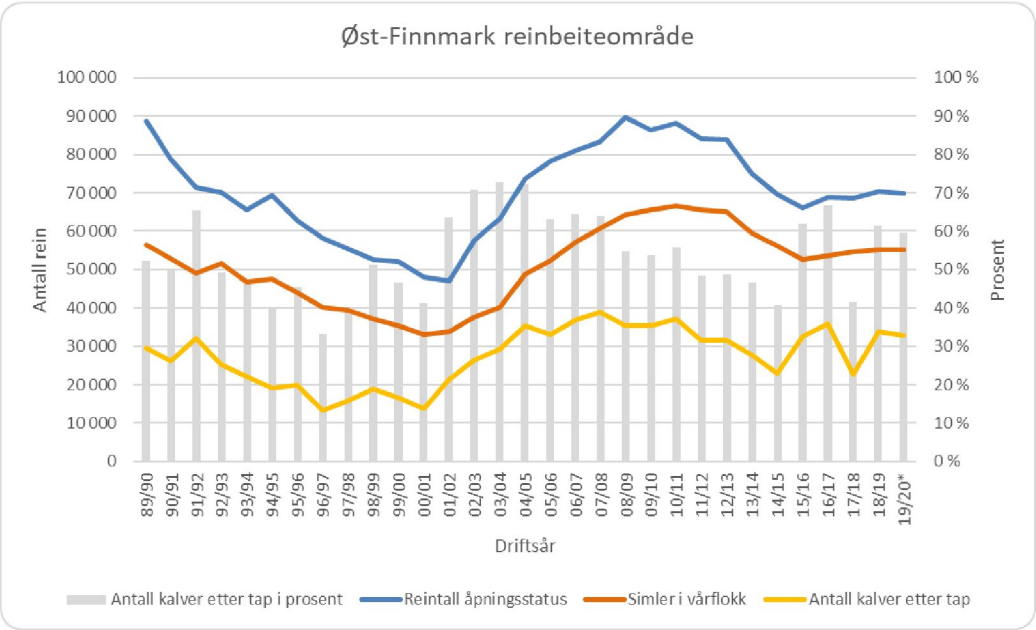

Figur 12. Andel kalver etter tap, antall rein i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Øst-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

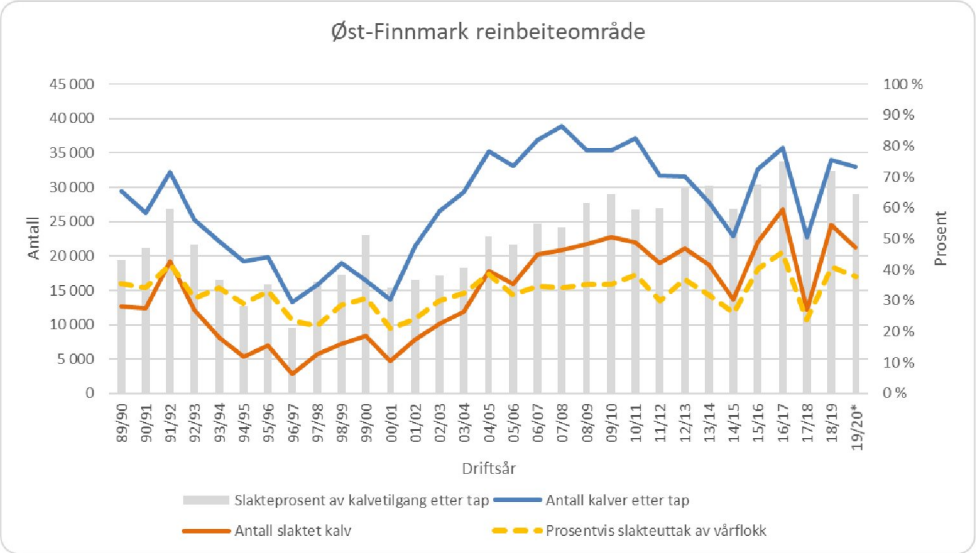

Figur 13. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Øst-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

I Øst-Finnmark reinbeiteområde passerte slakteprosenten av kalvetilgang etter tap 60 prosent i reindriftsåret 2008/2009, og har ligget på en stabil økning opp mot 70 prosent i årene etter (med unntak av 2017/2018). Det kan tyde på en god utvikling i området som helhet, selv om den har gått over lang tid sammenliknet med Vest- Finnmark hvor tallene viser et markert strategisk skifte i 2013/2014. I Øst-Finnmark er det stor variasjon mellom distriktene mht. slaktestrategi og optimalisering av flokkene. Bakgrunnsmaterialet viser en gruppe distrikter i Øst-Finnmark som stabilt over tid har hatt gode slakteprosenter for kalv på 70-90 prosent (5 A Báhcaveajji, 4/5 B Oarjjit Mátta-Várjjat, 6 Várjjatnjárga, 7 Rákkonjárga). Disse distriktene utgjør 1/4 av reindriften i området (målt i reintall).

Over halvparten av reinbeiteområdet rapporterer slakteprosenter for kalv på over 60 prosent i enkelte år, men er fortsatt stabilt på dette nivået over tid (9 Olggut Corgas/Oarje Deatnu, 13 Siskkit Corgas ja Lagesduottar, 14A Spierttagaisa, 16 Kárásjoga oarjjabealli). Når det gjelder distrikt 16 Kárásjoga oarjjabealli er det fortsatt for store variasjoner mellom siidaene internt i dette store distriktet til å kunne peke på en stabil utvikling i slakteprosenten for kalv for hele distriktet.

Vest-Finnmark reinbeiteområde

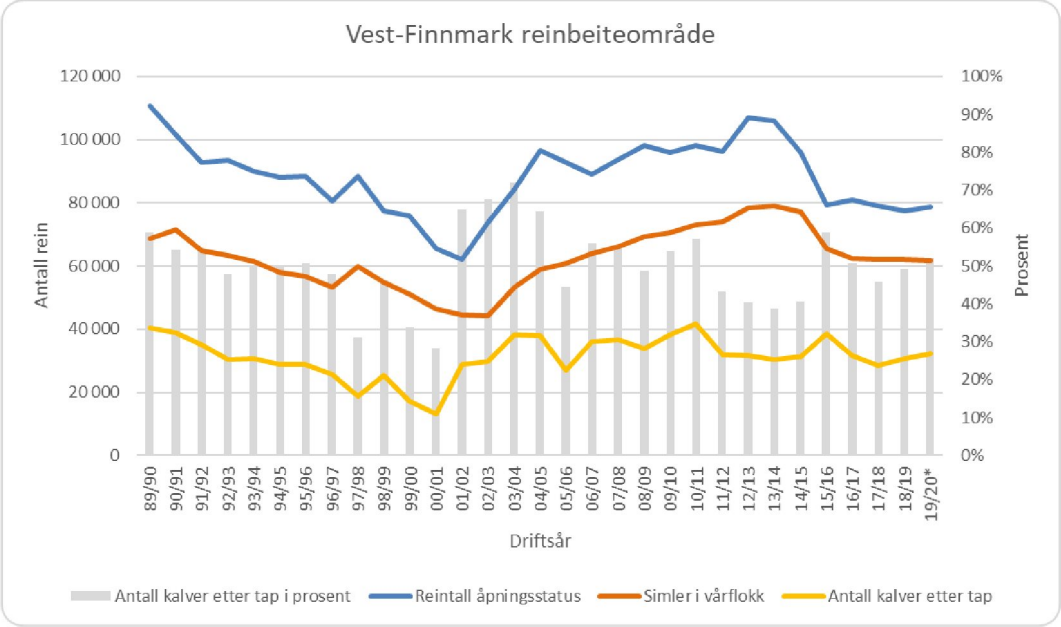

Figur 14. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Vest-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

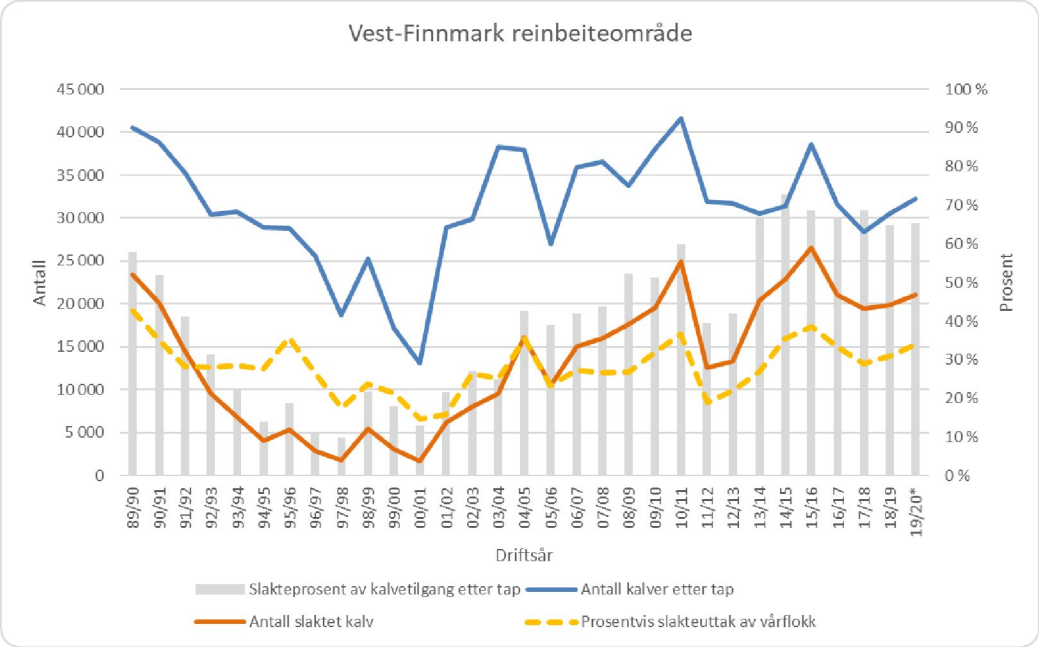

Figur 15. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvist slakteuttak av vårflokk i Vest-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Nivået for slakteprosenten av kalvetilgangen etter tap i Vest-Finnmark har ligget stabilt på mellom 60 og 70 prosent fra 2013/2014-2019/2020. Det representerer samlet sett en betydelig økning sammenliknet med perioden 2000/2001-2012/2013, med unntak av 2010/2011 da nivået også var høyt. Ved å se på variasjonene mellom distrikter i Vest-Finnmark viser bakgrunnsmaterialet at mange distrikter over de 5-6 siste driftsårene har økt kalveslakteprosenten, og på den måten startet arbeidet med å optimalisere flokken. Dette gjelder særlig distrikter i Kautokeino midtre og vestre soner, hvor man over tid har hatt

kalveslakteprosenter på 60-80 prosent (42 Beahcegealli, 26 Lákkonjárga, 27 Joahkonjárga, 29 Seakkesnjarga ja Silda, 32 Silvetnjarga og 33 Spalca) og til og med opp i 80-90 prosent (34 Ábborassa og 35 Fávrossorda). I Kautokeino østre sone er det kun et distrikt med tilsvarende tall (23 Seainnus/Návggastat). Disse distriktene utgjør omtrent halvparten av reindriften i Vest-Finnmark reinbeiteområde målt i reintall. Det vises til tabell 13 *Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv* pr distrikt i Vest-Finnmark.

Troms reinbeiteområde

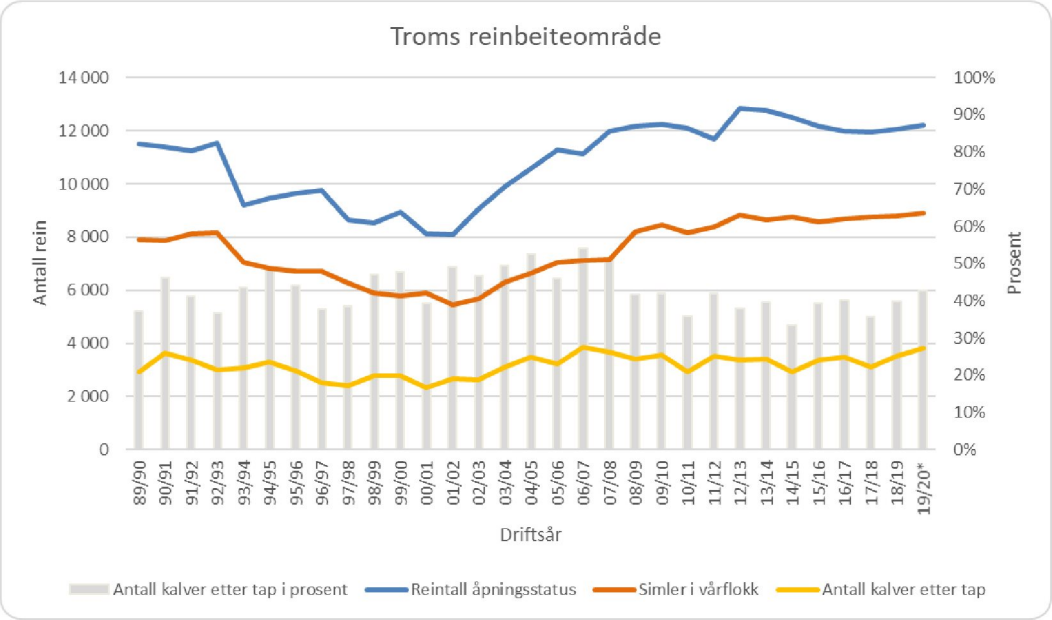

Figur 16. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Troms reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

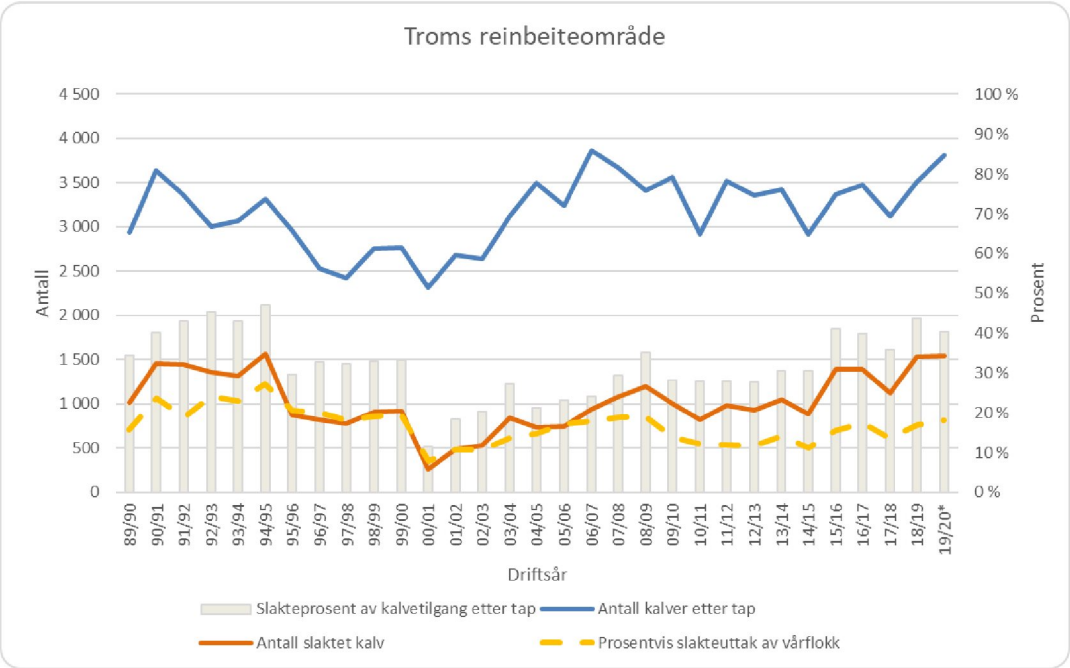

Figur 17. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Troms reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Figurene for Troms reinbeiteområde viser økende tap av kalv på beite over flere år. Andel kalver etter tap er nede i 40 prosent. Det er også lave slakteprosenter for kalv. Utviklingen viser at det er nødvendig å beholde mye kalv til påsett for å opprettholde flokkene og reintallet. Samtidig er det høye gjennomsnittlige slaktevekter i Troms reinbeiteområde og reintallet er stabilt. Hvert enkelt slaktedyr har høy verdi samtidig som det er behov for mange dyr til påsett for å håndtere tapene. Tapssituasjonen påvirker mulighetene for å optimalisere flokkstrukturen.

Nordland reinbeiteområde

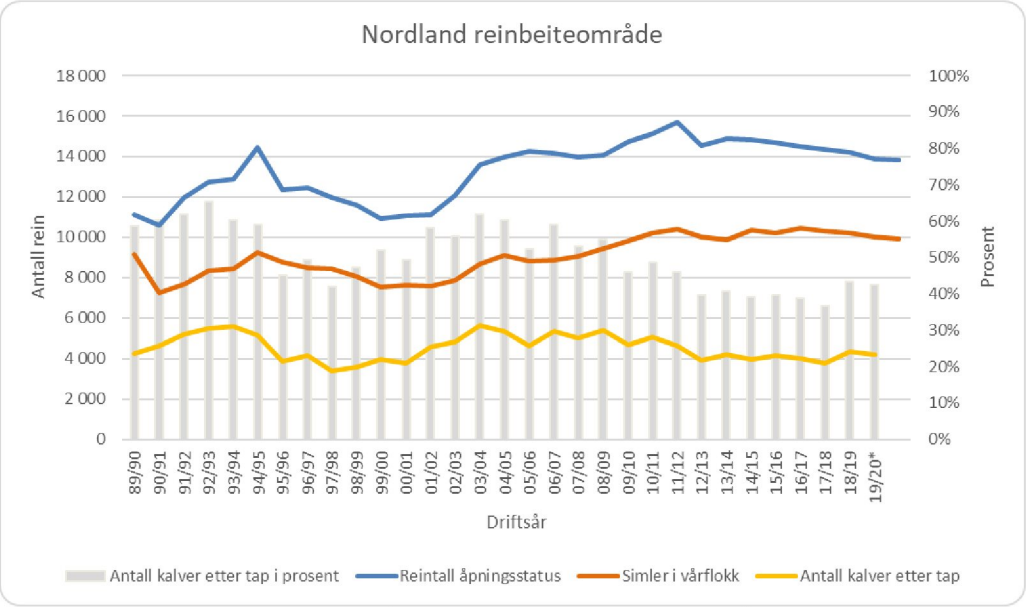

Figur 18. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Nordland reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

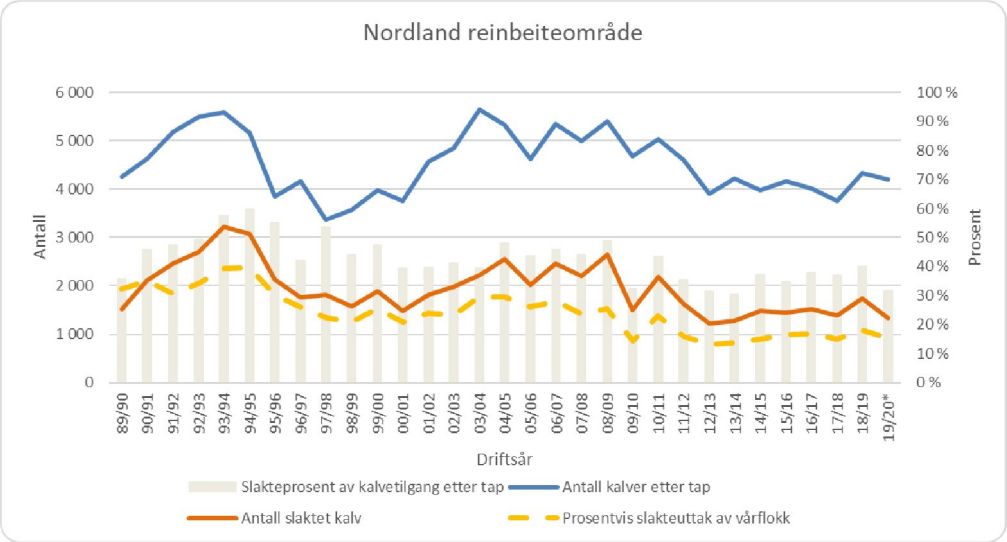

Figur 19. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Nordland reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

I Nordland er det store tap og særlig i årene etter 2008. Andelen kalver etter tap er i enkelte år under 40 prosent. Slakteprosenten for kalv er svært lav over lang tid. Det går en stor andel av produksjonen til påsett for å opprettholde flokkene. Det er kjent at rovdyrsituasjonen i Nordland reinbeiteområde har medført behov for særlig kompenserende tiltak. Tallene viser at reintallet er stabilt og det er gode slaktevekter godt over normene til kriterieutvalget.

Nord-Trøndelag reinbeiteområde

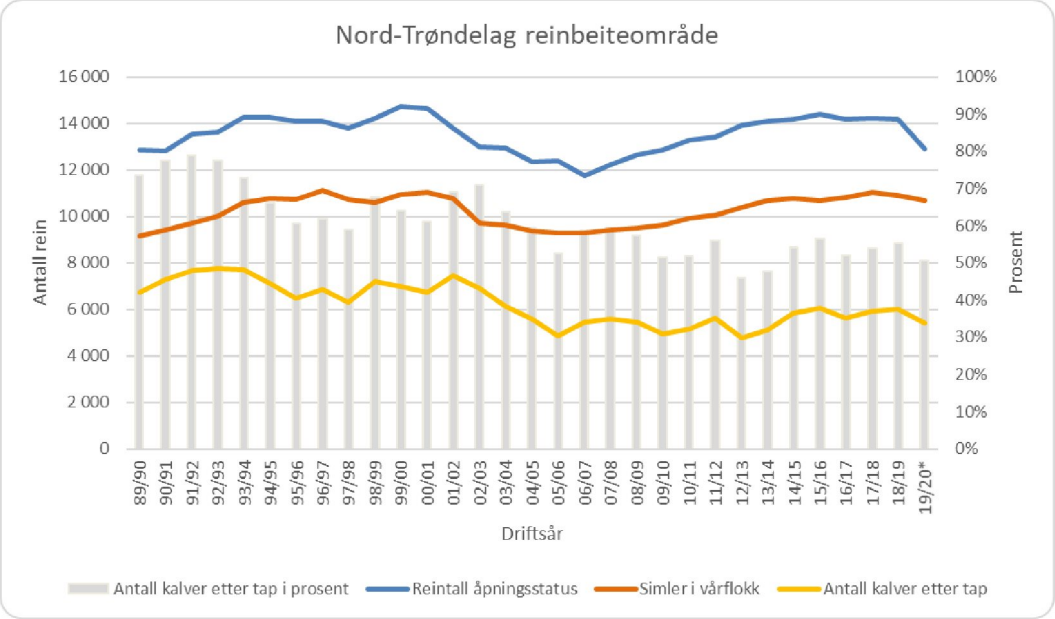

Figur 20. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Nord-Trøndelag reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

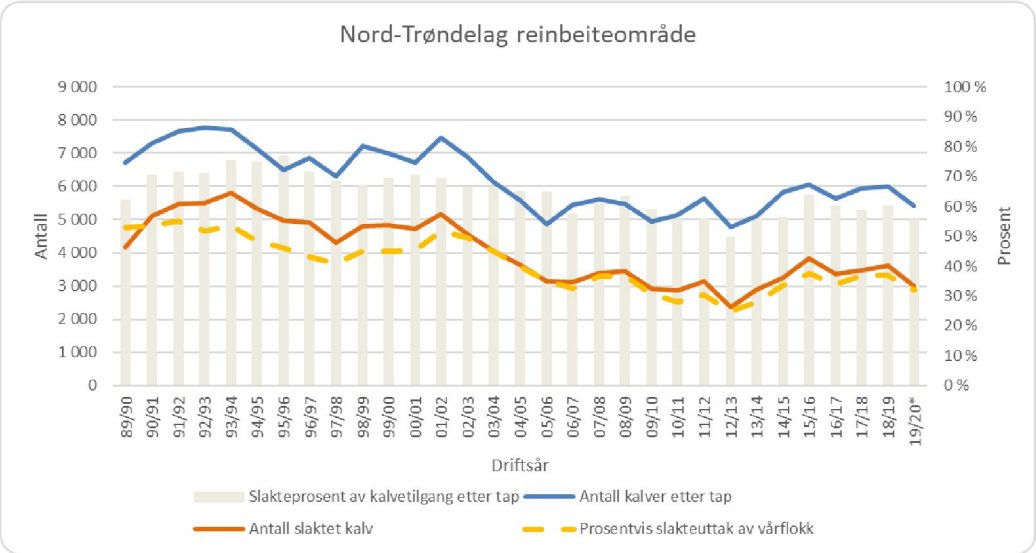

Figur 21. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Nord-Trøndelag reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Utviklingen i Nord-Trøndelag reinbeiteområde er preget av økende tap over lang tid. Andel kalver etter tap har gått ned fra ca 70 prosent gjennom hele 90-tallet til rundt 50 prosent de siste årene. Slakteprosenten for kalv er svakt fallende over mange år. Slaktevektene er noe over normene til kriterieutvalget. Tendensen har gått over lang tid, med et økende behov for å beholde mer kalv til påsett for å opprettholde flokkene.

Sør-Trøndelag og Hedmark reinbeiteområde

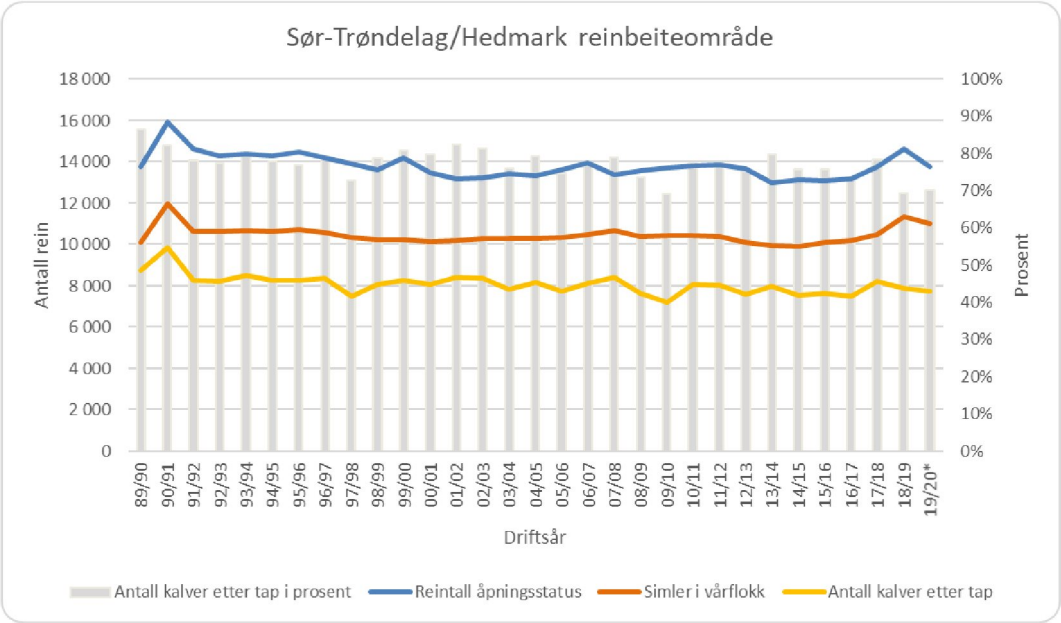

Figur 22. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

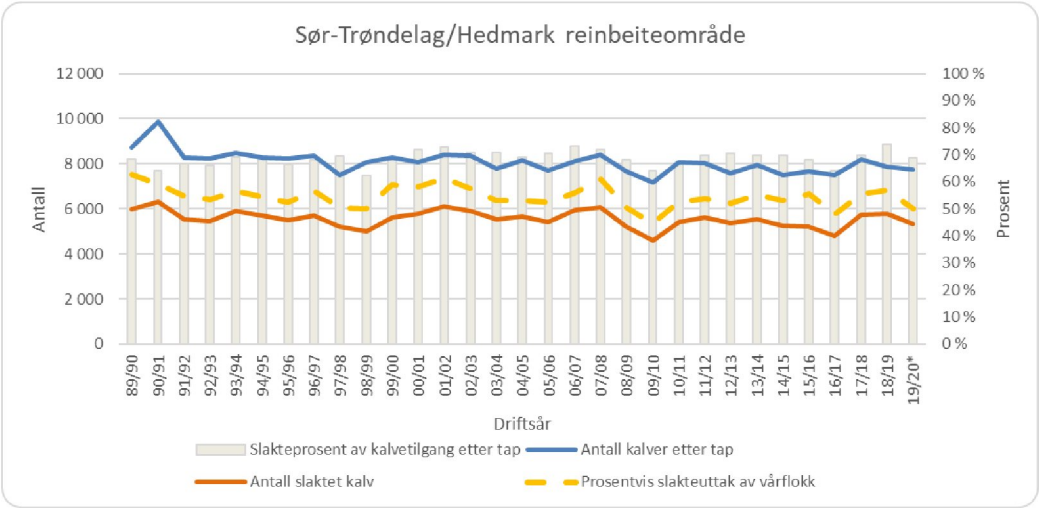

Figur 23. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Sør-Trøndelag og Hedmark reinbeiteområde har høy andel kalver etter tap stabilt over mange år, det er stabil og høy slakteprosent av kalv og høye slaktevekter.

Tamreinlagene

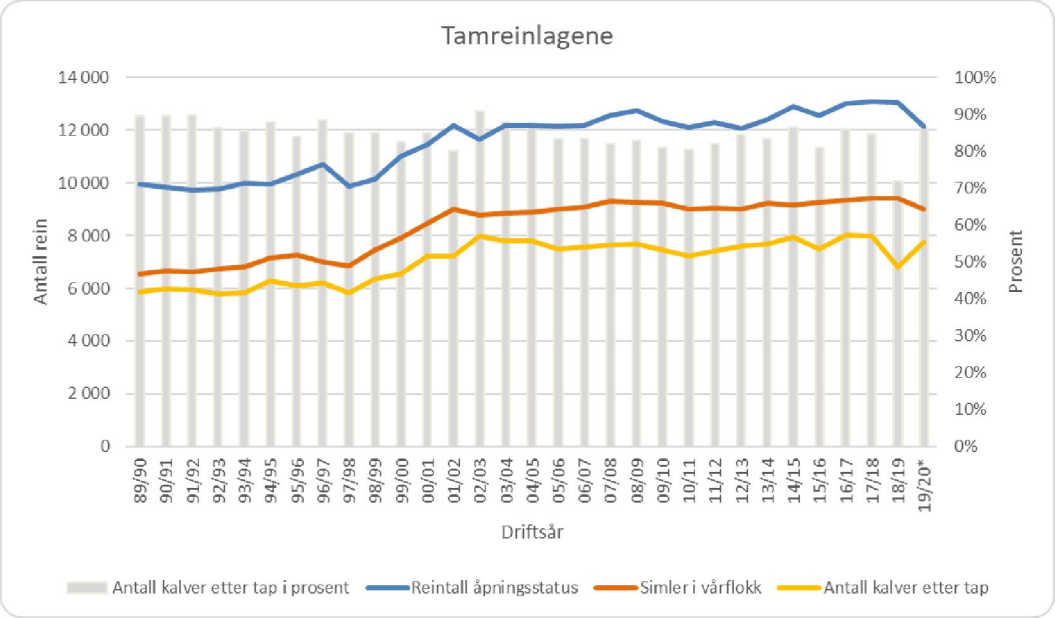

Figur 24. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i tamreinlagene i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

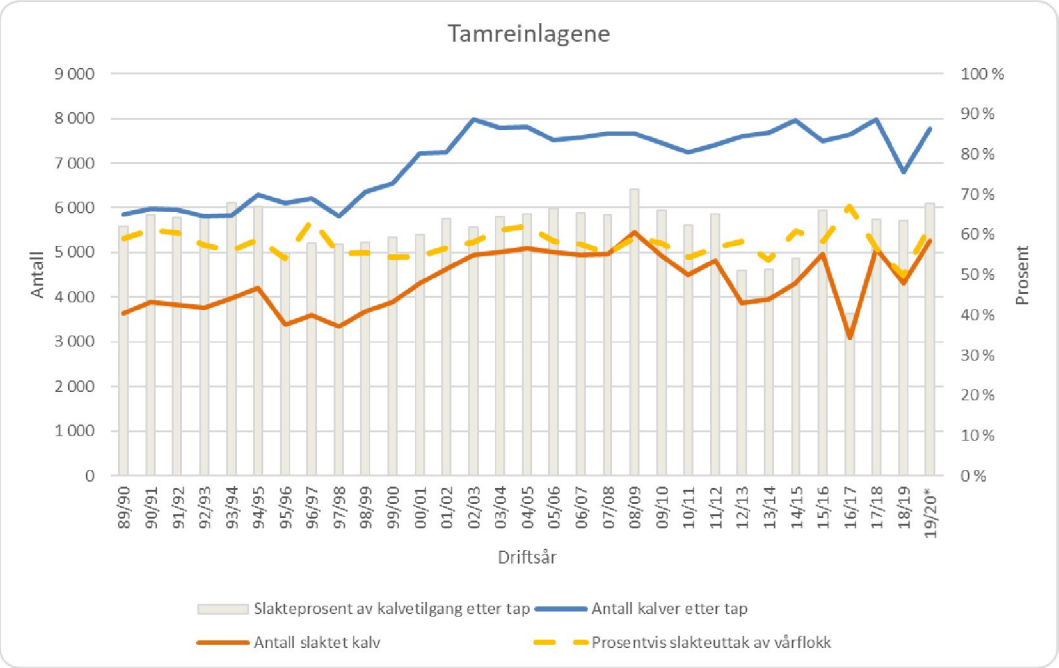

Figur 25. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i tamreinlagene i perioden 1989/1990-2019/2020 (foreløpige tall for 2019/2020). Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen inkl. grunnlagsmateriale.

Tamreinlagene har høy andel kalver etter tap stabilt over mange år, det er stabil og høy slakteprosent av kalv og høye slaktevekter.

Oppsummering slakteprosent kalv

Slakteprosenten for kalv etter tap vurdert over flere sesonger kan gi et godt bilde på utviklingen i retning av økt næringsretting og optimalisering av produksjonen. Tallene viser at distrikter også i Finnmark (særlig Polmak/Varanger) med slakteprosenter for kalv på mellom 70-90 prosent den siste tiårsperioden har høye slaktevekter for kalv. Det er et generelt trekk at mange distrikter i Finnmark har økt slakteprosenten for kalv betydelig de siste fem årene. Det gjelder både distriktene i Karasjok og midtre og vestre sone i Kautokeino. Fra sesongen 2013/2014 har slakteprosenten for kalv kommet opp i over 60 prosent. Dette gjelder også distrikter som de siste fem årene har hatt lave slaktevekter for kalv. Det er derfor grunn til å anta at det pågår en strukturering av flokkene som over tid kan gi høyere slaktevekter også i disse områdene. Utviklingen kan tyde på at reindriften i Finnmark er inne i et strategisk skifte som kan lede til høyere slakteprosenter for kalv etter tap og høyere slaktevekter.

Utviklingen i Troms, Nordland og Nord-Trøndelag reinbeiteområder er ulik, men den har noen fellestrekk. Tidsseriene viser at slakteprosentene synker og tapene øker mens slaktevektene er fortsatt over normene for økologisk bærekraftig reindrift. Vurderingen er at utviklingen i disse reinbeiteområdene krever andre tiltak enn stimulering av næringsretting og produksjonsoptimalisering og faller utenfor mandatet til denne utredningen av kalveslaktetilskudd og produksjonspremie. I Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde og i tamreinlagene er produksjonen optimalisert.

4.5 Utvikling i vekt og kvalitetsklasse for kalv gjennom slaktesesongen

4.5.1 Om klassifiseringssystemet

Alt reinsdyrslakt klassifiseres etter EUROP-systemet. Det norske systemet er innført fra høsten 2015 etter modell av det som ble innført i Sverige i 1994. Fra 2018 ble lengdemåling gradvis tatt i bruk og erstattet klassifisører som bedømte slaktene skjønnsmessig. Den første sesongen ble 35 prosent av kalveslaktet klassifisert ved lengdemåling, i 2019 var andelen oppe i 70 prosent, mens fra 2020 er det krav om lengdemåling av alt slakt for å kunne motta kalveslaktetilskudd. Lengdemålingen ved slakteriene skjer både maskinelt med optisk måling og manuelt med en målestav ved enkelte mobile slakterier.

Målet med klassifiseringssystemet er å gjenspeile slaktenes utbytte ved nedskjæring. Slakt med høy klasse skal ha stort utbytte av kjøtt, lite utbytte av bein og passelig utbytte av fett.

EUROP systemet har 15 klasser. Hovedklassene er i henhold til bokstavene i EUROP, hvor E betyr ekstrem kjøttfylde og P betyr svært liten kjøttfylde. Inndelingen i hovedklasser bygger på at profilene på slaktets muskler har ulik form, konveks (bulende), rette eller konkave (innsunkede) former. Slakt med konvekse former på musklene er i hovedklasse E og U, rette former i R og konkave former i O og P.

I tillegg inndeles hver hovedklasse i 3 klasser, ved å gi hovedklassen en «+» eller en minus «-». Plusser og minuser er forsterkninger i forhold til resultatet ut fra fastsettelse av hovedklasse.

Som grunnlag for beregning av gjennomsnittlig kvalitetsklasse, har vi brukt en enkel omregningstabell fra bokstaver i EUROP-systemet til tallverdier, hvor 15 (E+) er høyeste/beste klasse og 1 (P-) er laveste/dårligste klasse.

Tabell 16. Omregningstabell fra bokstav i EUROP-systemet til tallverdier.

Klasse	E+	E	E-	U+	U	U-	R+	R	R-	O+	O	O-	P+	P	P-
Tallverdi	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

4.5.2 Slakt av kalv

Det er slaktet i størrelsesorden 55 000 kalv i Norge i slaktesesongen 2019/2020. Av disse er 69 prosent slaktet i Finnmark. Trøndelag har 14 prosent, Sør-Norge 12 prosent og Nordland/ Troms 5 prosent. Figur 26 viser fordelingen av antall kalveslakt etter reinbeiteområde.

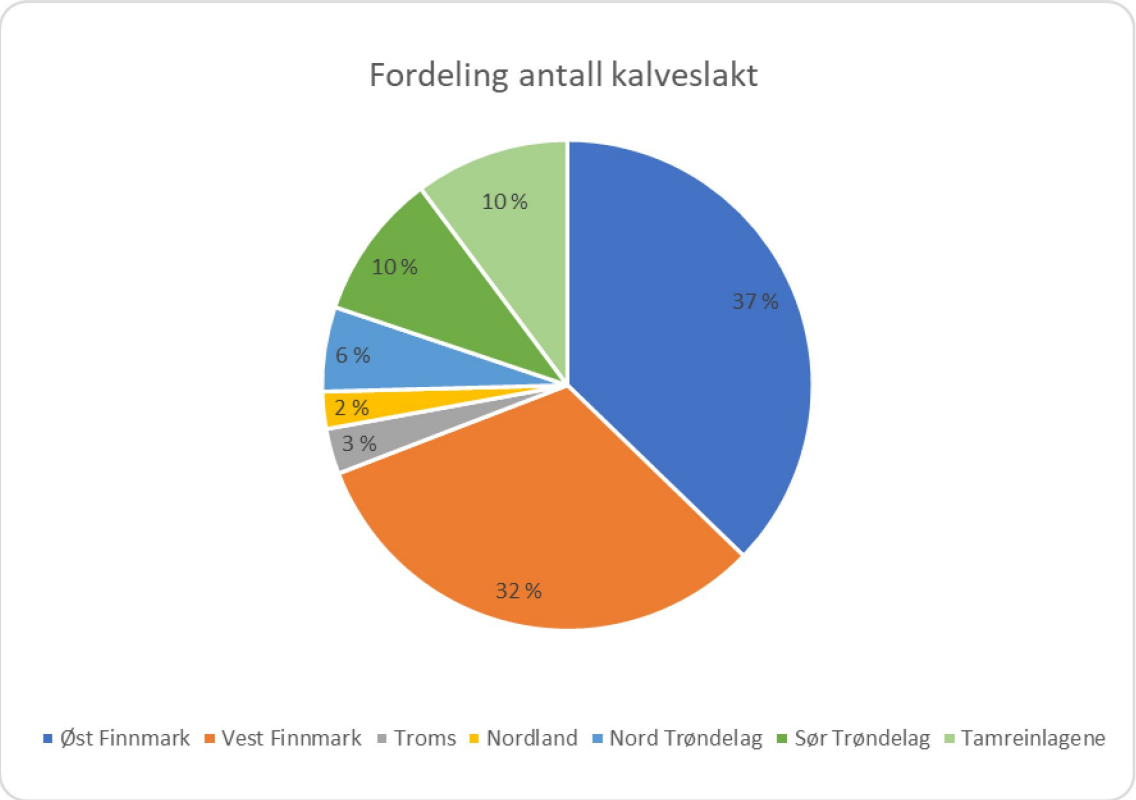

Figur 26. Fordeling av antall kalveslakt i slaktesesongen 2019/2020 etter reinbeiteområder. Kilde: Animalia.

Kalveslakting pågår fra september og fram til mars/april i påfølgende kalenderår. Den største andelen foregår i oktober og november (69 prosent i slaktesesongen 2019/2020). Siste sesong ble 8 prosent av kalvene slaktet etter nyttår, mens tilsvarende andel var 15 prosent året før og 7 prosent i sesongen 2017/2018.

Om lag 30 prosent av kalveslaktingen foregår i oktober. Deretter følger november og desember. I sesongen 2019/2020 ble til sammen 78 prosent av kalvene slaktet i oktober, november og desember. Tamreinlagene slakter som regel hoveddelen av kalvene i september.

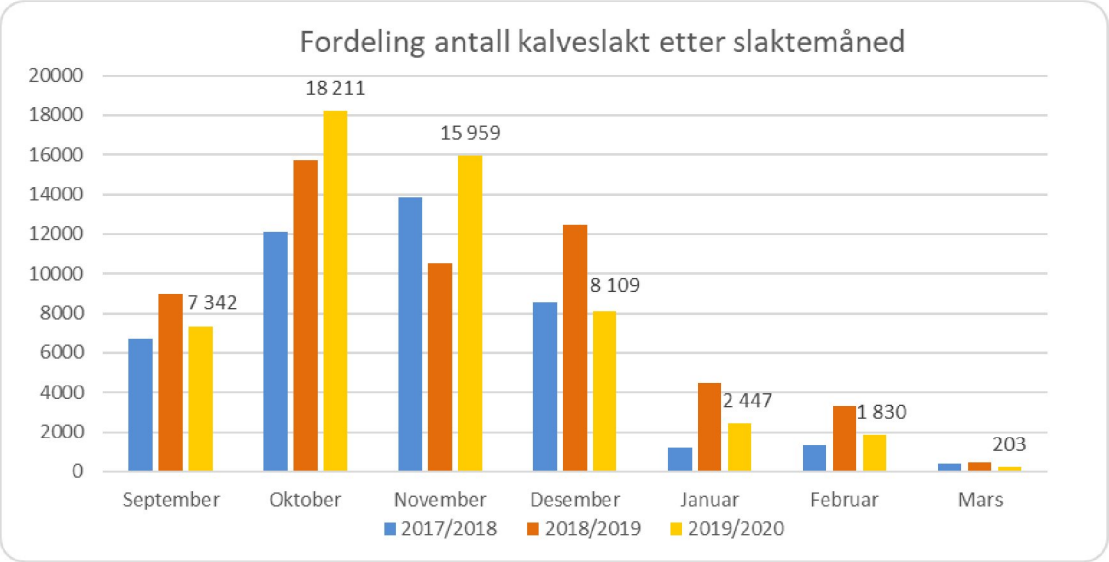

Figur 27. Fordeling av antall kalveslakt etter slaktemåned i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020. Kilde: Animalia.

Alle reinbeiteområdene gjennomfører hoveddelen av slaktingen før nyttår. Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark har prosentvis størst andel slakting etter nyttår.

Tabell 17. Fordeling av antall kalveslakt i sesongen 2019/2020 etter reinbeiteområde og slaktetidspunkt.

	Fordeling antall kalveslakt etter slaktetidspunkt (prosent)			
Reinbeiteområde	**Før nyttår**	**Januar**	**Februar**	**Mars**
Øst-Finnmark	96	2	2	0
Vest-Finnmark	89	7	4	0
Troms	100	0	0	0
Nordland	100	0	0	0
Nord-Trøndelag	77	4	15	3
Sør-Trøndelag/Hedmark	85	12	2	1
Tamreinlagene	100	0	0	0

Kilde: Animalia

Utvikling i slaktetidspunkt for kalv de tre siste slaktesesongene

Tabellen under viser fordelingen når det gjelder slaktetidspunkt for kalv de tre siste slaktesesongene, der inndelingen er oktober eller tidligere, november og desember eller senere.

Tabell 18. Fordeling av antall kalveslakt i sesongen 2019/2020 etter reinbeiteområde og slaktetidspunkt.

	Fordeling antall kalveslakt (prosent)		
Slaktetidspunkt	**2017/2018**	**2018/2019**	**2019/2020**
September - oktober	43	44	47
November	31	19	29
Desember eller senere	26	37	37

Kilde: Animalia

Tabellen viser at det har vært en svak tendens til at flere slakter før november. Dette tyder på at budskapet om at tidlig slakting gir bedre klassifisering, og ofte like god vekt på slaktet, kan ha nådd fram til en del reineiere som har bestrebet seg på å få til tidligere slakting.

Slaktetidspunktet de enkelte år påvirkes av mer enn hensynet til slaktekvalitet, slik som hvilke muligheter været det enkelte år gir til å samle dyrene tidlig.

4.5.3 Vektutvikling for kalv

Figuren under viser utviklingen i gjennomsnittlig slaktevekt for kalv de fem siste slaktesesongene. Vi henviser for øvrig til kapittel 4.3 for mer detaljerte oversikter over utviklingen i gjennomsnittlige slaktevekter de fem siste slaktesesongene.

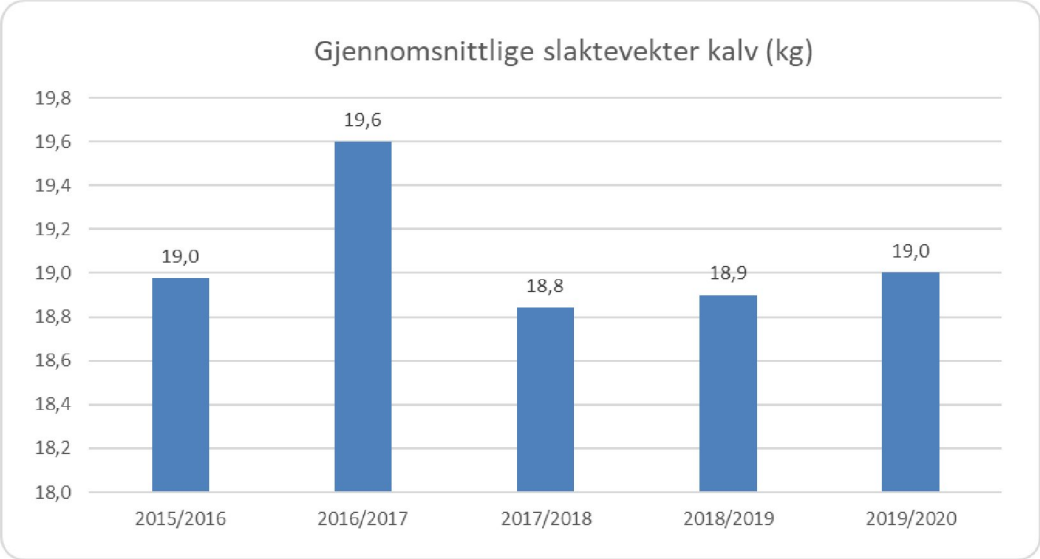

Figur 28. Utvikling i gjennomsnittlige slaktevekter for kalv i slaktesesongene 2015/2016-2019/2020. Kilde: Ressursregnskap for reindriftsnæringen, slaktedata Landbruksdirektoratet.

Figur 28 viser at gjennomsnittlig slaktevekt for kalv har variert mellom 18,8 kg og 19,6 kg de fem siste slaktesesongene.

Slaktevektene varierer mellom sesongene på grunn av ulike beiteforhold. Slaktetidspunkt og dermed indirekte også slakteklasse varierer med vær, frost og snøforhold som påvirker når det er mulig å samle dyrene i gjerdet.

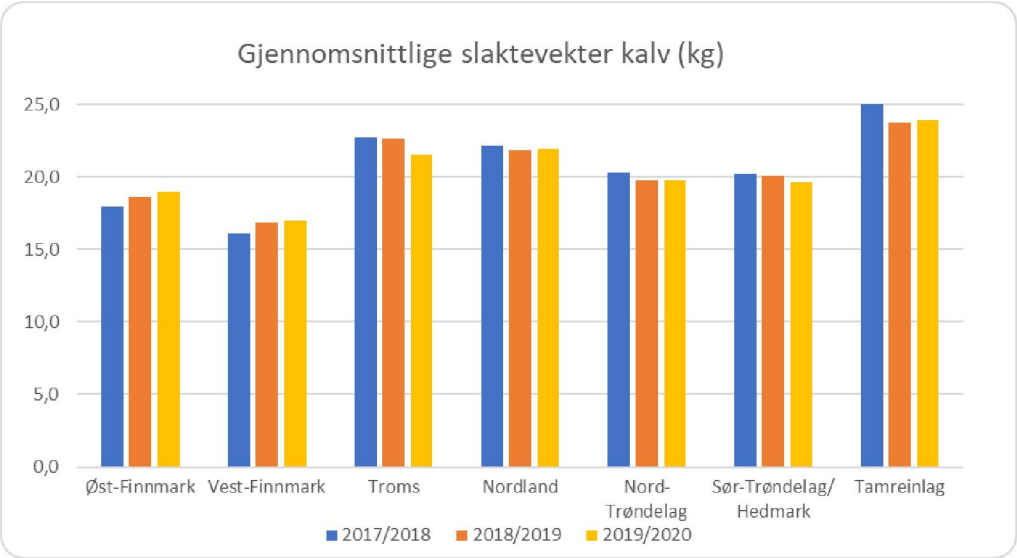

Figur 29. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde. Kilde: Animalia.

Figur 29 viser gjennomsnittlige slaktevekter for kalv i de ulike reinbeiteområdene. De er høyest i tamreinlagene og lavest i Vest-Finnmark.

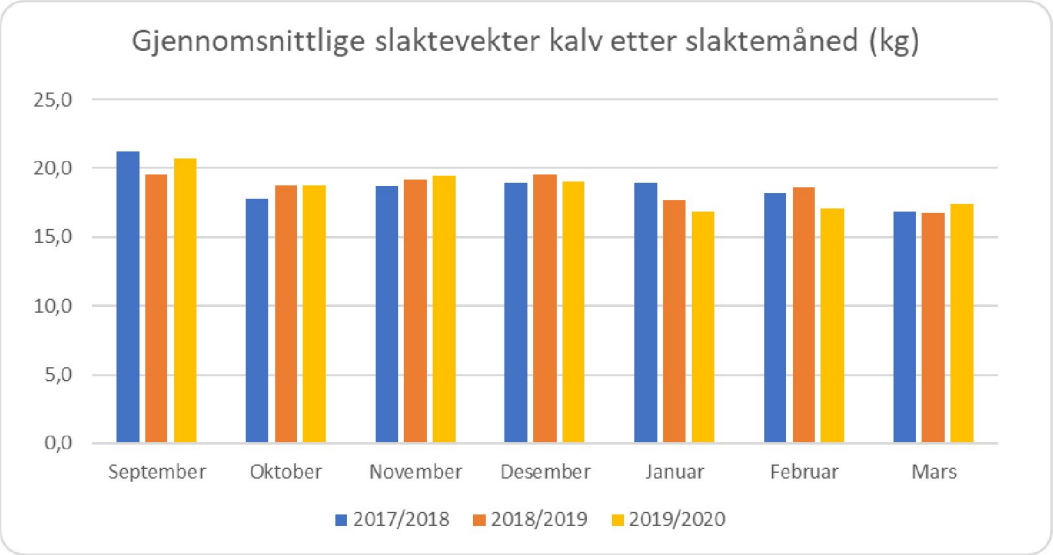

Figur 30. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 fordelt etter slaktemåned. Kilde: Animalia.

Figur 30 viser at gjennomsnittlige slaktevekter reduseres fra september til oktober. Dette skyldes blant annet at en betydelig andel av slaktingen i tamreinlagene foregår i september. Her er vektnivået høyt sammenliknet med de fleste andre reinbeiteområdene. Fra oktober er slaktevektene relativt stabile til og med desember, og reduseres noe etter nyttår.

4.5.4 Utvikling i kvalitetsklasse for kalv

Gjennomsnittlig kvalitetsklasse for kalv de fem siste slaktesesongene er vist i figur 31. Det fremgår av figuren at gjennomsnittsklassen for kalv har variert mellom 5,50 og 5,79, det vil si at gjennomsnittsklassen har vært i underkant av klasse O+ gjennom hele perioden.

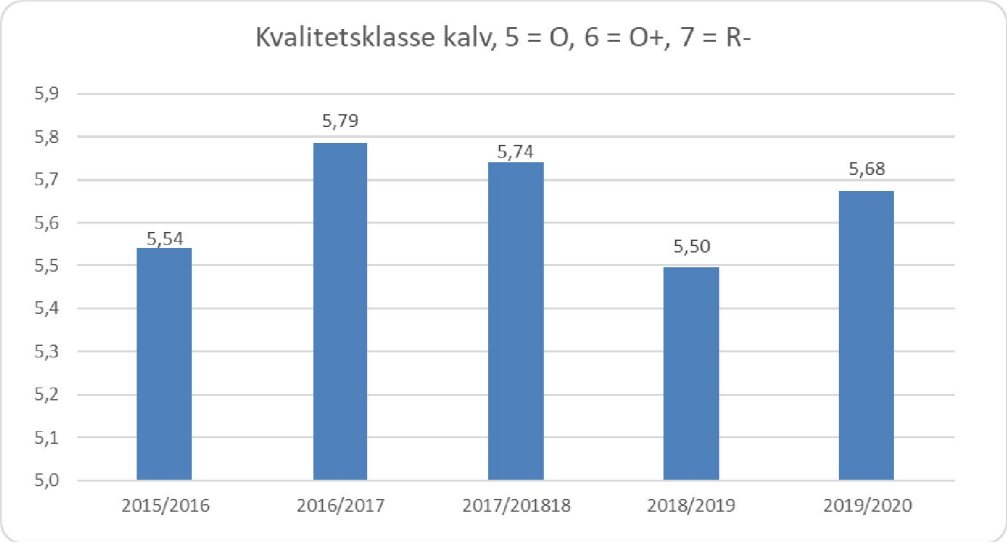

Figur 31. Utvikling i gjennomsnittlig kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongene 2015/2016-2019/2020. Kilde: Animalia.

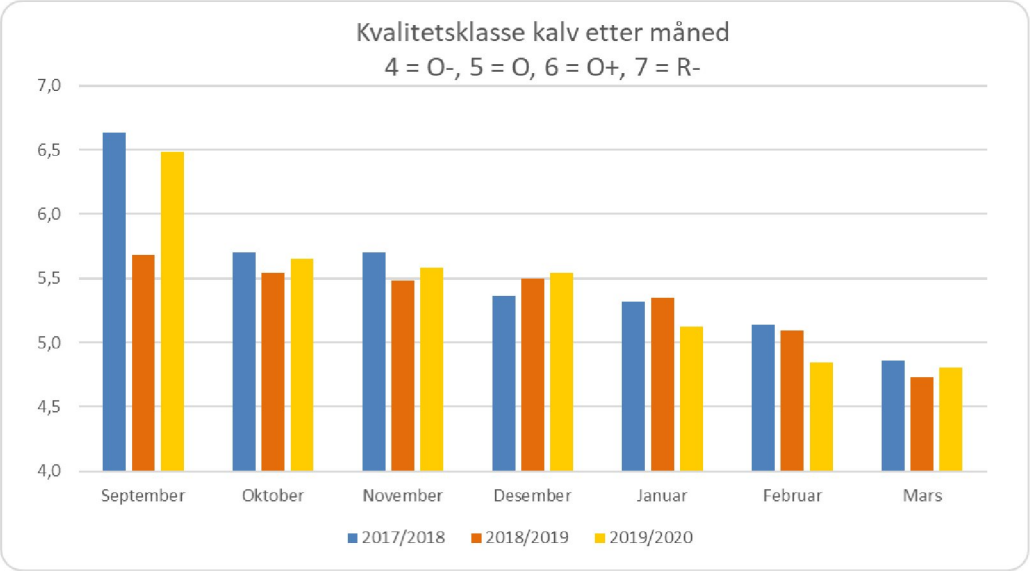

Figur 32. Utvikling i gjennomsnittlig kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 etter slaktemåned. Kilde: Animalia.

Figur 32 viser at gjennomsnittsklassen reduseres jevnt gjennom slaktesesongen. Utvikling i klasse viser en tydeligere reduksjon ved utsatt slakting enn vist for gjennomsnittsvekt (se figur 30). Årsaken til dette er at kalvene ikke nødvendigvis går ned i vekt utover høsten og vinteren, men at kroppsstørrelsen vokser mens kjøttfylden går ned.

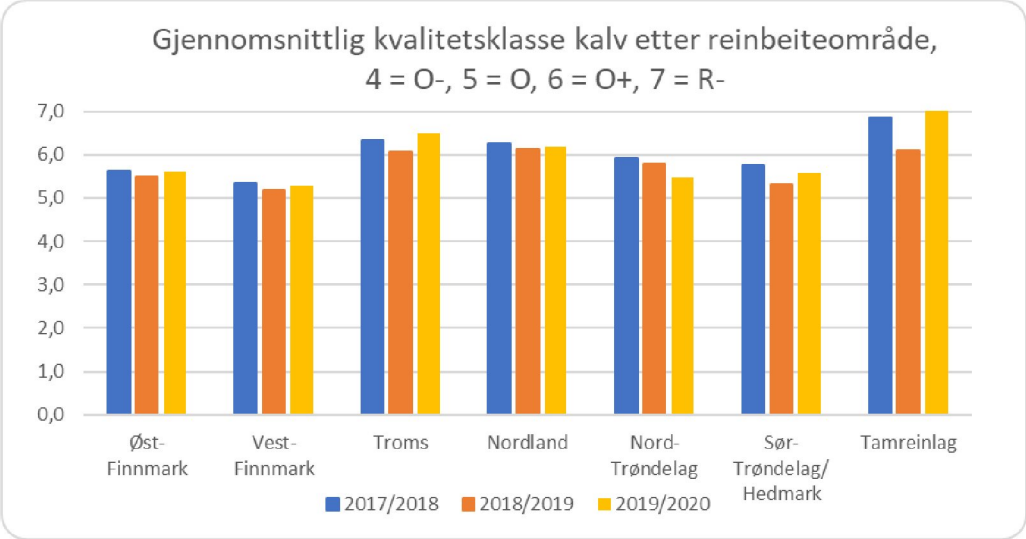

Figur 33. Gjennomsnittlig kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 etter reinbeiteområde. Kilde: Animalia.

Figur 33 viser at det er relativ stor forskjell i kvalitetsklasser mellom de ulike reinbeiteområdene. Tamreinlagene ligger høyest med gjennomsnittsklasser mellom 6,1 og 7,1 som tilsvarer EUROP-klasser mellom O+ og R-, og Vest-Finnmark ligger lavest med gjennomsnittsklasser mellom 5,2 og 5,3 som tilsvarer EUROP-klasse rett i overkant av O.

Tabell 19 viser utviklingen i gjennomsnittlig kvalitetsklasse utover i slaktesesongen for hvert reinbeiteområde i slaktesesongen 2019/2020. Tabell 19 viser tilsvarende data for slaktesesongen 2018/2019. Hovedbildet her er at kvalitetsklassen reduseres fra måned til måned utover i slaktesesongen.

Tabell 19. Utvikling i kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongen 2019/2020 fordelt etter slaktemåned og reinbeiteområde.

	Utvikling kvalitetsklasse kalv etter måned, 4 = O-, 5 = O, 6 = O+, 7 = R-						
Reinbeiteområde	**September**	**Oktober**	**November**	**Desember**	**Januar**	**Februar**	**Mars**
Øst-Finnmark	5,9	6,0	5,5	5,1	5,1	4,7	4,7
Vest-Finnmark	5,3	5,3	5,2	5,3	5,2	4,8	4,3
Troms	6,1	6,7	6,3	6,7	-	-	-
Nordland	-	7,0	6,1	5,7	-	-	-
Nord-Trøndelag	5,4	5,6	5,5	5,6	5,1	5,0	4,9
Sør-Trøndelag/Hedmark	5,5	5,8	5,6	5,5	5,1	5,1	4,9
Tamreinlagene	7,4	7,0	6,5	6,6	5,9	5,1	-

Kilde: Animalia

Tabell 20. Utvikling i kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongen 2018/2019 fordelt etter slaktemåned og reinbeiteområde.

	Utvikling kvalitetsklasse kalv etter måned, 4 = O-, 5 = O, 6 = O+, 7 = R-						
Reinbeiteområde	**September**	**Oktober**	**November**	**Desember**	**Januar**	**Februar**	**Mars**
Øst-Finnmark	5,4	5,8	5,4	5,5	5,3	5,6	4,6
Vest-Finnmark	5,1	5,1	5,1	5,2	5,5	5,2	-
Troms	6,5	6,4	6,2	5,6	5,0	-	-
Nordland	5,7	7,1	6,3	5,6	-	-	-
Nord-Trøndelag	5,4	6,0	6,2	5,6	5,1	5,0	5,0
Sør-Trøndelag/Hedmark	5,6	5,8	5,1	5,4	5,0	5,0	5,1
Tamreinlagene	6,3	-	-	5,9	5,3	-	-

Kilde: Animalia

Slaktestatistikk fra Animalia viser at andelen slakt i kvalitetsklassene O og dårligere i slaktesesongen 2019/2020 økte fra 25 prosent i september, til henholdsvis 47 prosent i oktober, 48 prosent i november, 54 prosent i desember og 71 prosent i januar. For kvalitetsklassen R- og bedre avtok andelen utover i sesongen fra henholdsvis 50 prosent i september, via omlag 16 prosent i perioden oktober og ut året, til 1 prosent i januar.

4.5.5 Kvalitetsklasse og slaktevekt

Det eksisterer en klar sammenheng mellom klasse og slaktevekt. Det er naturlig siden klassen først og fremst skal være et uttrykk for kjøttinnholdet i slaktedyrene. For et slakt av kalv utgjør vekten av kjøtt og bein godt over 90 prosent.

Animalias statistikker viser en samvariasjon mellom klasse og slaktevekt på 74 prosent (korrelasjon) for slaktesesongen 2019/2020, og for de fem slaktesesongene med kvalitetsklassifisering har samvariasjonen ligget mellom 56 og 74 prosent. Dersom det var 100 prosent samvariasjon mellom vekt og kvalitetsklasse, hadde det ikke vært nødvendig med kvalitetsklassifisering. Slaktene klassifiseres *fordi denne sammenhengen ikke er 100 prosent*. Slakt med samme vekt kan ha ulik kroppsform, noen lange og andre korte, noe som gjør at rangeringen etter kvalitetsklasser ikke sammenfaller med rangeringen på vekt. Slakt med høy vekt vil ha gjennomgått en vekst som har forløpt uten forstyrrelser, f.eks. av matmangel.

Tabell 21. Korrelasjon mellom kvalitetsklasse og slaktevekt målt i prosent i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 etter reinbeiteområde.

Reinbeiteområde	Korrelasjon (prosent)		
	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Øst-Finnmark	65	62	71
Vest-Finnmark	68	55	70
Troms	59	53	52
Nordland	56	43	45
Nord-Trøndelag	70	62	77
Sør-Trøndelag/Hedmark	60	63	64
Tamreinlagene	43	44	51

Kilde: Animalia

Klassen skal fastsettes uavhengig av slaktets størrelse. Slaktet skal gis klasse ut fra profilene på de ulike musklene. Konvekse former kan også forekomme på mindre slakt.

4.5.6 Slaktevekttilvekst

Fra andre dyreslag vet vi at det er en sterk sammenheng mellom slaktevektøkningen per dag og hvilken klasse slaktet oppnår. Skal slaktet oppnå en god klasse, må slaktevektøkningen være størst mulig. Dyret må ha vokst mye for hver levedag. Det er en sterk sammenheng mellom høy slakteprosent, det vil si slaktevekten i prosent av levendevekten, og hvilken klasse slaktet oppnår. Jo høyere klasse, desto høyere er slakteprosenten. Kalveslakt som i 2019 har oppnådd klasse R og høyere, har i gjennomsnitt hatt en slaktevekttilvekst på 176 gram per dag (se figur 34). For å få en så høy tilvekst, er kalven avhengig av beitene og næringstilgang både fra mor og beiter. Flokken må også ha beitero.

Det er en klar sammenheng mellom levendevekt, tilvekst per dag og slaktevekttilvekst. Slaktevekttilvekst viser sterkest sammenheng med slaktets klasse.

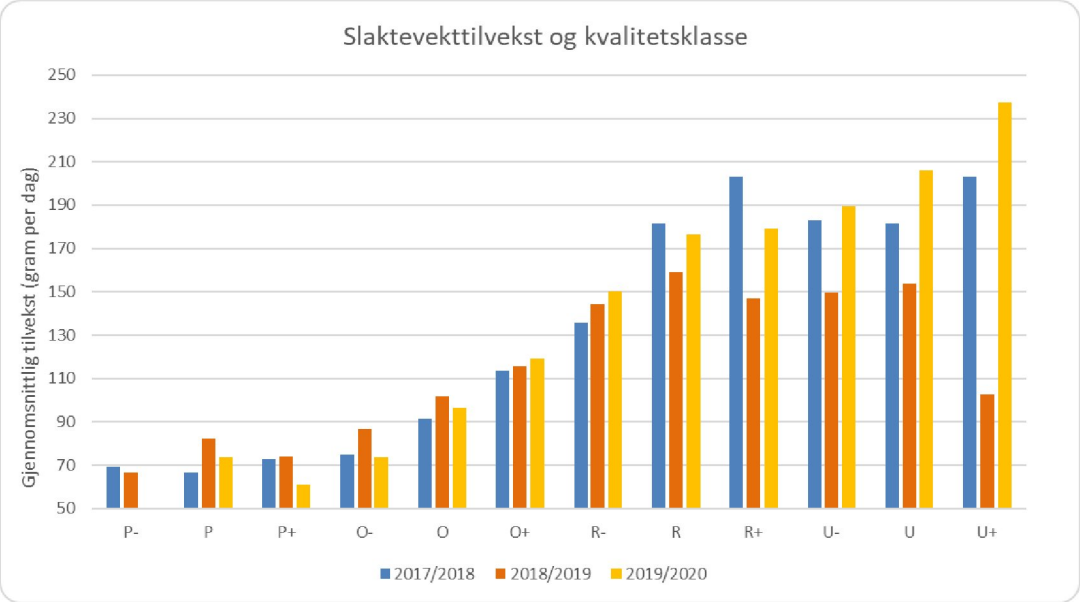

Figur 34. Sammenheng mellom slaktevekttilvekst og kvalitetsklasser i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020. Kilde: Animalia.

For rein kan en se på slaktevekttilvekst ut fra gjennomsnittstall. En teoretisk alder beregnes ut fra en gjennomsnittlig fødselsdato og slaktedato. Slaktevekttilvekst måles i gram vektøkning per dag.

Tabell 22. Gjennomsnittlig slaktevekttilvekst per dag i slaktesesongene 2017/2018-2019-2020 etter reinbeiteområde.

Reinbeiteområde	Gjennomsnittlig slaktevekttilvekst per dag (gram)		
	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Øst-Finnmark	106	109	111
Vest-Finnmark	94	100	100
Troms	138	130	124
Nordland	123	117	120
Nord-Trøndelag	108	105	109
Sør-Trøndelag/Hedmark	103	95	107
Tamreinlagene	171	161	167
Totalt	**110**	**111**	**113**

Kilde: Animalia

Tabell 22 viser stor variasjon i slaktevekttilvekst per dag mellom de ulike reinbeiteområdene. Tamreinlagene har høyest, og Vest-Finnmark har lavest tilvekst per dag.

Slaktevekttilveksten reduseres utover i slaktesesongen, fra over 160 gram per dag i september til mellom 50 og 70 gram per dag i februar og mars. Tilveksten mer enn halveres i løpet av denne perioden.

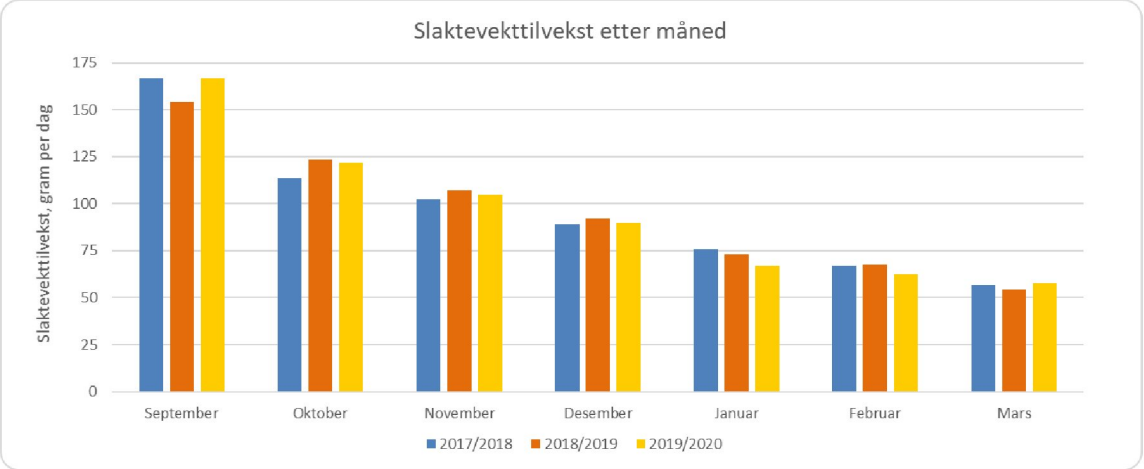

Figur 35. Utvikling i gjennomsnittlig slaktevekttilvekst for kalv slaktet i ulike måneder i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020. Kilde: Animalia.

Det er to årsaker til dette. Slaktene blir eldre uten at vekta på slaktene øker utover i sesongen. Det kan også skyldes at de beste slaktedyrene slaktes tidlig og at de som slaktes sent i sesongen er dyr som har gått på mindre gunstige beiter eller det er dyr med dårligere anlegg for kjøttfylde. Når gjennomsnittstilveksten over hele levealderen synker så markant som vist i figur 35, understreker det at slaktetidspunkt har stor betydning for kjøttfylde og dermed kvalitetsklasse (se figur 34).

Oppsummering klasse- og vektutvikling for kalv gjennom slaktesesongen

I dette kapitlet har vi gått gjennom resultatene av klassifiseringen av kalveslakt for 2017-2019 for å sammenlikne tilsvarende tall for 2015-2017 i NIBIO rapport nr 11, 2018. Vi kan oppsummere med at slaktetidspunktet gjennom sesongen følger samme mønster som tidligere år, men med en viss tendens til at en større andel slaktes tidligere på høsten (oktober). Vekter og klassifiseringsresultater for kalveslaktene ligger på samme nivå som tidligere år med en middelvekt på ca. 19 kg og klasse på i underkant av O+. Slaktevekttilveksten pr dag er også på nivå med tidligere år på 110 – 113 gram per dag. Gjennomgangen av klassifiseringsdataene viser

at kvaliteten er omtrent på samme nivå som tidligere, det vil si at materialet ikke viser forbedret kvalitet i perioden 2015-2019.

4.6 Oppsummering vurderingen

I dette kapitlet har vi brukt kriteriene og normene for økologisk bærekraftig reindrift som grunnlag for å vurdere om endringene i virkemiddelbruken har hatt effekt i reindriften. Det er indirekte kriterier knyttet til reinens kondisjon som er brukt. Vi har valgt ut kriteriene kjøttavkastning, slaktevekter og slakteprosent kalv etter tap. I tillegg har vi bedt NIBIO gå gjennom de siste års klassifiseringsdata for å få et oppdatert bilde av utviklingen av kvaliteten på produksjonen.

Reindriften oppfyller i all hovedsak normene for slaktevekter for kalv, simle og okse i femårsperioden som er gjennomgått. Unntaket er ca 50 prosent av reindriften i Vest-Finnmark og 3 siidaer i Øst-Finnmark som de fem siste årene ikke har oppfylt normen for slaktevekt for kalv innenfor 17-19 kg. Det er her det er høyest risiko for å finne avvik mellom det faktiske og det offisielle reintallet. Det bør føres kontroll med at det faktiske reintallet i siidaene og siidaandelene stemmer med opplysningene gitt i melding om reindrift og sanksjonere avvik. I tillegg er det kun 10 prosent i Vest-Finnmark som har slaktevekter for kalv på over 19 kg. Finnmark utgjør en stor og viktig andel av reindriften. Sett i lys av det samla reintallet for hele reindriften på 215 144 (korrigert reintall i sluttstatus pr 31.03 for 2018/2019) kan vi slå fast at 20 prosent av reindriften ikke har oppfylt slaktevektnormen for kalv.

Slakteprosenten for kalv etter tap vurdert over flere sesonger kan gi et godt bilde på utviklingen i retning av økt næringsretting og optimalisering av produksjonen. Tallene viser at distrikter også i Finnmark (særlig Polmak/Varanger) med slakteprosenter for kalv på mellom 70-90 prosent den siste tiårsperioden har høye slaktevekter for kalv. Det er et generelt trekk at mange distrikter i Finnmark har økt slakteprosenten for kalv betydelig de siste fem årene. Det gjelder både distriktene i Karasjok og midtre og vestre sone i Kautokeino. Fra sesongen 2013/2014 har slakteprosenten for kalv kommet opp i over 60 prosent. Dette gjelder også distrikter som de siste fem årene har hatt lave slaktevekter for kalv. Det er derfor grunn til å anta at det pågår en strukturering av flokkene som over tid kan gi høyere slaktevekter også i disse områdene. Utviklingen kan tyde på at reindriften i Finnmark er inne i et strategisk skifte som kan lede til høyere slakteprosenter for kalv etter tap og høyere slaktevekter.

Utviklingen i Troms, Nordland og Nord-Trøndelag reinbeiteområder er ulik, men den har noen fellestrekk. Tidsseriene viser at slakteprosentene synker og tapene øker mens slaktevektene er fortsatt over normene for økologisk bærekraftig reindrift. Vurderingen er at utviklingen i disse reinbeiteområdene krever andre tiltak enn stimulering av næringsretting og produksjonsoptimalisering og faller utenfor mandatet til denne utredningen av kalveslaktetilskudd og produksjonspremie. I Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde og i tamreinlagene er produksjonen optimalisert.

Når det gjelder kvalitet og klassifisering kan vi slå fast at slaktetidspunktet gjennom sesongen følger samme mønster som tidligere år, men med en viss tendens til at en større andel slaktes tidligere på høsten (oktober). Vekter og klassifiseringsresultater for kalveslaktene ligger på samme nivå som tidligere år med en middelvekt på ca. 19 kg og klasse på i underkant av O+. Slaktevekttilveksten pr dag er også på nivå med tidligere år på 110 – 113 gram per dag. Gjennomgangen av klassifiseringsdataene viser at kvaliteten er omtrent på samme nivå som tidligere, det vil si at materialet ikke viser forbedret kvalitet i perioden 2015-2019.

Det er vår vurdering at materialet samlet sett viser at reindriften er inne i en positiv utvikling når det gjelder økt næringsretting og produksjonsoptimalisering. Utviklingen er positiv når det

gjelder leveranser av kalveslakt til slakteri, økte slaktevekter og ikke minst tendensen til at en rekke siidaer og distrikter øker slakteprosenten for kalv. Det siste kriteriet er en viktig forutsetning for gode flokkstrukturer. Når det gjelder kjøttavkastningen, (kilo kjøtt produsert per rein i vårflokk) gjenstår en del før normen er oppfylt i hele reindriften. Klassifiseringssystemet fungerer, og resultatene viser en utvikling i retning av kvalitetsproduksjon.

5 Anbefaling

Anbefalingene i denne rapporten bygger på kartleggingen og vurderingene i kapitlene over.

Kartleggingen viser at tilskuddene bidrar sammen med markedet i hele verdikjeden for reinkjøtt (konkurranse i foredlingsleddet, importvernet og prisutviklingen). Det er grunn til å understreke at sumvirkningen av statlige virkemidler, sammen med økt konkurranse og profesjonalisering av reinkjøttbransjen, er en samlet satsing for økt næringsretting og optimalisering av produksjonen skal understøtte måloppnåelsen i reindriftspolitikken. Forutsetningen for at dette i sum skal trekke i riktig retning, er at hovedvirkemidlet for regulering og styring i reindriftsloven – reintallet – er fastsatt, overholdt av siidaer og siidaandeler og kontrollert av forvaltningen.

I vurderingen har vi brukt kriteriene og normene for økologisk bærekraftig reindrift og gjennomgangen av klassifiseringsdataene. Det er vår vurdering at materialet samlet sett viser at reindriften er inne i en positiv utvikling når det gjelder økt næringsretting og produksjonsoptimalisering. Utviklingen er positiv når det gjelder leveranser av kalveslakt til slakteri, økte slaktevekter og ikke minst tendensen til at en rekke siidaer og distrikter øker slakteprosenten for kalv. Det siste kriteriet er en viktig forutsetning for gode flokkstrukturer. Det er imidlertid behov for økt kontroll med reintallet der slaktevektene i en femårsperiode ikke har nådd normen. Det er i disse distriktene det er høyest risiko for å finne avvik mellom det faktiske og det offisielle reintallet. Det bør føres kontroll med at det faktiske reintallet i siidaene og siidaandelene stemmer med opplysningene gitt i Melding om reindrift, og at det sanksjoneres mot avvik. Når det gjelder kjøttavkastningen, (kilo kjøtt produsert per rein i vårflokk) gjenstår en del før normene er oppfylt i hele reindriften. Klassifiseringssystemet fungerer, og resultatene viser en utvikling i retning av økt kvalitetsproduksjon.

Videreføre dagens kalveslaktetilskudd

Kalveslaktetilskuddet bør videreføres med dagens sats og innretning. Begrunnelsen for anbefalingen er at tilskuddet inngår som en viktig del av den samlede satsingen langs hele verdikjeden for økt næringsretting og produksjonsoptimalisering. Kalveslaktetilskuddet er sammen med prisingen fra slakteriene med på å øke leveransene av kalv til slakt, øke slaktevektene og øke slakteprosenten for kalv.

Videreføring av kalveslaktetilskuddet er også et bidrag for å unngå tilleggsfôring for å øke slaktevektene før slakting, og for å forbedre simlas kondisjon om våren før kalvingen.

Slik tilskuddet er utformet med en generell sats til alt kalveslakt, sikrer det at kalv i lavere vektklasser også blir levert til slakteriet.

Innføre en økt sats for kvalitet eller slaktevekter over en viss grense

Vi drøfter her nærmere to alternativ,

- innføre en egen kvalitetssats i tillegg til kalveslaktetilskuddets sats for å stimulere til økt kvalitetsproduksjon eller
- i første omgang å innføre en økt sats for slaktevekter over en viss vektgrense for å unngå suboptimalisering av produksjonen i områder som fortsatt har for lave slaktevekter.

For å stimulere til mer kvalitetsproduksjon kan det innføres en egen kvalitetssats i tillegg til kalveslaktetilskuddets sats på 500 kroner per kalv. Det beste ville være at klassifiseringssystemet tas i bruk som grunnlag for en kvalitetssats i kalveslaktetilskuddet. Systemet er iverksatt, har vært utprøvd og fungert over flere år. Slaktene klassifiseres fordi sammenhengen mellom

slaktevekt og klasse ikke er 100 prosent, og er bransjens felles kvalitetsnorm. Slakt med samme vekt kan ha ulik kroppsform, noen lange og andre korte, noe som gjør at rangeringen på klasser ikke sammenfaller med rangeringen på vekt. Slakt med høy vekt vil ha gjennomgått en vekst som har forløpt uten forstyrrelser, f.eks. av matmangel.

Ved å bruke klassifiseringssystemet vil man kunne oppnå formålet med en ekstra tilskuddssats: å stimulere reineierne til å levere dyr med høyere kvalitet, slakting tidligere i sesongen og slakt med høyere slaktevekter. Over halvparten av kalveslaktene er i klasse O+ eller bedre. En tenkt sats på 100 kroner vil medføre et økt bevilgningsbehov på omlag 3 mill. kroner det første året utfra dagens klassifiseringsresultater. Målet må være at en større andel av levert kalveslakt oppfyller kravene til klassifisering i klasse O+ eller bedre. Dette vil kreve en gradvis økning av rammen i takt med måloppnåelsen.

På den annen side kan det stilles spørsmål ved om en økt kvalitetssats vil være et målrettet virkemiddel med god nok effekt for den delen av reindriften i Finnmark som fortsatt er i prosess med flokkstrukturering, økt næringsretting og produksjonsoptimalisering. Effekten av å stimulere for mye til kvalitetsproduksjon i deler av Finnmark nå kan innebære suboptimalisering av produksjonen. Et alternativ kan være å ha en ekstra sats basert på et vektmål som det er realistisk å oppnå nå. De største aktørene innen reinkjøttbransjen bruker ikke klassifiseringsresultatene i prisingen til reineier, men differensierer prisen etter slaktevekt, kjønn og alder. Det kan også være et moment som taler imot å innføre en kvalitetssats i tilskuddssystemet. Det er et alternativ å gi et ekstra tilskudd basert på høye slaktevekter. Det kan etableres en høyere tilskuddssats for levering av kalveslakt med slaktevekter for eksempel over midtre norm for økologisk bærekraftig reindrift (for eksempel over 18 kg). Det vil ikke være en sats basert på kvalitetsproduksjon, men en sats basert på kvantitet målt som slaktevekt.

Det er sannsynlig at et eventuelt kvalitetstillegg i kalveslaktetilskuddet vil forsterke behovet for nye fagsystemer på reindriftsområdet. Det er tidligere gjort beregninger som viser til betydelig økte IKT-kostnader knyttet til nye fagsystemer. En arbeidsgruppe ser nå nærmere på blant annet finansieringsmulighetene knyttet til nye fagsystemer, og vil levere sin rapport 1. desember 2020. Det er ikke gjort ytterligere vurderinger av økonomiske og administrative konsekvenser for tilskuddsforvaltningen i denne rapporten.

Videreføre produksjonspremien.

Produksjonspremien bør videreføres. Tilskuddet er viktig for økonomien i reindriften, og det bidrar også til god flokkstruktur ved at dyr fra alle årsklasser blir slaktet. For driftsåret 2020/2021 (utbetalingsår 2021) innvilges produksjonspremie på inntil 36 prosent av avgiftspliktig salgsinntekt eksklusiv merverdiavgift av kjøtt og andre avgiftspliktige salgsinntekter fra rein tilhørende alle reineierne i siidaandelen/tamreinlaget det siste kalenderåret.

Vi foreslår for øvrig at en eventuell tilleggssats i kalveslaktetilskuddet finansieres ved en reduksjon i satsen for beregning av produksjonspremien, eller eventuelt delfinansieres ved å fryse satsen for produksjonspremie på dagens nivå.

Tabelloversikt

Tabell 1. Fordeling av reindriftsavtalens ramme i perioden 1999/2000-2020/2021. 17

Tabell 2. Rammer og satser for produksjonspremie og kalveslaktetilskudd i perioden 1999/2000-2020/2021. 18

Tabell 3. Antall siidaandeler som har fått innvilget kalveslaktetilskudd i perioden 2000-2020. 20

Tabell 4. Antall siidaandeler som har fått innvilget produksjonspremie i perioden 2000-2020. 22

Tabell 5. Andel slakt fordelt mellom registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020. 24

Tabell 6. Import av reinkjøtt i perioden 2015-2019 (tonn). 26

Tabell 7. Gjennomsnittlige nettopriser per kg for voksne dyr i perioden 2015/2016-2019/2020. 28

Tabell 8. Gjennomsnittlige nettopriser per kg for kalv i perioden 2015/2016-2019/2020. 29

Tabell 9. Erstatninger for tap av rein i perioden 2015-2019. 31

Tabell 10. Kjøttavkastning/slakteproduksjon per rein i vårflokk i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde 35

Tabell 11. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv slaktet ved registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde 36

Tabell 12. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv slaktet ved registrerte slakterier for reinbeitedistriktene i Øst-Finnmark i perioden 2015/2016-2019/2020. 37

Tabell 13. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv slaktet ved registrerte slakterier for reinbeitedistriktene i Vest-Finnmark i perioden 2015/2016-2019/2020. 38

Tabell 14. Gjennomsnittlige slaktevekter for simler over 2 år slaktet ved registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde 39

Tabell 15. Gjennomsnittlige slaktevekter for okserein 1-2 år (varit) slaktet ved registrerte slakterier i perioden 2015/2016-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde. 39

Tabell 16. Omregningstabell fra bokstav i EUROP-systemet til tallverdier. 49

Tabell 17. Fordeling av antall kalveslakt i sesongen 2019/2020 etter reinbeiteområde og slaktetidspunkt. 50

Tabell 18. Fordeling av antall kalveslakt i sesongen 2019/2020 etter reinbeiteområde og slaktetidspunkt. 50

Tabell 19. Utvikling i kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongen 2019/2020 fordelt etter slaktemåned og reinbeiteområde. 54

Tabell 20. Utvikling i kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongen 2018/2019 fordelt etter slaktemåned og reinbeiteområde. 54

Tabell 21. Korrelasjon mellom kvalitetsklasse og slaktevekt målt i prosent i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 etter reinbeiteområde. 55

Tabell 22. Gjennomsnittlig slaktevekttilvekst per dag i slaktesesongene 2017/2018-2019-2020 etter reinbeiteområde. 56

Figuroversikt

Figur 1. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020. 15

Figur 2. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020 og fastsatt øvre reintall for sonen Polmak/Varanger i Øst-Finnmark reinbeiteområde. 15

Figur 3. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020 og fastsatt øvre reintall for Karasjok i Øst-Finnmark reinbeiteområde..... 16

Figur 4. Reintall sluttstatus (dvs. per 31. mars) i perioden 1999/2000-2019/2020 og fastsatt øvre reintall for Vest-Finnmark reinbeiteområde. 16

Figur 5. Utbetalte direktetilskudd etter ordning i perioden 2000-2020 (prognose per september for 2020). 18

Figur 6. Utbetalte kalveslaktetilskudd i perioden 2000-2020 (prognose per september for 2020). 19

Figur 7. Utbetalt produksjonspremie i perioden 2000-2020 (prognose per september for 2020). 21

Figur 8. Antall slaktedyr ved registrerte slakterier i perioden 1999/2000-2019/2020.....26

Figur 9. Andel kalveslakt av totalslakt ved registrerte slakterier i perioden 1999/2000-2019/2020. 27

Figur 10. Gjennomsnittlige priser fra slakteri til reineier i perioden 2000-2019. 28

Figur 11. Kjøttinntekter i perioden 2000-2019.....30

Figur 12. Andel kalver etter tap, antall rein i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Øst-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020 40

Figur 13. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Øst-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 41

Figur 14. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Vest-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 42

Figur 15. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvist slakteuttak av vårflokk i Vest-Finnmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 42

Figur 16. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Troms reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 43

Figur 17. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Troms reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 43

Figur 18. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Nordland reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 44

Figur 19. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Nordland reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 44

Figur 20. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Nord-Trøndelag reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 45

Figur 21. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Nord-Trøndelag reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 45

Figur 22. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 46

Figur 23. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde i perioden 1989/1990-2019/2020. 46

Figur 24. Andel kalver etter tap, reintall i åpningsstatus, antall simler i vårflokk og antall kalver etter tap i tamreinlagene i perioden 1989/1990-2019/2020. 47

Figur 25. Slakteprosent av kalvetilgang etter tap, antall kalver etter tap, antall slaktet kalv og prosentvis slakteuttak av vårflokk i tamreinlagene i perioden 1989/1990-2019/2020. 47

Figur 26. Fordeling av antall kalveslakt i slaktesesongen 2019/2020 etter reinbeiteområder. 49

Figur 27. Fordeling av antall kalveslakt etter slaktemåned i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020. 50

Figur 28. Utvikling i gjennomsnittlige slaktevekter for kalv i slaktesesongene 2015/2016-2019/2020. 51

Figur 29. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 fordelt etter reinbeiteområde. 51

Figur 30. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 fordelt etter slaktemåned. 52

Figur 31. Utvikling i gjennomsnittlig kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongene 2015/2016-2019/2020. 52

Figur 32. Utvikling i gjennomsnittlig kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 53

Figur 33. Gjennomsnittlig kvalitetsklasse for kalv i slaktesesongene 2017/2018-2019/2020 etter reinbeiteområde. 53

Figur 34. Sammenheng mellom slaktevekttilvekst og kvalitetslasser i slaktesesongene 55

Figur 35. Utvikling i gjennomsnittlig slaktevekttilvekst for kalv slaktet i ulike måneder i 56

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no